

บทที่ 3

การศึกษาลักษณะทางกายภาพและความต้องการของประชาชน ชุมชนปากคลองวัดประดู่

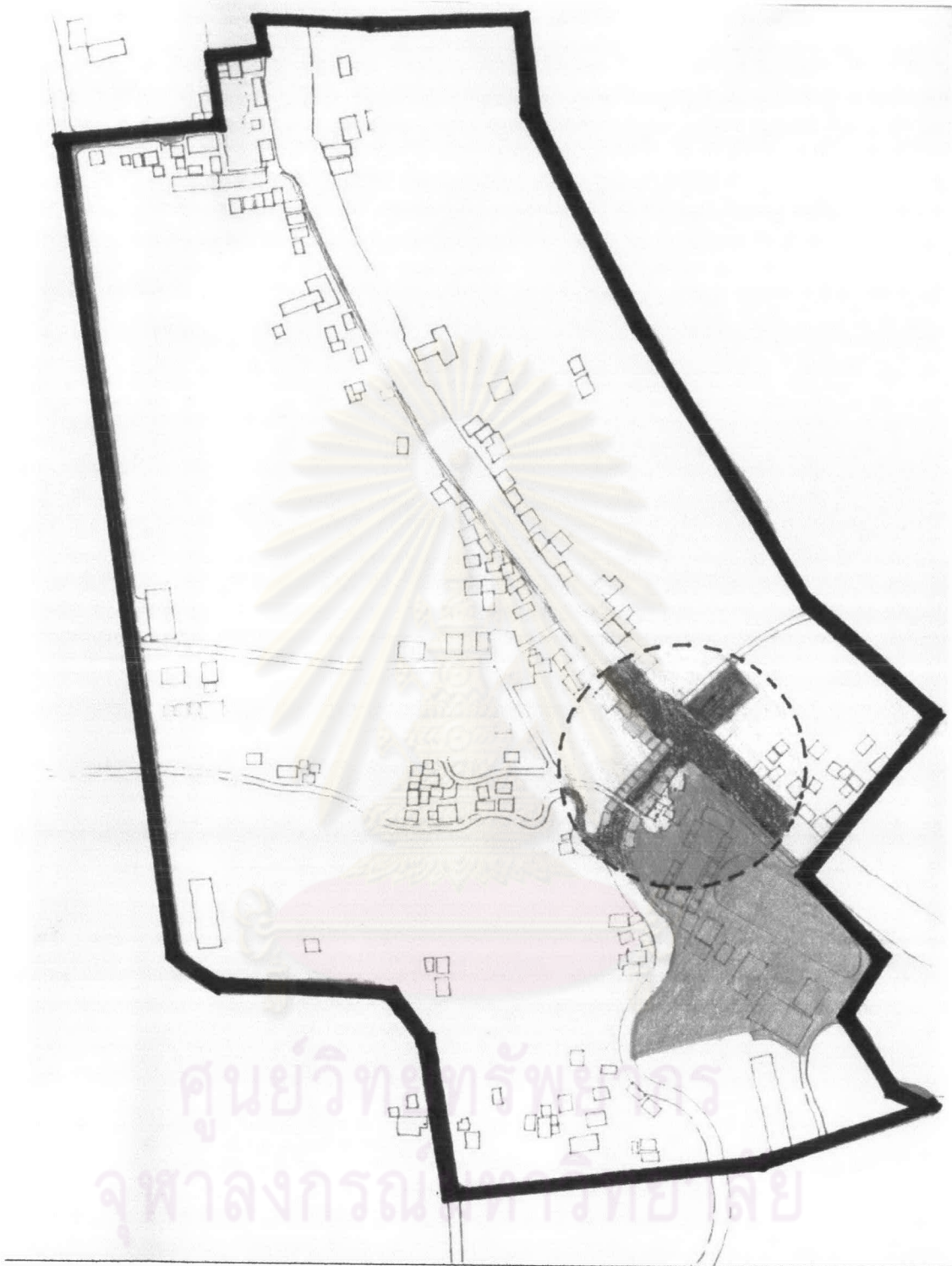
ความเป็นมาและความสำคัญของชุมชนปากคลองวัดประดู่ คือ กลุ่มเรือนแถวริมน้ำปากคลองวัดประดู่ สร้างขึ้นมาเพื่อการค้าและตลาดน้ำ โดยใช้วันข้างขึ้นข้างแรมเป็นตัวกำหนด โดยแต่เดิมในอดีตนั้นไม่มีอาคารเรือนแถวในบริเวณริมคลองวัดประดู่และแม่น้ำแควอ้อม ร้านค้าที่ทำกิจการค้าขายในพื้นที่นี้จะเป็นที่ดินเป็นเรือนแพอยู่ในแม่น้ำแควอ้อมและคลองวัดประดู่ ที่ทำการค้ากับตลาดน้ำและคนในพื้นที่ใกล้เคียงและฝั่งจะย้ายขึ้นมาบนฝั่งได้ประมาณ 70 ปี ผู้ค้าขายในบริเวณนี้เป็นชาวจีนแต่จิวที่อพยพมาจากประเทศจีน และเป็นกลุ่มคนที่ทำการค้าขายในเรือนแพบริเวณนี้มาก่อนทั้งสิ้น โดยมีโรงเรียนเด็กตัว ที่มีอายุถึง 120 ปีซึ่งเป็นโรงเรียนแห่งเดียวบนแม่น้ำแควอ้อม (สุทัศน์ สวัสดิ์เกียรติ, สัมภาษณ์, 19 มกราคม 2548) บริเวณนี้จึงเป็นที่พบปะของชาวจีนแต่จิว นอกจากเป็น ศาสนสถานที่สำคัญแล้ว โรงเรียนยังเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวจีน เกิดเป็นชุมชนชาวจีนในเวลาต่อมา เพราะวัดหรือศาลเจ้าจีนนั้นสร้างขึ้นโดยการร่วมกันบริจาคทั้งทรัพย์สินและสิ่งของจึงจะสร้างได้สำเร็จ และยังมีคณะกรรมการชาวจีนแต่จิวในพื้นที่ร่วมดูแลโรงเรียนเด็กตัว อย่างต่อเนื่องจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน

จากอายุของโรงเรียนเด็กตัว เป็นข้อมูลประการหนึ่งในการอ้างอิงถึงการเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำการค้าขายของชาวจีนแต่จิวในพื้นที่ปากคลองวัดประดู่ ซึ่งทำกิจการค้าขายดังที่ปรากฏเช่นในปัจจุบัน ซึ่งจากการสำรวจพบว่าผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมในบริเวณพื้นที่กลุ่มเรือนแถวเป็นชาวจีนแต่จิว ลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาวจีนที่ปรากฏในทางกายภาพเป็นการแสดงออกในด้านการวางแผนของเรือนแถวที่มีลักษณะร่วมกันบางประการที่เด่นชัดคือการมีห้องโถงตั้งหิ้งบูชา (เกซิ่น) เป็นโถงกลางหันหน้าออกสู่มแม่น้ำเหมือนกันทุกหลัง ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดด้านการสำรวจลักษณะทางด้านกายภาพต่อไป

โดยที่ตั้งของชุมชนที่ทำการศึกษายู่บริเวณปากคลองวัดประดู่ (ภาพที่ 3.1) เป็นตลาดแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำในอดีต

3.1 การศึกษาสภาพภูมิประเทศ

ในเรื่องระดับความสูงของพื้นที่ คือฝั่งพื้นที่ด้านวัดแก้วเจริญจะเป็นพื้นที่ต่ำกว่าที่มีน้ำท่วมในช่วงฤดูน้ำหลากน้ำท่วมพื้นที่นำความอุดมสมบูรณ์มาให้ พื้นที่ดินในฝั่งนั้นจะมีความสมบูรณ์มากกว่าเหมาะกับการทำสวนผลไม้ แต่ในอีกฝั่งของคลองประดู่จะเป็นที่ดอนน้ำไม่ท่วมในฤดูน้ำหลาก ซึ่งจากการสัมภาษณ์จะพบว่า การเริ่มต้นในการตั้งชุมชนการค้าและการตั้งชุมชน ใน

- วัดแก้วเจริญ
- โรงเรียนเต็กต๊ว
- แม่น้ำแควอ้อมและคลองวัดประดู่
- กลุ่มอาคารเรือนแถวไม้

(ภาพที่ 3.1) พื้นที่ที่ทำการศึกษารวมชนปากคลองวัดประดู่

พื้นที่นี้เริ่มจากการปลูกสร้างสถาปัตยกรรมเรือนไม้ชั้นเดียวเพื่อทำการค้ากับตลาดนัดทางน้ำหรือตลาดน้ำ ซึ่งจากลักษณะของสถาปัตยกรรมที่เป็นเรือนแบบชั้นเดียว ที่มีพัฒนาการมาจากเรือนแพตามลักษณะการใช้งานแล้วไม่น่าจะสอดคล้องกับพื้นที่ริมน้ำที่มีน้ำท่วมอย่างที่ราบลุ่มภาคกลาง แต่ด้วยการสังเกตสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ในส่วนของการเริ่มก่อตั้งชุมชนเลือกที่ในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่สูงไม่มีน้ำท่วมทำให้สถาปัตยกรรมร้านค้าชั้นเดียวริมน้ำจึงสามารถทำการค้าและอยู่อาศัยโดยไม่เคยถูกน้ำท่วม (สุวัฒน์ ลิ้มธัญลักษณ์, **สัมภาษณ์**, 20 มกราคม 2548)

ด้วยลักษณะของการตั้งถิ่นฐานในบริเวณพื้นที่ศึกษาของชุมชนปากคลองประคูจากสภาพภูมิประเทศของที่ตั้งชุมชนเป็นที่ราบลุ่มริมน้ำที่มีน้ำท่วมในช่วงเวลาน้ำหลากโดยในบริเวณพื้นที่ฝั่งอำเภอวัดเพลงจะเป็นที่ดอนน้ำไม่ท่วม ในส่วนพื้นที่วัดแก้วเจริญและพื้นที่ฝั่งอำเภอบางคนทีเป็นพื้นที่ต่ำที่มีน้ำท่วมในช่วงน้ำหลาก จากภาพถ่ายเก่าของวัดแก้วเจริญจะเห็นทางเดินไม้ชั่วคราวจากท่าเรือไปยังพระอุโบสถ (ภาพที่ 3.2) การศึกษาสภาพภูมิประเทศและพื้นที่ที่มีน้ำท่วมทำให้เกิดความเข้าใจถึงที่มาของการเลือกที่ตั้งชุมชนของกรณีศึกษาดังนี้

(ภาพที่ 3.2) ภาพถ่ายวัดแก้วเจริญในอดีต การทำทางเดินไม้
จากท่าเรือไปยังพระอุโบสถเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีน้ำท่วม
(ที่มา : หนังสืออนุสรณ์พระครูสุนทรธรรมกิจ)

การเลือกที่ตั้งของในสวนชุมชน อาคารพักอาศัยเป็นการปรับตัวที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศโดยเฉพาะกลุ่มสถาปัตยกรรมที่เป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งชุมชนอันได้แก่ สถาปัตยกรรมเรือนแถวชั้นเดียวริมคลองประคู เป็นสถาปัตยกรรมที่มีประโยชน์ใช้สอยในตอนเริ่มต้นการก่อสร้างเพื่อทำการค้าโดยตอบสนองต่อการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก กลุ่มของสถาปัตยกรรมจะปลูกสร้างบริเวณริมคลองประคู ในฝั่งของอำเภอวัดเพลงเพราะเนื่องจากเป็นอาคารเรือนแถวชั้นเดียวริมคลองจึงต้องระวังในเรื่องน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก

จากสภาพภูมิประเทศตามธรรมชาติที่เป็นพื้นที่ริมน้ำปัญหาน้ำขึ้นน้ำลง น้ำท่วมเป็นลักษณะเฉพาะของที่ราบลุ่มภาคกลาง ความน่าสนใจของแนวคิดในการเลือกที่ตั้งของอาคารและชุมชนวัดแก้วเจริญเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ตั้งแต่ในกระบวนการเลือกที่ตั้งของชุมชนที่เกิดจาก ซึ่งเกี่ยวข้องกับการตอบสนองการใช้งาน ทั้งผู้คนที่พายเรือมาค้าขายและมาซื้อสินค้าจากสถาปัตยกรรมริมน้ำอาคารชั้นเดียวมีทางเดินเชื่อมที่มีหลังคาคลุม จึงตอบสนองต่อความต้องการในส่วนนี้ได้ครบถ้วนโดยในส่วนของพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร นอกจากการทำการค้าแล้วยังเป็นที่อยู่อาศัย ฉะนั้นการปลูกสร้างอาคารชั้นเดียวริมน้ำเป็นการรวบรวมผลจากการสังเกตสภาพน้ำขึ้นน้ำลงตามธรรมชาติและสภาพความสูงต่ำของพื้นที่ (ภาพที่3.3) เป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจ

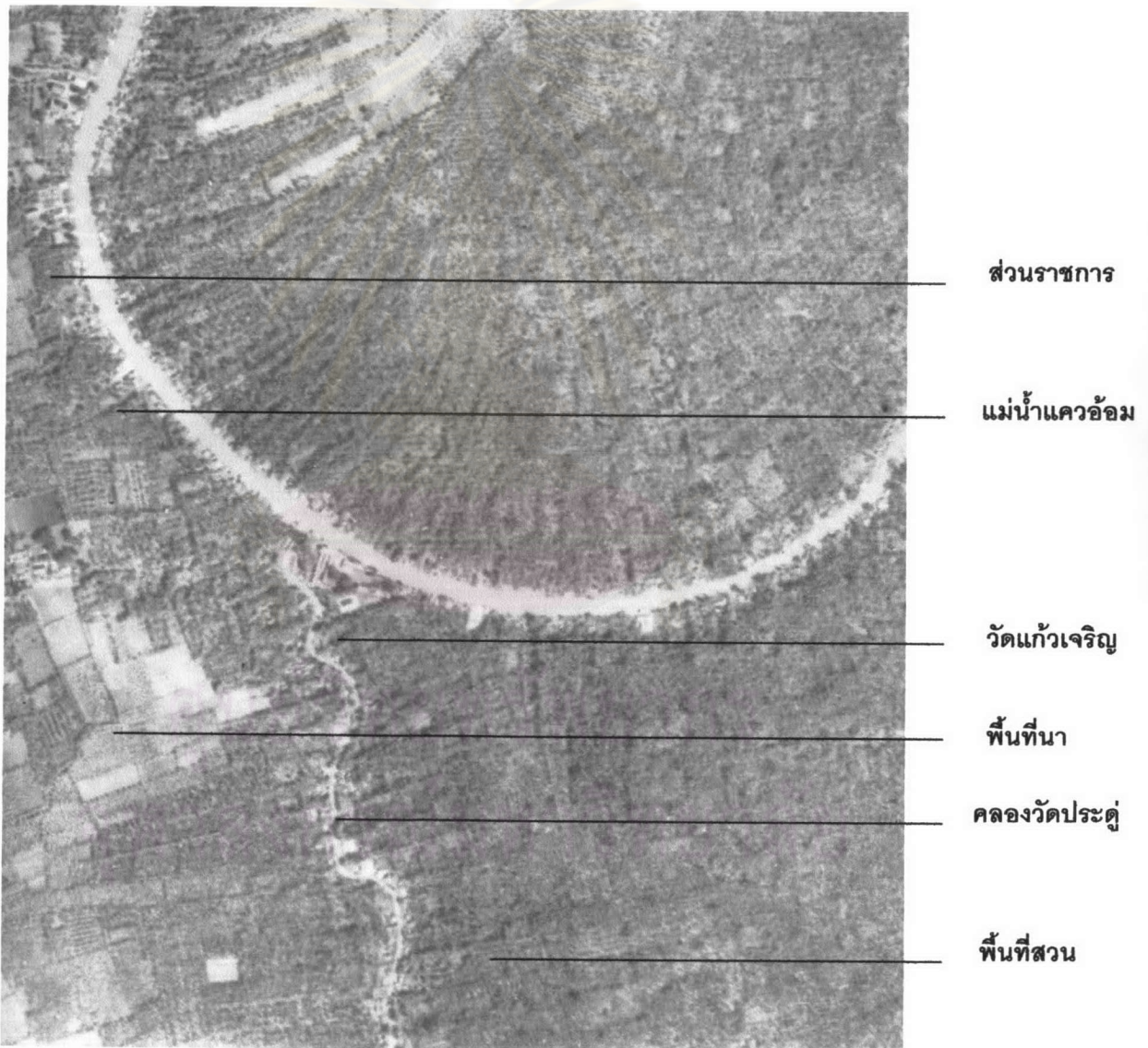
(ภาพที่ 3.3) เรือนแถวชั้นเดียวริมน้ำ ที่มีระดับความสูงที่สอดคล้องกับระดับน้ำขึ้นน้ำลง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.2 การศึกษาพัฒนาการพื้นที่จากภาพถ่ายทางอากาศและการสัมภาษณ์

โดยในการศึกษาส่วนของการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากอดีตมาจนถึงสภาพปัจจุบันนั้นได้ใช้กระบวนการศึกษาด้วยวิธีการสำรวจสภาพปัจจุบันในพื้นที่ในด้านของการใช้ที่ดินและกิจกรรมที่เกิดขึ้นร่วมกับ การสัมภาษณ์ประชาชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมในพื้นที่ถึงกิจกรรมและวิถีชีวิตจากอดีตมาสู่ปัจจุบันและการศึกษาจากภาพถ่ายทางอากาศจากอดีตในปี พ.ศ.2495 พ.ศ.2510 พ.ศ.2518 พ.ศ.2522 และ พ.ศ. 2539 เพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในช่วงเวลาต่างๆจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการตัดถนนเข้ามาในพื้นที่ที่ส่งผลถึงการใช้ที่ดินรวมถึงกิจกรรมและวิถีชีวิต(ภาพที่ 3.4)

(ภาพที่ 3.4)แสดงที่ตั้งชุมชน ภาพถ่ายทางอากาศปี 2495
(ที่มา กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด)

จากการศึกษาจากภาพถ่ายทางอากาศในช่วงปี พ.ศ.2495 การใช้ที่ดินจะแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ การใช้ที่ดินเพื่อเป็นบริเวณที่อยู่อาศัยและการใช้ที่ดินเพื่อการทำการเกษตร ลักษณะการใช้ที่ดินในช่วงเวลานั้นจากภาพถ่ายทางอากาศจะพบว่ากลุ่มสถาปัตยกรรมจะเกาะตัวไปตามแนวของแม่น้ำอ้อมและคลองวัดประดู่ซึ่งประกอบไปด้วย พื้นที่สำหรับการทำการค้า พื้นที่สำหรับกลุ่มสถาปัตยกรรมทางศาสนา พื้นที่สำหรับการอยู่อาศัย โดยจะสามารถเห็นการเปลี่ยนแปลงในด้านการเลือกที่ตั้งสถาปัตยกรรมจากภาพถ่ายทางอากาศได้จากปี 2495 ที่ยังไม่มีมีการตัดถนนเข้ามาในพื้นที่ กลุ่มอาคารและสถาปัตยกรรมในพื้นที่จะเกาะตัวไปตามแนวของแม่น้ำแควอ้อมและคลองประดู่ ทิศทางการวางตัวพระอุโบสถจะหันหน้าไปทางคลองวัดประดู่กลุ่มสถาปัตยกรรมเรือนแถว ในบริเวณคลองประดู่จะมีเรือนแถวริมน้ำมากกว่าในปัจจุบันคือมีต่อเนื่องจากบริเวณสะพานทางเดินเท้าข้ามคลองประดู่จนถึงตำแหน่งที่ตั้งของพระอุโบสถเก่า พื้นที่ส่วนราชการจะตั้งอยู่ริมคลองอ้อมโดยมีทางเข้าจากการเดินทางทางน้ำเท่านั้นการเข้าถึงด้วยการเดินเท้าจะยากลำบากเพราะมีคลองตัดผ่านพื้นที่ การที่พื้นที่มีแม่น้ำลำคลองจำนวนมากเป็นข้อดีที่ช่วยส่งเสริมการเดินทางด้วยเรือซึ่งจากสภาพที่ตั้งที่เป็นพื้นที่ที่มีคูคลองจำนวนมากจึงทำให้วิถีชีวิตในอดีตเกี่ยวข้องกับการสัญจรทางน้ำ

จากภาพถ่ายทางอากาศพื้นที่วัดแก้วเจริญและบริเวณนี้เป็นพื้นที่ชุมชนเก่าแก่เนื่องจากประกอบด้วยสถานที่สาธารณะ คือวัดแก้วเจริญ และพื้นที่ของราชการคือสถานีตำรวจและที่ว่าการอำเภอวัดเพลง และชุมชนริมน้ำเป็นพื้นที่เชื่อมต่อของคลองประดู่และแม่น้ำแควอ้อมที่สามารถเดินทางไปยังพื้นที่สำคัญอันเป็นชุมชนการค้าที่สำคัญในพื้นที่ใกล้เคียงจึงเป็นที่ตั้งของชุมชนการค้าทางน้ำแหล่งรวบรวมสินค้าจากพื้นที่สวนด้านในเพื่อรวบรวมไปขายยังตลาดในราชบุรีและกรุงเทพ จากในอดีตวิถีชีวิตในพื้นที่ องค์ประกอบต่างๆในพื้นที่นี้เชื่อที่จะก่อพื้นที่ศูนย์กลางในการทำกิจกรรมตลาดน้ำ

1. วัดแก้วเจริญเป็นจุดศูนย์รวมของกิจกรรมที่สำคัญของพื้นที่ในอดีต พิธีกรรมทางศาสนา งานประเพณีของพื้นที่ในเทศกาลต่างๆ
2. ตำแหน่งที่ตั้งของตลาดรวบรวมสินค้าทางการเกษตร
3. เป็นจุดตัดของแม่น้ำลำคลองและใกล้เส้นทางลัดที่จะเข้าสู่กรุงเทพและราชบุรี

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเชื่อให้พื้นที่ในคลองวัดประดู่จึงมีการนัดตลาดน้ำของพ่อค้าแม่ค้าจากพื้นที่สวน พ่อค้าปลาทุแม่กลองและพ่อค้าจากตลาดน้ำในพื้นที่ใกล้เคียงเข้ามารวมตัวนัดตลาดน้ำโดยกำหนดเวลานัดตามข้างขึ้นละข้างแรม

ภาพถ่ายทางอากาศใน ปีพ.ศ.2510 พ.ศ.2518 พ.ศ.2522 พ.ศ.2539 จะมีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่จากตัดถนนที่เชื่อมต่อนพื้นที่ที่สำคัญคือจังหวัดราชบุรีขนานมาตามแม่น้ำแควอ้อมมาจนถึงพื้นที่จึงตัดขนานคลองประดู่ไปเชื่อมต่อกับถนนสาย3093 ที่ปากท่อซึ่งเป็น

ชุมชนใหญ่อีกจุดหนึ่งและสามารถเชื่อมต่อไปยังถนนพระรามที่ 2 ทำให้การเดินทางไปยังพื้นที่สำคัญต่างด้วยรถยนต์สะดวกขึ้นโดยในพื้นที่ถนนจะตัดผ่านวัดศรัทธาราชวรวิหารเดิมจะต้องเดินทางด้วยเรือผ่านคลองซอยจากคลองประคูเมื่อถนนตัดผ่านพื้นที่หน้าวัดทำให้มีการใช้พื้นที่ลานวัดศรัทธาราชวรวิหาร(ไพโรจน์ กุลลีลาชัย, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2548) ในช่วงหลังจากมีการตัดถนนการมีน้ำตลาค่น้ำในบริเวณปากคลองวัดประคูในพื้นที่จึงเปลี่ยนมาเป็นการน้ำตลาค่น้ำที่ตลาค่น้ำวัดศรัทธาราชวรวิหาร การขนส่งสินค้าการเกษตรใช้การขนส่งทางบกเนื่องจากได้ปริมาณเยอะและรวดเร็ว ตลาค่น้ำที่เคยมีเรือพายแน่นอนชนิดเต็มคลองวัดประคูจนสามารถเดินเหยียบเรือข้ามไปอีกฝั่งได้ จึงลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว(สุวัฒน์ ลิ้มธัญลักษณ์, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2548) เมื่อวิถีชีวิตเปลี่ยนการใช้คลองในการสัญจรลดบทบาทลงพื้นที่ริมคลองที่แต่เดิมเหมาะสำหรับการค้าขายและการอยู่อาศัยหรือเป็นสถานที่สาธารณะเพราะสะดวกต่อการเข้าถึงด้วยการคมนาคมทางน้ำยกตัวอย่างเช่น โบสถ์เก่าวัดแก้วเจริญซึ่งแต่เดิมใช้คลองวัดประคูเป็นเกณฑ์การวางตัวอาคารโดยหันหน้าพระอุโบสถเข้าหาคลองวัดประคู ซึ่งจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่จากภาพถ่ายทางอากาศบริเวณอุโบสถหลังเก่าได้ถูกรื้อไปโดยสร้างอุโบสถหลังใหม่ในตำแหน่งเดิม โดยเปลี่ยนทิศทางด้านหน้าพระอุโบสถเข้าหาแนวถนนภายในวัดที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับการเดินทางด้วยรถยนต์ต่อเชื่อมกับโครงข่ายถนนในพื้นที่ ในส่วนของอาคารสำหรับการอยู่อาศัยที่ปลูกสร้างหลังจากมีการตัดถนนสาย 3088 นั้น ใช้พื้นที่ดินริมถนนในการปลูกสร้างโดยพื้นที่ในบริเวณชุมชนริมคลองประคู จะเริ่มมีการปลูกสร้างอาคารริมถนนซอยปากคลองวัดแก้วจะเป็นบ้านเรือนที่สร้างในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการสัญจรเป็นการเดินทางด้วยรถยนต์การเปลี่ยนแปลงการใช้งานของพื้นที่และการค้าเปลี่ยนไปอยู่ด้านหน้าวัดศรัทธาราชวรวิหาร เป็นอาคารพาณิชย์ บิมน้ำมัน และกำลังจะพัฒนาพื้นที่บางส่วนเป็นตลาค่น้ำที่มีขนาดใหญ่เช่น ตลาค่น้ำเพิ่มซึ่งทำการปรับพื้นที่เป็นหลายโค้งตั้งแต่ถนนสาย 3088 จนถึงแม่น้ำแควอ้อม ซึ่งสามารถเปรียบเทียบการใช้ที่ดินในอดีตกับปัจจุบันดังนี้

3.2.1 การใช้ที่ดินในอดีต จากการศึกษาจากภาพถ่ายทางอากาศในช่วงปี พ.ศ.2495 การใช้ที่ดินจะแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ การใช้ที่ดินเพื่อเป็นบริเวณที่อยู่อาศัยและการใช้ที่ดินเพื่อการทำเกษตร ลักษณะการใช้ที่ดินในช่วงเวลานั้นจากภาพถ่ายทางอากาศจะพบว่ากลุ่มสถาปัตยกรรมจะเกาะตัวไปตามแนวของแม่น้ำอ้อมและคลองวัดประคูซึ่งประกอบไปด้วย พื้นที่สำหรับการทำการค้า พื้นที่สำหรับกลุ่มสถาปัตยกรรมทางศาสนา พื้นที่สำหรับการอยู่อาศัย โดยบริเวณพื้นที่ในการทำการค้าจะอยู่ในบริเวณจุดตัดระหว่างแม่น้ำอ้อมและคลองวัดประคู ริมคลองวัดประคูจะเป็นกลุ่มสถาปัตยกรรมเรือนแถวซึ่งในอดีตเป็น กลุ่มเรือนแพค้าขายที่มีการค้าต่อเนื่องและจึงเริ่มเปลี่ยนมาปลูกสร้างอาคารริมน้ำสำหรับการทำการค้ากับชาวบ้านที่พายเรือมาซื้อสินค้าและกลุ่มตลาค่น้ำตลาค่น้ำในวันขึ้น 3 ค่ำ ขึ้น 9 ค่ำ ขึ้น 14 ค่ำ แรม 3 ค่ำ แรม 9 ค่ำ แรม 14 ค่ำ

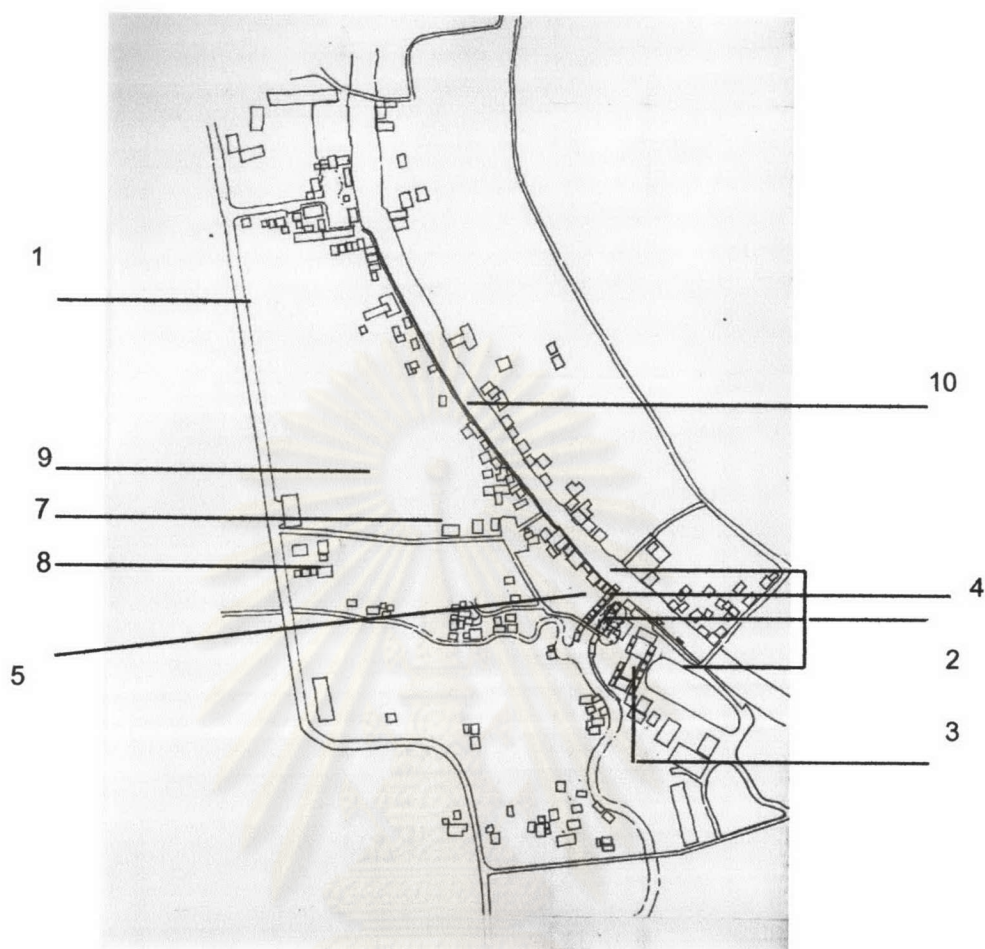
ส่วนของอาคารทางศาสนาคือวัดแก้วเจริญอยู่ในตำแหน่งที่เป็นพื้นที่บริเวณระหว่างคลองวัดประดู่และแม่น้ำอ้อมโดยอุโบสถวัดแก้วเจริญจะหันหน้าเข้าหาคลองวัดประดู่ ในส่วนของอาคารพักอาศัยจะเป็นพื้นที่ริมคลองวัดประดู่ด้านในและริมแม่น้ำอ้อม สำหรับพื้นที่ด้านหลังของอาคารริมน้ำจะใช้ที่ดินสำหรับการทำการเกษตร เดิมจะใช้พื้นที่ในการทำงานข้าว

3.2.2 การใช้ที่ดินในปัจจุบัน จากการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ การพัฒนาการสัญจรสู่การสัญจรทางบกส่งผลต่อการใช้ที่ดินของพื้นที่เดิมในอดีตรวมไปถึงการใช้ที่ดินในปัจจุบันการปลูกสร้างอาคารหลังใหม่ที่เกิดขึ้นจะมีแนวทางการเลือกทำเลที่ตั้งอาคารที่แตกต่างจากอดีตพื้นที่ที่เหมาะสมทำการปลูกสร้างที่พักอาศัยในปัจจุบันจะเลือกพื้นที่ที่เข้าถึงโดยสะดวกจากทางรถยนต์เป็นหลัก การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมการค้าในพื้นที่ การเลิกตลาดน้ำและการใช้เรือ รวมไปถึงการพัฒนาพื้นที่ด้วยการตัดถนน ทำให้การใช้ที่ดินในบริเวณริมน้ำแควอ้อมซึ่งอยู่ระหว่างถนนสาย 3088 และแม่น้ำแควอ้อม เดิมเป็นพื้นที่นาและพื้นที่สวนจึงเปลี่ยนเป็นพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย เพราะเนื่องจากเป็นบริเวณที่เข้าถึงได้สะดวกทั้งทางรถและทางเรือ เพราะมีท่าเรือหน้าวัดแก้วที่ไปยังวัดอัมพวา แต่ในปัจจุบันได้หยุดการบริการด้วยเรือแล้ว

3.2.3 สรุปการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่จากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศและการสำรวจ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากมีการตัดถนนสาย 3088 เปลี่ยนแปลงจากการเดินทางด้วยเรือมาสู่การเดินทางด้วยรถยนต์จากภาพถ่ายทางอากาศมีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในด้านการสร้างเส้นทางคมนาคม การปลูกสร้างอาคารและการรื้อถอนอาคารซึ่งจะมีส่วนในการทำความเข้าใจถึงสภาพดั้งเดิมของสถาปัตยกรรมในอดีตว่ามีแนวทางในการวางตัวอาคารอย่างไรและการวางตัวอาคารในปัจจุบันนั้นมีลักษณะอะไรในการพิจารณาซึ่งรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมและพื้นที่การใช้งานโดยการศึกษาจากภาพถ่ายทางอากาศและการสำรวจสภาพในปัจจุบันมีดังนี้(ภาพที่3.5)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ภาพที่ 3.5) แผนที่แสดงพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีต

- 1 - การสร้างเส้นทางสาย 3088
- 2 - การสร้างสะพานรถยนต์และสะพานทางเท้า
- 3 - การเปลี่ยนแปลงทิศทางการวางพระอุโบสถ
- 4 - การเปลี่ยนแปลงในการใช้พื้นที่คลองประตู
- 5 - เรือนแถวริมน้ำบริเวณหน้าโบสถ์เก่าวัดแก้วเจริญ
- 6 - การปลูกสร้างพื้นที่โรงเรียนประถม และมัธยมด้านข้างวัดแก้วเจริญ
- 7 - การปลูกสร้างบ้านเรือนโดยยึดถนนซอย
- 8 - พื้นที่ที่มีอาคารพาณิชย์ค้าวัสดุก่อสร้างและปั้มน้ำมัน
- 9 - พื้นที่ตลาดนัดลงเพิ่ม
- 10 - ทางเดินเท้าเลียบแม่น้ำแควอ้อมจากทางเดินไม้เป็นทางเดินคอนกรีต

1. การสร้างเส้นทางสาย 3088 เชื่อมจาก ราชบุรีถึงปากท่อ ทำให้เกิดถนนโครงข่ายเชื่อมโยงเป็นถนนซอยไปยังพื้นที่ริมน้ำถนนซอยที่มีความสัมพันธ์ต่อพื้นที่ได้แก่ ถนนทางเข้าวัดแก้วเจริญ ถนนทางเข้าตลาดวัดแก้ว
2. การสร้างสะพานรถยนต์และสะพานทางเท้าเชื่อมพื้นที่ส่วนที่ถูกขังด้วยคลองประดู่และสะพานสำหรับรถยนต์ข้ามแม่น้ำแควอ้อมให้เชื่อมถึงกันหมด
3. การรื้อโบสถ์หลังเก่าซึ่งหันหน้าไปทางคลองวัดประดู่ และสร้างโบสถ์หลังใหม่ โดยเปลี่ยนแปลงทิศทางการวางอาคารเป็นการหันหน้าออกสู่ถนนภายใน
4. การเปลี่ยนแปลงในการใช้พื้นที่คลองประดู่ในการนัดทำการค้าตลาดน้ำมาสู่การเป็นนัดตลาดบกที่วัดศรัทธาราษฎร์
5. เรือนแถวริมน้ำบริเวณหน้าโบสถ์เก่าวัดแก้วเจริญได้ถูกรื้อถอนไปบางส่วน
6. การปลูกสร้างพื้นที่โรงเรียนประถม และมัธยมด้านข้างวัดแก้วเจริญ
7. การปลูกสร้างบ้านเรือนโดยยึดถนนซอยเป็นหลักในการเลือกที่ตั้งอาคารทั้งในซอยตลาดวัดแก้วและทางเข้าวัดแก้วเจริญ
8. การปรับพื้นที่สวนเดิมบริเวณริมถนนหน้าวัดศรัทธาราษฎร์เป็นพื้นที่ที่มีอาคารพาณิชย์ค้าวัสดุก่อสร้างและปั้มน้ำมันจะมีความสัมพันธ์กับตลาดนัดบกวัดศรัทธาราษฎร์
9. การทำพื้นที่ตลาดนัดlungเพิ่มในฝั่งเดียวกับปั้มน้ำมันมีการปรับพื้นที่ให้เป็นลานโล่งตั้งแต่ถนนสาย 3088 ไปจรดแม่น้ำแควอ้อมและมีโครงการจะสร้างอาคารที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว (ภาพที่ 3.6)

(ภาพที่ 3.6)

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ริมถนนสาย 3088 จากพื้นที่สวนเป็นตลาดนัด

10. การเปลี่ยนแปลงทางเดินเท้าเลียบแม่น้ำแควอ้อมจากทางเดินไม้เป็นทางเดินคอนกรีตมีราวอลูมิเนียมกันตก (ภาพที่ 3.7)

(ภาพที่ 3.7) ทางเดินคอนกรีตเลียบแม่น้ำแควอ้อม

11. การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ว่างด้านหลังอาคารเรือนแถวริมน้ำจากพื้นที่สวนมะพร้าวและลิ้นจี่ปรับเป็นพื้นที่โล่งเพื่อการต่อเติมอาคาร (ภาพที่ 3.8)

(ภาพที่ 3.8)

การปลูกสร้างอาคาร พื้นที่ด้านหลังกลุ่มเรือนแถว

12. การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ด้านหลังเรือนแถวโคนต้นยางนาไว้เป็นพิพิธภัณฑ์เรือจากเดิมมีต้นไม้ใหญ่และเป็นพื้นที่ต้นไม้ขึ้นหนาแน่น (วนิดา ตั้งคุณานุรักษ์, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2548)

การเปลี่ยนแปลงในด้านการใช้พื้นที่ที่เกิดขึ้นเป็นผลจากเปลี่ยนจากการใช้เส้นทางทางน้ำ ในการเลือกทำเลที่ตั้งของอาคารมาสู่การเดินทาง โดยใช้การสัญจรทางบกและการขยายตัวของ ชุมชนเป็นพื้นที่อยู่อาศัย ทำให้พื้นที่ในบริเวณนี้ที่เดิมเป็นพื้นที่สวนด้านหลังอาคารเรือนแถว ต้อง ย้ายตัวไปทำสวนในพื้นที่อื่นการปลูกสร้างพื้นที่ริมถนนชอยให้เป็นอาคาร เพื่อการอยู่อาศัยการ เปลี่ยนเส้นทางในการสัญจรส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ก่อตัวมากับพื้นที่ริมน้ำต้อง หยุดลงและหันมาปรับตัวให้สอดคล้องกับการเดินทางด้วยรถยนต์ที่เดินทางได้ไกลขึ้นเร็วขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ชุมชนริมน้ำที่ถนนตัดผ่านทำให้พื้นที่ชุมชนปากคลอง วัดประดู่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากการก่อตัวของกิจกรรมใน พื้นที่เกิดจากโครงข่ายการสัญจรทางน้ำที่เดินทางได้สะดวกที่สุดในเวลานั้นไปยังพื้นที่ทาง การเกษตร ตลาดน้ำในพื้นที่ใกล้เคียง สินค้าทะเลจากแม่กลอง เมื่อเปลี่ยนมาสู่การเดินทางด้วย รถยนต์ที่สะดวกรวดเร็วการเดินทางด้วยเรือจึงค่อยๆลดบทบาทลงจนหยุดใช้เรือในการสัญจรดัง ปัจจุบัน พื้นที่เรือนแถวริมน้ำเดิมซึ่งหันหน้าอาคารออกสู่คลองเป็นหลักจึงหมดความสำคัญในการ เป็นพื้นที่การค้าทางน้ำลงโดยที่ดินที่อยู่ระหว่างถนนสาย 3088 และคลองวัดประดู่จะเป็น บริเวณที่มีการอยู่อาศัยหนาแน่นเพราะเนื่องจากในช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนแปลงจากการสัญจร ทางน้ำและการสัญจรทางบกนั้นชาวบ้านในพื้นที่ยังคงอาศัยเรือโดยสารสาธารณะซึ่งเดินทาง ระหว่างชุมชนอัมพวาที่เป็นจุดที่รถโดยสารสาธารณะจากกรุงเทพและจังหวัดใกล้เคียงผ่านและลง เรือต่อมายังวัดแก้วเจริญปัจจุบันนี้ได้หยุดการบริการ พื้นที่ในบริเวณระหว่างถนนสาย 3088 และ คลองประดู่จึงเป็นพื้นที่เป็นย่านอยู่อาศัยในส่วนฝั่งตรงข้ามของถนนสาย 3088 จึงยังคงใช้พื้นที่ใน การทำการเกษตรเป็นสำคัญ

โดยสรุปการใช้ที่ดินจากการศึกษาเปรียบเทียบจากภาพถ่ายทางอากาศจากอดีตในปี พ.ศ.2495 จนถึงปัจจุบัน และสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินใน บริเวณพื้นที่ศึกษาเกิดจากการเปลี่ยนแปลงจากการคมนาคมทางน้ำ ซึ่งมีความสำคัญอย่างมาก ในการเดินทางในพื้นที่นี้ซึ่งมีผลในการเลือกทำเลที่ตั้งอาคารที่สะดวกต่อการเข้าถึงในอดีต จึงใช้ พื้นที่ริมน้ำเป็นบริเวณที่ตั้งย่านที่พักอาศัยและชุมชนโดยผลจากลักษณะทางธรรมชาติของบริเวณ จุดตัดของแม่น้ำอ้อมและคลองวัดประดู่ รวมทั้งเป็นที่ตั้งของวัดแก้วเจริญซึ่งวัดในอดีตมี ความสำคัญกับคนในพื้นที่เป็นศูนย์รวมความศรัทธาและสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา อีกทั้งในบริเวณฝั่งตรงข้ามปากคลองวัดประดู่เป็นที่ตั้งของ โรงเรียนเด็กตัว ซึ่งเคยเป็นโรงเรียนสอน หนังสือจีนที่มีคนในพื้นที่เรียนเป็นจำนวนมาก รวมทั้งคนจากพื้นที่อื่นเช่นกรณีของบัววนิดา ตั้งคุณานุรักษ์ อายุ 73 ปี กล่าวถึงสาเหตุที่ต้องย้ายจากพระโขนง มาอยู่อาศัยที่ตลาดปากคลอง วัดประดู่เพราะเนื่องจากครอบครัวย้าย มาทำค้าขายและต้องการให้พี่ชายมาเรียนหนังสือที่ โรงเรียนเด็กตัว แสดงถึงการเป็นย่านชุมชนการค้าที่มีคนจีนที่อพยพจากเมืองจีนมาอยู่ใน

ประเทศไทยซึ่งนิยมการทำการค้าและกิจกรรมตลาดน้ำที่มีการรวมตัวกันในบริเวณนี้จึงทำให้มีการปลูกสร้างชุมชนเรือนแถวอย่างต่อเนื่องเป็นชุมชนริมน้ำ จนกระทั่งเกิดการพัฒนารูปแบบที่ด้วยการตัดถนนซึ่งผ่านเข้ามาใกล้กับที่ตั้งชุมชน อีกทั้งเป็นถนนที่ตัดตรงสู่ตัวเมืองราชบุรีจึงส่งผลการเปลี่ยนแปลง ในด้านการใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรม

3.3 ต้นไม้และพืชพันธุ์ที่สำคัญในพื้นที่

ต้นไม้ที่มีผลต่อภาพรวมของภูมิทัศน์ของพื้นที่ภายในชุมชน ในพื้นที่ริมฝั่งคลองประดู่ฝั่งวัดแก้วเจริญ คือต้นยางนาจำนวนสามต้นด้วยขนาดและความสูงที่มีขนาดใหญ่กว่าต้นไม้ในพื้นที่ทั้งหมดในบริเวณนี้ซึ่ง และต้นไม้ที่ปลูกโดยอดีตเจ้าอาวาส หลวงปู่หยอด ชินวโล

3.3.1 ต้นยางนา จากภาพถ่ายเก่าในอดีตพื้นที่บริเวณวัดแก้วเจริญจะมีต้นไม้ขนาดใหญ่อยู่หลายต้นแต่ในปัจจุบันคงเหลือต้นไม้ใหญ่อยู่เพียงสามต้น ชาวบ้านในพื้นที่ขอเช่าพื้นที่บริเวณโคนต้นยางนาริมคลองประดู่เพื่อการทำการค้ากับตลาดนัดเรือ ซึ่ง ท่านเจ้าอาวาสองค์เก่า พระครูสุนทรธรรมกิจ (หลวงปู่หยอด ชินวโล) อนุญาตให้เช่าพื้นที่ริมคลองประดู่ แต่ท่านมีความประสงค์ที่จะเก็บรักษาต้นยางนาไว้ชาวชุมชนซึ่งมีความศรัทธาในหลวงปู่จึงให้ความร่วมมือ จะนั้น การปลูกสร้างสถาปัตยกรรม เรือนแถวค้าขายบริเวณโคนต้นยาง โดยมิได้ทำการตัดต้นยางทั้งสามต้น ขนาดของต้นยางทั้งสามต้น นับตั้งแต่มุมคลองประดู่ตัดกับแม่น้ำแควอ้อม ตามลำดับคือ เส้นรอบวงขนาด 4.70 เมตร เส้นรอบวงขนาด 3.50 เมตรและเส้นรอบวงขนาด 4.00 เมตร(ภาพที่3.9)

1) ความสำคัญต้นยางในด้านความคิดเห็นของคนในชุมชน นอกจากความร่วมมือกันจากร่มเงาของต้นยางใหญ่ส่งผลต่อภาพรวมของบรรยากาศในชุมชน เมื่อกลับจากทำงานในสวนลื่นจีมานั่งพักผ่อนที่ริมน้ำ อากาศเย็นสบายนั่งฟังเสียงลมพัดผ่านใบไม้แล้วรู้สึกผ่อนคลาย หายเหนื่อย (สุวัฒน์ ลิ้มธัญลักษณ์, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2548) เป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกของผู้ที่อยู่อาศัยริมคลองวัดประดู่มาตั้งแต่เกิด ต้นยางช่วยลดปริมาณแสงแดดที่ส่องลงมาที่พื้นที่ภายในชุมชนเรือนแถวเกิดเป็นภาพรวมของพื้นที่ที่มีต้นไม้เป็นองค์ประกอบ และเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวที่ก้าวผ่านช่วงเวลาจากอดีตมาสู่ปัจจุบันร่วมกับชาวบ้านในชุมชน เป็นต้นไม้ในพื้นที่ที่ส่งผลต่อความรู้สึกถึงความเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเป็นสภาพเดิมตามธรรมชาติของที่ตั้ง แต่ในด้านผลกระทบที่มีต่อคนในชุมชนอันเป็นผลต้นยางนานั้นได้สร้างปัญหาที่เกี่ยวข้องในด้านความปลอดภัยจากอุบัติเหตุที่เกิดจากการหลุดร่วงของกิ่งต้นยางนาที่เป็นลักษณะของต้นยางนาที่มีกิ่งที่หลุดร่วงได้ง่ายในวันที่มีลมแรงซึ่งสร้างความเสียหายให้กับบ้านเรือนที่อยู่บริเวณโคนต้น ต้นแรกเป็นต้นยางนาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดตำแหน่งที่ตั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอาคารเรือนแถวจะมีความสัมพันธ์กับบ้านของลุงเลี่ยม แซ่เอี้ยวและบ้านป่าเกี้ยว แซ่เอี้ยว เพราะเนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งจะอยู่ระหว่างเรือนทั้งสองหลังโดยมีขนาดเส้นรอบวงที่ 4.70 เมตร(ภาพที่3.10) ลุงจะอนุญาตให้เดินผ่านบ้านลุงออกไปริมคลองประดู่เพื่อถ่ายรูปต้นยาง ในแต่ละปีลุงเลี่ยมจะไหว้ต้นยางทุกปี

ในช่วงตรุษจีนลูกถือว่าเป็นทั้งญาติผู้ใหญ่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อว่าทำให้อยู่อย่างมีความสุข บ้านของลุงเลี่ยมเคยโดนกิ่งยางขนาดใหญ่ร่วงลงมาใส่หลังคา แต่ด้วยลักษณะที่ปลายกิ่งจะแตกกิ่งก้านสาขาเป็นพุ่มกิ่งที่เสียบทะลุหลังคาลงมาจะค้างอยู่เพราะกิ่งก้านที่ขยายใหญ่จึงไม่ได้หล่นลงมาทำความเสียหายให้ใครได้รับบาดเจ็บ สร้างความเสียหายให้กับหลังคาสังกะสีเท่านั้น (เลี่ยม แซ่เอี้ยว, **สัมภาษณ์**, 19 กุมภาพันธ์ 2548) ส่วนต้นที่สองอยู่บริเวณร้านดาวโลมิตันยางซึ่งอยู่ภายในบ้านโดยต้นยาง มีขนาดเส้นรอบวง 3.50 เมตร (ภาพที่ 3.11) ป้าเกี้ยวเจ้าของร้าน มีความเห็นที่เกี่ยวกับต้นยางน่าจะสมัยที่ป้าย้ายมาอยู่ที่นี้ต้นยางก็มีอยู่แล้วในสมัยก่อน พื้นที่บริเวณด้านหลังวัดแก้วเจริญในอดีตจะมีต้นไม้ใหญ่จำนวนมากแต่ต้นที่ใหญ่มากคือต้นยางนาทั้งสามต้นนี้ การอยู่อาศัยได้ต้นยางนาที่มีขนาดใหญ่ไม่ได้สร้างปัญหา กลางวันข้างนอกร้อนแต่เข้ามาในบ้านนี้ก็เย็นสบาย เคยมีเหตุการณ์ลมพัดแรงจนกิ่งยางทั้งสามต้นหักร่วงลงมาแต่ไม่ได้ตกลงที่บ้านใครมันปลิวไปกองรวมกันที่ด้านหลังที่ปัจจุบันนี้เป็นโรงเก็บเรือโบราณกองรวมกันอยู่ตรงนั้น อยู่กับต้นยางนี้ด้วยความเคารพทุกตรุษจีนจะมีการเซ่นไหว้เหมือนดังญาติผู้ใหญ่และเจ้าที่ ที่ทำให้มีความสุขและผู้อยู่อาศัยได้ต้นยางต่างดูแลต้นยางเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของบ้าน ปัจจุบันหลังคาบ้านของป้าเกี้ยวเป็นหลังคาสังกะสีซึ่งเคยลองเปลี่ยนเป็นหลังคามุงกระเบื้อง แต่มีปัญหาเมื่อเวลาที่กิ่งยางร่วงหล่นใส่หลังคานั้นจะเสียหายมากกว่าหลังคาสังกะสี จึงต้องเปลี่ยนกลับมาใช้หลังคาสังกะสีในแบบเดิมซ่อมแซมได้ง่ายกว่า ครั้งที่กิ่งยางตกลงมาหนักที่สุดคือกิ่งยางทะลุลงมาในบ้านแต่ไม่มีใครบาดเจ็บก็ยังเก็บผ้าเปดานที่ทะลุไว้อยู่เลย (ภาพที่ 3.12) (นางเกี้ยว แซ่เอี้ยว, **สัมภาษณ์**, 20 กุมภาพันธ์ 2548) ในส่วนของบ้านที่อยู่ถัดไปบริเวณโคนต้นยางแต่ไม่มีต้นยางอยู่ในบ้านแต่ได้รับผลกระทบจากการร่วงหล่นของกิ่งยางคือ ร้านรัตนกันท์ อยู่อาศัยที่ตรงนี้มา 70 ปี อยากจะรักษาต้นยางทั้งสามต้นให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป ป้าจะให้ความเคารพในต้นยางถึงช่วงเทศกาลตรุษจีนจะต้องทำการไหว้ต้นยางปีละครั้ง ป้าไม่เคยเห็นสิ่งเหนือธรรมชาติแต่ที่ไหว้เพราะถือว่าตนต้องอาศัยร่มเงาของต้นยางต้องพึ่งพิงไหว้เหมือนเป็นญาติผู้ใหญ่ (วนิดา ตั้งคุณานุรักษ์, **สัมภาษณ์**, 21 กุมภาพันธ์ 2548) ส่วนหลังสุดท้ายที่มีต้นยางนาอยู่ในบ้านหนึ่งต้นมีขนาดเส้นรอบวงถึง 4.00 เมตร (ภาพที่ 3.13) โดยป้าสมทรงเป็นคนที่อยู่อาศัยริมคลองประดูและมีอาชีพซื้อของจากชาวสวนไปขายในกรุงเทพเดิมอยู่บ้านห่างจากบ้านหลังนี้ไปซึ่งทางวัดเจ้าของที่รื้อบ้านหลังนั้นจึงย้ายมาอยู่ที่บ้านหลังนี้แทนเจ้าของเดิมที่ย้ายออกป้าสมทรงเล่าถึงความคิดที่เกี่ยวกับต้นยางนา ดังนี้ เดิมป้าอยู่ถัดไปอีกสองหลังแต่พึ่งย้ายเข้ามาอยู่ที่โคนต้นยางได้สองปี ป้าสมทรงเล่าว่าป้าจะทำการไหว้ต้นยางนาทุกวันเช้าเพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข ต้นยางนาในความคิดของป้าสมทรงคิดว่าต้นยางเป็นส่วนหนึ่งของบ้านหลังนี้ การมีต้นยางอยู่ในบ้านรู้สึกเป็นเรื่องธรรมดาไม่เคยคิดจะไปทำการตัดหรือรบกวนต้นยางนา (สมทรง แป้นประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 20 กุมภาพันธ์ 2548) ทุกหลังคาเรือนที่อยู่โคนต้นยางรู้สึกที่ต้นยางคือส่วนหนึ่งของที่ตั้งเดิมที่นี้การเข้ามาอยู่จึงเป็นการ

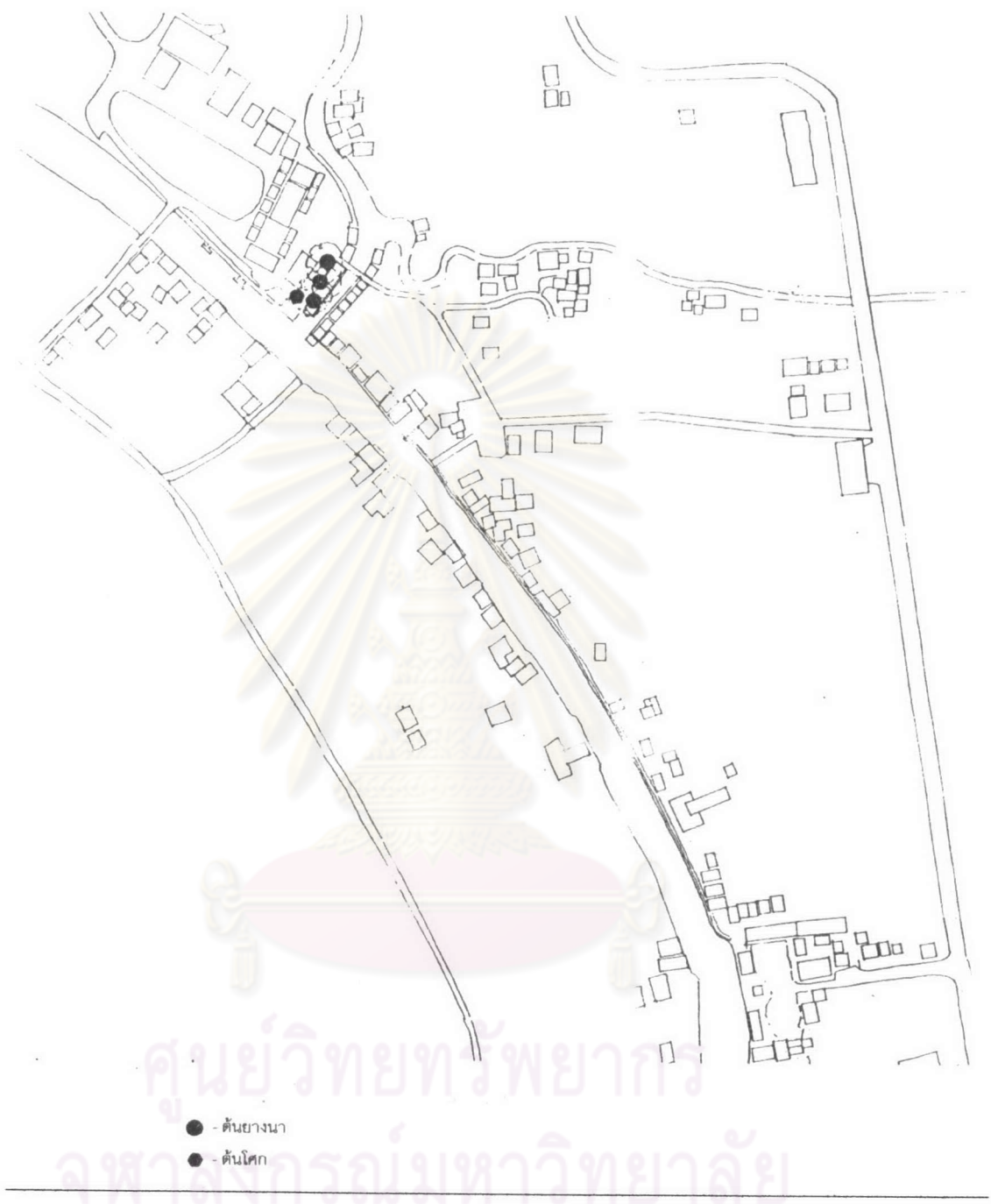

ปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพที่ตั้งดั้งเดิมตามธรรมชาติมากกว่าจะเป็นการควบคุมและเปลี่ยนแปลงสภาพตามธรรมชาติและให้ความเคารพกับที่ตั้ง ต้นยางนาจึงสามารถอยู่คู่กับเรือนแถวริมน้ำและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน นี่เป็นความคิดเห็นส่วนหนึ่งของผู้อยู่อาศัยที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการหลุดร่วงของกิ่งยางนา

2) ความสัมพันธ์ของต้นยางนากับสถาปัตยกรรมในชุมชน ต้นยางนั้นเป็นภูมิสัญลักษณ์ทางธรรมชาติในพื้นที่ทำให้มองเห็นได้จากระยะไกลทั้งจากมุมมองจากแม่น้ำแควล้อม จากคลองวัดประดู่และจากถนนสาย 3088 ทำให้กำหนดที่ตั้งของชุมชนได้จากระยะไกลทั้งในพื้นที่ที่มีต้นไม้ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่สวนแต่ด้วยขนาดและความสูงของต้นยางนาทำให้เห็นได้จากระยะไกล ในส่วนภาพรวมที่ส่งผลต่อพื้นที่ภายในชุมชนนั้นต้นไม้ขนาดใหญ่ในพื้นที่ริมคลองมีความเกี่ยวข้องในด้านที่ตั้งกับสถาปัตยกรรม เรือนแถวค้าขายริมน้ำจะปลูกสร้างโดยต้นไม้ใหญ่ทั้งสามต้นนั้นจะถูกล้อมอยู่ในสถาปัตยกรรมเรือนแถวริมน้ำเป็นส่วนหนึ่งของที่ว่างภายใน เป็นพื้นที่เว้นว่างไว้สำหรับต้นไม้ที่อยู่ภายในและระหว่างเรือน การที่ต้นยางนายังคงอยู่คู่กับชุมชนส่วนสำคัญจากการให้ความสำคัญจากกลุ่มผู้อยู่อาศัยในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มผู้อยู่อาศัยในบริเวณโคนต้นยางซึ่งจะได้รับผลกระทบจากการร่วงหล่นของกิ่งยางนา บริเวณโคนต้นยางมีจำนวน 4 ครัวเรือนเป็นอาคารเรือนแถวเป็นการอยู่อาศัยร่วมกันของธรรมชาติและชาวชุมชนที่ปรากฏเป็นสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะ เฉพาะของชุมชนริมน้ำ

3.3.2 ต้นโคก บริเวณที่ปลูกข้างวัดด้านเหนือในปีพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชในปี พ.ศ. 2470 โดยพระครูสุนทรธรรมกิจ(หลวงปู่หยอด ชินวโส)เป็นผู้ปลูก ต้นโคกต้นนี้อยู่ในตำแหน่งหน้าร้านกาแฟของลุงเชี่ยม แซ่เอี้ยว ด้วยขนาดและความสูงของต้นไม้ได้ส่งผลต่อภาพรวมของชุมชนแต่เป็นความสำคัญในด้านความหมายของผู้ที่ปลูกเป็นคนี่ชาวชุมชนนับถือถึงจะมีการปรับพื้นที่บริเวณนั้นในการทำโรงเก็บเรือแต่ยังคงเก็บต้นโคกต้นนี้ในการเข้าถึงชุมชน ต้นโคกนี้อยู่ในตำแหน่งที่เป็นทางเดินเข้าสู่ชุมชน

ในส่วนของพื้นที่ด้านหลังอาคารเรือนแถวแต่เดิมเป็นพื้นที่ ที่ปลูกพืชสวนครัว ต้นมะพร้าวแต่ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่โล่งเตียนและเริ่มจะมีการขยายตัวอาคารต่อเติมไปยังพื้นที่ด้านหลังในพื้นที่สวนอื่นยังคงมีพืชพันธุ์ซึ่งสวนใหญ่ เป็นกล้วย มะพร้าว ลินจี่ ในที่ว่างสวนต่างๆของพื้นที่ที่ยังคงเป็นพื้นที่สวนผลไม้ริมแม่น้ำแควล้อมฝั่งอำเภอบางคนที่ซึ่งพื้นที่ในบริเวณนั้นจะมีการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนริมน้ำมีระยะห่างกันพื้นที่สวนใหญ่จึงเป็นบรรยากาศของชุมชนชาวสวนมีพื้นที่สวนล้อมรอบและบ้านแต่ละหลังภาพรวมของพื้นที่บริเวณนั้นเป็นพื้นที่สวนผลไม้

(ภาพที่ 3.9) ภาพแสดงตำแหน่งต้นไม้ที่สำคัญในชุมชนปากคลองวัดประดู่

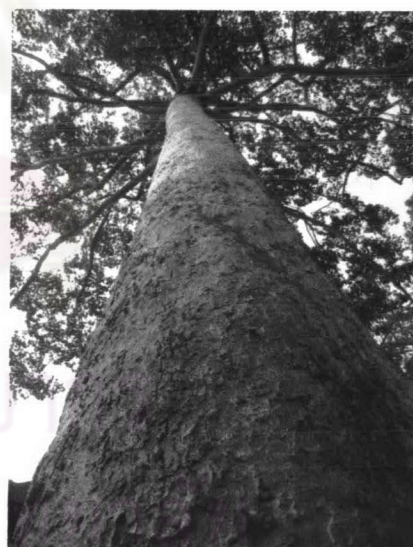
(ภาพที่ 3.10) ต้นยางนาข้างบ้านลุงเสียม แซ่เอี้ยว ขนาดเส้นรอบวง 4.70 เมตร

(ภาพที่ 3.11) ต้นยางนาภายในบ้านป่าเกี้ยว แซ่เอี้ยว ขนาดเส้นรอบวง 3.50 เมตร

(ภาพที่ 3.12) ความเสียหายส่วนฝ้าเพดาน
บ้านป่าเกี๊ยะ แซ่เอี้ยว จากกิ่งยางนาร่วงใส่หลังคา

(ภาพที่ 3.13) ต้นยางนาภายในบ้านป่าสมทรง แป้นประเสริฐ

3.4 บริเวณแหล่งน้ำตามธรรมชาติและผลต่อการตั้งถิ่นฐาน

สภาพที่ตั้งชุมชนและการขยายตัวของชุมชนจากอดีตเป็นการเริ่มต้นจากกิจกรรมเฉพาะของชุมชนริมน้ำภาคกลางในบริเวณพื้นที่ชุมชนปากคลองวัดประดู่เป็นจุดตัดของคลองวัดประดู่และแม่น้ำแควอ้อม การตั้งถิ่นฐานของชุมชนมีปัจจัยจากสภาพของแม่น้ำลำคลองในด้านของการใช้เส้นทางสัญจรไปยังพื้นที่ส่วนต่างๆ และการใช้น้ำในการอุปโภคบริโภค ซึ่งสภาพของพื้นที่ในจังหวัดสมุทรสงครามมีแม่น้ำลำคลองจำนวนมากถึง 356 คลอง (สุรจิต ชีรเวทย์, 2547: 41) แต่ด้วยสภาพพื้นที่ที่เป็นลักษณะเฉพาะติดปากอ่าวไทย แม่น้ำ ลำคลอง บางสายเป็นคลองน้ำเค็มที่ไม่สามารถใช้ในการบริโภค รวมทั้งสภาพกระแสน้ำขึ้นน้ำลงที่ผสมผสานทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย น้ำเค็มจากลักษณะทางธรรมชาตินั้นส่งผลในการตั้งถิ่นฐาน โดยจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป โดยหลักเกณฑ์ในการก่อตัวของชุมชนและผลของสภาพธรรมชาติ วิถีชีวิต ที่ส่งผลต่อ รูปแบบชุมชนสถาปัตยกรรม ในพื้นที่อันเป็นผลจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติโดยแบ่งออกเป็นประเด็นดังนี้

3.4.1 การใช้ แม่น้ำ ลำคลองเพื่อประโยชน์ในการสัญจร

การสัญจรทางน้ำซึ่งแหล่งน้ำตามธรรมชาติในพื้นที่ไม่ได้มีความหมายเพียงเพื่อการอุปโภคบริโภคเท่านั้นแต่เป็นจุดรวมของกิจกรรมการค้าทางน้ำตลาดน้ำที่เป็นจุดกำเนิดที่ทำให้เกิดชุมชนการค้าทางน้ำอันได้แก่คลองประดู่และแม่น้ำแควอ้อม (ภาพที่ 3.14) ชุมชนเกิดขึ้นที่จุดบรรจบของทางน้ำสองสายลำน้ำทั้งสองสายเป็นแนวลำน้ำที่ผ่านพื้นที่ทางการเกษตร สวนผลไม้ นาข้าว บ้านเรือนที่อยู่อาศัย การขนส่งสินค้าและการเดินทางต้องใช้ลำน้ำทั้งคลองประดู่ และแม่น้ำแควอ้อมจะให้เป็นเส้นทางในการขนส่งสินค้าทางการเกษตรไปยังกรุงเทพโดยขนส่งไปยังแม่น้ำแม่กลองผ่านประตูน้ำบางนกแขวกซึ่งที่บางนกแขวกจะเป็นพื้นที่ชุมชนการค้าแหล่งสินค้าทางการเกษตรเรือที่จะล่องไปราชบุรีและกรุงเทพ (สุวัฒน์ ลิ้มธัญลักษณ์, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2548)

จากสภาพที่ตั้งของชุมชนจะเป็นจุดที่จะเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ชุมชนการค้าและเส้นทางสัญจรหลักที่จะไปยังจังหวัดราชบุรี และ กรุงเทพ จากจุดตัดของแม่น้ำแควอ้อมและคลองวัดประดู่ โดยล่องขึ้นไปตามแม่น้ำแควอ้อมสามารถเดินทางไปยังคลองวัดปราโมทย์ซึ่งเชื่อมแม่น้ำแม่กลองและแม่น้ำแควอ้อม สามารถเดินทางต่อไปยังแม่น้ำแม่กลองบริเวณตลาดบางนกแขวก ที่จะเป็นจุดเปลี่ยนของการสัญจรที่จะไปยังประตูน้ำบางนกแขวกที่จะออกไปยังตลาดน้ำดำเนินสะดวก ซึ่งสามารถเดินทางเข้าสู่กรุงเทพได้สั้นที่สุด และถ้าล่องลงไปตามแม่น้ำแควอ้อมหรือแม่น้ำน้อยจะไปเชื่อมต่อยังแม่น้ำแม่กลองบริเวณอัมพวา จากการศึกษาลำน้ำแควอ้อมและคลองประดู่ในด้านการเป็นเส้นทางในการสัญจรเพื่อการเดินทางและการขนส่งสินค้าทางการเกษตรทำให้เห็นความสำคัญของแหล่งน้ำในถึงเหตุผลในการก่อตัวของชุมชนริมน้ำในพื้นที่นี้เนื่องจากเป็นจุดบรรจบของเส้นทางสัญจรหลักจากพื้นที่ทางการเกษตรและเส้นทางสัญจรที่จะนำสินค้าทางการเกษตรจำนวนมากขนส่งไปยังกรุงเทพและชุมชนการค้าแห่งอื่นๆในพื้นที่ (ภาพที่ 3.15)

การบิณฑบาตด้วยเรือพายของพระภิกษุในปัจุบันมีพระที่ออกบิณฑบาตทางน้ำเพียงสองรูป เพราะเนื่องจากพายเรือไม่เป็น

3.4.2 กระแสน้ำ ชื้น ลงและสภาพน้ำตามธรรมชาติของพื้นที่ปากแม่น้ำ

แม่กลองเป็นเมืองสามน้ำ คือมีทั้งน้ำจืด แอบน้ำเค็ม บางคนที น้ำกร่อย แอบน้ำเค็ม อัมพวาและอำเภอเมืองดอนบนและน้ำเค็ม ทางอำเภอเมืองตอนกลางและตอนล่างกับอำเภอ อัมพวาตอนล่างเพราะพื้นที่ของสมุทรสงครามอยู่ติดพื้นที่ชายฝั่งทะเล อิทธิพลการขึ้นลงของน้ำ ทะเลส่งผลต่อสภาพน้ำในพื้นที่การเคลื่อนไหวของน้ำทะเลได้รับอิทธิพลของดวงจันทร์การที่จะทำ ความเข้าใจถึงแบบแผนการดำเนินชีวิตของชาวชุมชน และการตั้งถิ่นฐาน ที่อาศัยการสัญจรทาง น้ำการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพน้ำขึ้นน้ำลง ที่แตกต่างจากพื้นที่ทั่วไปส่งผลต่อรูปแบบทาง สถาปัตยกรรม สภาพน้ำในพื้นที่ที่ส่งผลต่อการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรจาก พื้นที่บริเวณปากคลอง วัดประดู่ เขตอำเภออัมพวา เป็นพื้นที่เขตน้ำกร่อยส่วนพื้นที่ฝั่งอำเภอบางคนที เป็นพื้นที่ เขตน้ำจืด และในส่วนของฝั่งอำเภอวัดเพลงจังหวัดราชบุรีเป็นพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลการเปลี่ยนแปลงของ กระแสน้ำจากทะเลส่งผลต่อลักษณะของวิถีชีวิตชาวชุมชนริมน้ำที่อาศัยน้ำในแม่น้ำลำคลองใน การดำรงชีวิต การทำความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำและสภาพน้ำในพื้นที่ซึ่งเป็น องค์ประกอบที่สำคัญของชุมชนจะทำให้ทราบถึงกระบวนการในการแก้ปัญหาและปรับตัวของคน ในพื้นที่ให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของแหล่งน้ำในพื้นที่ โดยจะแบ่งออกเป็นข้อมูลของสภาพ น้ำในพื้นที่ที่ส่งผลต่อการใช้ที่ดินการเลือกทำเลที่ตั้งชุมชนและวิถีชีวิต

1) การเปลี่ยนแปลงจากน้ำจืดเป็นน้ำกร่อย ส่งผลต่อการใช้พื้นที่เพื่อ การเกษตรในพื้นที่ ส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากน้ำกร่อยและน้ำเค็ม จะปลูกพืชที่อยู่ได้ทั้งสองน้ำ ได้แก่ มะม่วง ส้มโอ ชมพู มะพร้าวผล มะพร้าวน้ำตาลและหากมีน้ำไหลเวียนไม่แข็งยังสามารถปลูก ข้าวในร่องสวนในช่วงนาปี (สุรจิต ชีรเวทย์, 2547: 42-43) และการขึ้นลงของกระแสน้ำ และในฤดู น้ำหลาก น้ำจะท่วมสวนซึ่งเป็นประโยชน์กับชาวสวนเพราะน้ำจะพาดินตะกอนอันมีประโยชน์ มายังพื้นที่สวนด้วยซึ่งพื้นที่ที่มีน้ำท่วมจะเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านเลือกที่จะทำสวนในบริเวณนั้น (สุวัฒน์ ลิ้มธัญลักษณ์, 20 สัมภาษณ์, มกราคม 2548) จากสภาพที่ตั้งที่เป็นบริเวณที่มีความ อุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติทำให้เป็นแหล่งผลิตสินค้าทางการเกษตรและเป็นแหล่งอาหารทะเล จากพื้นที่อ่าวไทย ปลาที่ขึ้นชื่อของพื้นที่นี้คือปลาทู ปลาทูแม่กลองเป็นที่ต้องการของผู้ค้าใน กรุงเทพฯเป็นอย่างมากในปัจจุบันจากการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำในพื้นที่จากการสร้างเขื่อนที่ จังหวัดกาญจนบุรีเพื่อป้องกันน้ำท่วมควบคุมเพื่อไม่ให้เกิดน้ำท่วมแต่ส่งผลต่อลักษณะระบบน้ำ ตามธรรมชาติของพื้นที่

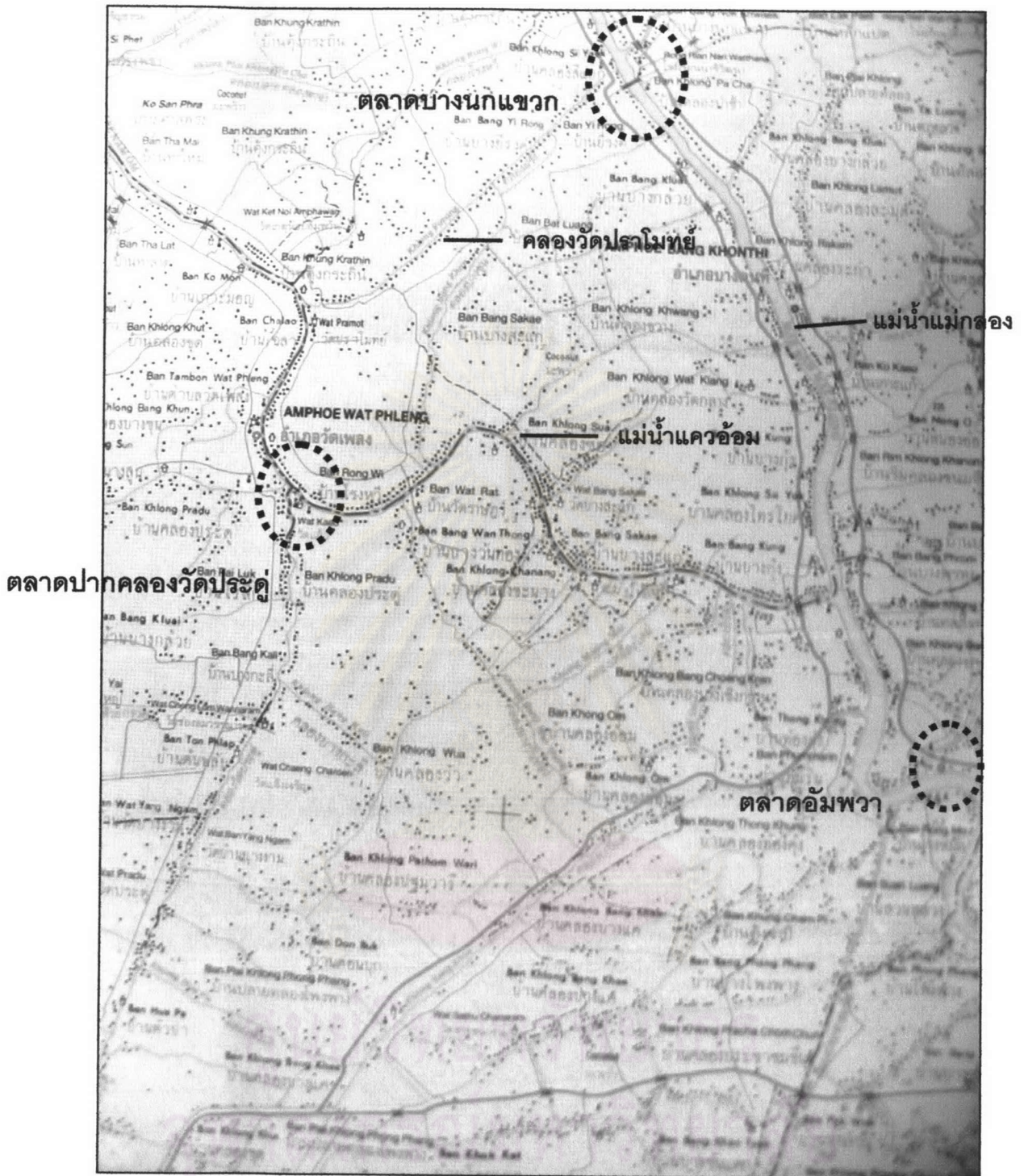

- คคลองวัดประดู่

- แม่น้ำแควหอม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ภาพที่ 3.14) แสดงแหล่งน้ำตามธรรมชาติของชุมชนปากคลองวัดประดู่
ที่ส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐาน

(ภาพที่ 3.15) สถานที่ตั้งชุมชนโบราณทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดปากคลองวัดประดู่
 ตลาดอัมพวา ตลาดบางนกแขวก ที่สามารถเชื่อมโยงด้วยการสัญจรทางน้ำ
 ทั้งจากทางแม่น้ำแควอันม แม่น้ำแม่กลอง และคลองวัดปราโมทย์
 (ที่มากรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด)

2) ระบบสามน้ำ กระแสน้ำขึ้น น้ำลงที่แตกต่างจากที่อื่น พื้นที่ส่วนใหญ่ของบริเวณเมืองแม่กลองจะอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบสามน้ำซึ่งในพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลสามน้ำที่ทำให้น้ำขึ้นลงในหนึ่งวันมีความสูงต่ำต่างกันเป็นเมตร คลองวัดประดู่เป็นคลองที่นำน้ำจืดจากเทือกเขาตะนาวศรีจังหวัดราชบุรีมายังพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม และน้ำที่มาจากปากอ่าวมาทางคลองขุดยี่สาร คลองโค่น คลองช่อง แพรกทะเล คลองทั้งสามเป็นคลองที่มีน้ำเค็มคือน้ำเค็มซึ่งในอดีตผู้ที่อาศัยอยู่ในคลองดังกล่าวต้องมาทำการพายเรือมาเอาน้ำจืดจากคลองประดู่ ในช่วงเวลาที่น้ำจืดกำลังขึ้น โดยคลองวัดประดู่ และแม่น้ำแควน้อยเป็นคลองที่มีลักษณะสามน้ำคือเมื่อน้ำทะเลขึ้น น้ำทะเลจะดันน้ำจืดในตัวลำน้ำและลำคลองย่อยต่างๆที่ไหลมาจากราชบุรีและกาญจนบุรีขึ้นไปก่อนในช่วงหัวน้ำขึ้นในช่วงชั่วโมง 1-2 ชั่วโมงแรกจะเป็นน้ำจืด ในช่วงที่ 3-4 น้ำทะเลจะผสมกับน้ำจืดน้ำจะกลายเป็นน้ำกร่อยหรือน้ำล้นจืดล้นเค็มพอช่วงที่ 5-6 ก็จะเป็นน้ำเค็มซึ่งทั้งหมดก็จะเกิดบนแม่น้ำสายเดียวซึ่งเป็นอิทธิพลจากน้ำทะเลในหนึ่งวันน้ำจะขึ้น 2 ครั้งและลง 2 ครั้งเฉลี่ยครั้งละ 6 ชั่วโมงโดยปริมาณน้ำขึ้นลงอย่างละสองครั้งมีปริมาณน้ำไม่เท่ากันต้องดูขึ้น-แรมของพระจันทร์ด้วยในช่วง น้ำเกิด จะมีปริมาณน้ำขึ้นสูง แรม 12 ค่ำ 13 ค่ำ 14 ค่ำ 1 ค่ำ 2 ค่ำ 3 ค่ำ 4 ค่ำ 5 ค่ำ ในช่วงน้ำเกิดจะมีปริมาณน้ำสูงกว่าช่วงน้ำตายคือ ช่วงขึ้น-แรม 6 ค่ำ 7 ค่ำ 8 ค่ำ 9 ค่ำ 10 ค่ำ 11 ค่ำ อันเป็นผลจากดวงจันทร์ทำมุมกับโลก ปริมาณน้ำในช่วงเช้าหรือเย็นจะแตกต่างกันไปตามฤดูกาลการที่ต้องมีชีวิตผูกพันอยู่กับน้ำทำให้การกำหนดเวลาในพื้นที่เกี่ยวข้องกับดวงจันทร์เป็นการเรียกปฏิทินตาม จันทรคติ เช่นกำหนดการนัดตลาดน้ำจะใช้ข้างขึ้นข้างแรมเป็นตัวกำหนดวันนัดตลาด(สุรจิต ชีรเวทย์,2547:45-49)

สรุปจากสภาพภูมิประเทศที่เป็นแหล่งผลิตสินค้าทางการเกษตรและอาหารทะเลจากอ่าวไทยพื้นที่ในบริเวณนี้จึงเกิดชุมชนที่คอยรองรับการแลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตรและรองรับสินค้าเพื่อนำไปส่งยังตลาดในตัวเมืองราชบุรีและกรุงเทพมหานคร วิธีชีวิตที่อาศัยลำน้ำในการเดินทางและการเลือกทำเลที่ตั้งของชุมชนที่มีจุดประสงค์เพื่อรองรับสินค้าทางการเกษตรจากพื้นที่จึงเลือกในพื้นที่ที่เป็นจุดเชื่อมโยงของโครงข่าย แม่น้ำ ลำคลอง และแม่น้ำสายหลักในการเดินทางไปยังตลาดที่จะรองรับสินค้าการเกษตรคือกรุงเทพ รวมไปถึงเหตุผลของแหล่งน้ำจืดในการอุปโภคบริโภค คลองประดู่และแม่น้ำแควน้อยเป็นเส้นทางของน้ำจืดจากพื้นที่ต้นน้ำที่มาจากจังหวัดสมุทรสงครามซึ่งคนในพื้นที่ปากแม่น้ำต้องมาลมน้ำจืดในบริเวณคลองประดู่ซึ่งความพร้อมของแหล่งน้ำทางธรรมชาติและทำเลที่ตั้งในการเดินทางเพื่อการทำการค้าบริเวณจุดบรรจบคลองวัดประดู่กับแม่น้ำแควน้อยจึงมีการตั้งชุมชนในบริเวณนี้

3.5 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและชุมชน

จากการกำหนดรูปแบบของสถาปัตยกรรมริมน้ำในส่วนของกาจัดถิ่นฐานเป็นลักษณะการวางอาคารกับสถานที่ตั้งแบบแนวยาว (Linear settlement) หรือตามเส้นทางคมนาคมจากพื้นที่ทางการเกษตรจะใช้บริเวณจุดตัดหรือทางแยกจะมีการกระจุกตัวของบ้านเรือนที่ใช้เป็นเขตชุมชน เพื่อการทำการค้าซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับบริเวณที่ตั้งของชุมชนปากคลองประโด่ง ที่เป็นชุมชนที่เริ่มจากการทำการค้าสินค้าทางการเกษตรกับพื้นที่ชาวสวนที่อยู่ในคลองประโด่ง และแม่น้ำแควอันรวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ถึงจุดเริ่มต้นของชุมชนจากการเป็นเรือนแพค้าขายริมน้ำในพื้นที่จากนั้นจึงขึ้นมาปลูกสร้างอาคารเป็นชุมชนค้าขายริมน้ำในพื้นที่ จากเหตุผลในการก่อตัวของชุมชนนั้นเป็นผลจากเส้นทางคมนาคมซึ่งในพื้นที่ศึกษาเป็นบริเวณที่มีจุดเริ่มต้นของชุมชนมาจากชุมชนริมน้ำที่ใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก มาสู่การเปลี่ยนแปลงที่ใช้การคมนาคมทางบกในช่วงเวลาต่อมาส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำ การวางตัวอาคาร สถาปัตยกรรม การใช้งานของสถาปัตยกรรมและที่ว่าง โดยมีรายละเอียดในการพิจารณาดังนี้

3.5.1 ตำแหน่งที่ตั้งและการวางตัวอาคาร

การวางตัวของสถาปัตยกรรมกับเส้นทางตามสภาพธรรมชาติได้แก่แม่น้ำแควอันคลองประโด่ง และเส้นทางที่เกิดจากพัฒนาการตัดถนนสายหลัก สาย 3088 ด้วยปัจจัยของการใช้เส้นทางคมนาคมในการก่อตัวของชุมชนการเลือกที่ตั้งสถาปัตยกรรมและการวางตัวอาคารดังกล่าวทำให้เกิดรูปแบบการเลือกที่ตั้งและการวางตัวอาคารแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ

1) การวางอาคารตามแนวแม่น้ำ ลำคลองจากสภาพของพื้นที่เป็นที่ราบริมน้ำ การเข้าถึงพื้นที่ที่สะดวกที่สุดคือการใช้การขนส่งทางน้ำเป็นสำคัญการตั้งบ้านเรือนและร้านค้าในช่วงเวลาดังกล่าว จึงยึดแนวของลำคลองและแม่น้ำเป็นเกณฑ์ในการวางตัวอาคารการให้ความสำคัญในเรื่องระยะห่างของสถาปัตยกรรมกับแม่น้ำลำคลองนั้นเป็นผลจากลักษณะการใช้งานของสถาปัตยกรรมโดยสามารถแบ่งลักษณะของการวางตัวอาคารกับระยะห่างจากแม่น้ำลำคลองดังนี้

- สถาปัตยกรรมที่หันหน้าและสร้างติดชิดแม่น้ำลำคลองหรืออาคารบางส่วนอยู่ในลำคลอง (ภาพที่ 3.16) โดยมีทางเดินขนาดกว้างเพียง 2.50 เมตรเป็นพื้นที่เชื่อมต่ออาคารริมน้ำและแม่น้ำรวมทั้งเชื่อมต่ออาคารริมน้ำตลอดแนวพื้นที่การค้าและอยู่อาศัย จะเป็นอาคารที่สร้างขึ้นมาเพื่อการทำการค้าโดยอาคารค้าขายริมน้ำเหล่านี้จะเป็นอาคารชั้นเดียวยกพื้นสูงอยู่ในระดับที่น้ำท่วมไม่ถึงไม่มีการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเนื่องจากจะมีน้ำขึ้นลงตลอดทั้งวัน ส่วนอาคารที่

สร้างอยู่ในแม่น้ำในลักษณะที่ไม่ใช่เรือนแถวแต่เป็นบ้านพักอาศัยทั้งชั้นเดียวและสองชั้นส่วนด้านใต้ของอาคารเป็นที่จอดเรือในช่วงน้ำลง

- สถาปัตยกรรมที่หันหน้าออกสู่มแม่น้ำแต่มีระยะห่างจากแม่น้ำจะเป็นอาคารประเภทพักอาศัยจะเป็นอาคารรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยภาคกลางมีการใช้พื้นที่ใต้ถุนเพื่อการพักผ่อน

(ภาพที่ 3.16)สถาปัตยกรรมที่สร้างติดชิดแม่น้ำลำคลอง
หรือมีบางส่วนอยู่ในคลอง

2) การวางตัวอาคารตามแนวถนน จากการที่มีการตัดถนนสาย 3088 จากจังหวัดราชบุรี และสามารถต่อเชื่อมไปยัง ดำเนินสะดวก อัมพวา และพื้นที่ทางการเกษตรในบริเวณโดยรอบมีถนนเข้าไปยังพื้นที่อยู่อาศัย ส่งผลให้การเดินทางโดยทางรถยนต์เป็นส่วนสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงในการเลือกทำเลที่ตั้งของที่อยู่อาศัยในพื้นที่ จากแนวคิดในเรื่องการตั้งถิ่นฐานตามเส้นทางคมนาคมทางบกการกระจุกตัวของอาคารบ้านเรือนตามเส้นทางโดยสามารถจัดแบ่งอาคารที่จัดวางสถาปัตยกรรมตามแนวถนนออกตามความแตกต่างของสถานที่ตั้งดังนี้

- สถาปัตยกรรมที่มีที่ตั้งอยู่ตามเส้นทางสัญจรทางรถยนต์ เนื่องจากการเดินทางบนถนนสาย 3088 จะเป็นการเดินทางที่รถยนต์ใช้ความเร็วสูงเนื่องจากสภาพถนนและขนาดถนนจึงทำให้การก่อตัวของชุมชนบริเวณพื้นที่ริมทางจะมีเพียงปั้มน้ำมัน ป.ต.ท. และพื้นที่ที่จะเปิดเป็นตลาดนัดทางบกและในส่วนถนนซอยจะมีบ้านเรือนที่ปลูกสร้างโดยยึดแนวถนนเป็นเกณฑ์ในพื้นที่ศึกษาได้แก่บ้านพักอาศัยในซอยชุมชนปากคลองวัดแก้วเป็นอาคารประเภทที่อยู่อาศัย

- สถาปัตยกรรมที่ตั้งอยู่ริมคลองประดู๋ แม่น้ำแควอ้อมสามารถเข้าถึงได้จากการคมนาคมทางบกและการคมนาคมทางน้ำ (ภาพที่ 3.17) การสัญจรทางบกโดยถนนซอยจากถนนเมนสาย 3088 และตัดเข้าไปสู่พื้นที่สาธารณะริมน้ำเช่น วัดแก้วเจริญ เทศบาลตำบลวัดเพลง

สถานีตำรวจซึ่งพื้นที่สาธารณะในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและหน่วยงานราชการจะมีที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำแควอ้อมซึ่งการที่เป็นพื้นที่ที่มีการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องจากอดีตที่อาศัยแม่น้ำลำคลองในการเดินทาง ที่ตั้งของวัดแก้วเจริญและอาคารทางราชการจะอยู่ในตำแหน่งที่ต้องเข้าถึงจากการเดินทางโดยเรือในอดีต แต่เนื่องจากการพัฒนาสู่การเดินทางด้วยรถยนต์จึงมีการตัดถนนเข้าสู่วัดแก้วเจริญและหน่วยงานราชการ จากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศในอดีตก่อนที่จะมีการตัดถนนสาย 3088 อาคารเดิมในพื้นที่เช่นโบสถ์วัดแก้วเจริญหันหน้าอาคารออกสู่คลองแต่หลังจากมีการรื้อพระอุโบสถหลังเก่าการวางอาคารหลังใหม่จึงใช้ถนนที่ตัดผ่านเข้ามาในพื้นที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักเกณฑ์ในการปลูกสร้างอาคาร อาคารจะมีความสะดวกเมื่อเข้าออกโดยทางรถยนต์รวมถึงอาคารราชการในพื้นที่ จากลักษณะของที่ตั้งสถาปัตยกรรมเหล่านี้จะเป็นกลุ่มอาคารที่มีอาคารหลายหลังและเป็นสถานที่ที่ต้องมีการติดต่อกับผู้คนจำนวนมากซึ่งจะเน้นการเข้าถึงโดยสะดวกของผู้คนที่ต้องมาติดต่อและเป็นพื้นที่ที่มีการใช้งานต่อเนื่องจากอดีตหลักเกณฑ์ในการเลือกที่ตั้งจึงใช้พื้นที่ริมน้ำเป็นหลักแต่เมื่อมีการพัฒนาด้านคมนาคมเข้ามาในพื้นที่การปลูกสร้างอาคารหลังใหม่ในพื้นที่เดิมจึงเน้นให้ความสำคัญกับรถที่เข้าออกในพื้นที่ตัวอาคารในหน่วยงานราชการจึงหันหน้าเข้าสู่ถนนภายใน

(ภาพที่ 3.17) อาคารราชการที่สามารถเข้าถึงได้ทั้งจากถนนสาย 3088 และแม่น้ำแควอ้อม

จากลักษณะการตั้งถิ่นฐานตามเส้นทางการสัญจรทั้งทางบกและทางน้ำ ลักษณะของการใช้งานจะมีส่วนในการเลือกตำแหน่งที่ตั้งอาคาร การทำความเข้าใจถึงกิจกรรมและวิถีชีวิตประกอบการศึกษาทางด้านกายภาพจะทำให้เห็น คุณค่าของสถานที่นั้นที่มีความหมายต่อคนภายในชุมชน

3.5.2 รูปแบบสถาปัตยกรรมและการใช้งาน

1) อาคารพักอาศัยแบบเรือนไทยภาคกลาง

การวางตัวเรือน จะมีพื้นที่อาณาบริเวณโดยรอบตัวอาคารพื้นที่บริเวณที่ปลูกสร้างตัวอาคารในแบบนี้จะอยู่บริเวณริมแม่น้ำแควอ้อม โดยการปลูกเรือนพักอาศัยจะมีทั้งแบบเรือนสองชั้นใต้ถุนสูงและเรือนชั้นเดียวยกพื้นการวางตัวอาคารมีทั้งหันด้านจั่วและด้านเรือนสู่คลอง โดยด้านที่ติดกับแม่น้ำจะเป็นชานโล่ง อาคารทุกหลังมีทางไปสู่ทางน้ำ

เรือนสองชั้นใต้ถุนสูง (ภาพที่ 3.18) ที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของพื้นที่จะเลือกที่ปลูกสร้างอาคารอยู่ในตำแหน่งริมคลองและริมแม่น้ำเป็นหลักจะเป็นเรือนชาวสวนคือบ้านแต่ละหลังจะมีอาณาเขตโดยรอบที่กว้างประกอบด้วยพื้นที่ทำสวนและพื้นที่อยู่อาศัยโดยพื้นที่อยู่อาศัยจะเลือกที่ตั้งด้านริมน้ำโดยมีระยะห่างจากริมน้ำในกรณีที่เป็นเรือนใต้ถุนสูงแบบเรือนไทยพื้นบ้านภาคกลาง สามารถใช้งานพื้นที่ใต้ถุนอาคารไว้เป็นพื้นที่สำหรับพักผ่อนในช่วงเวลากลางวันโดยจะมีทางเดินจากทำน้ำมายังบันไดขึ้นเรือนเชื่อมขึ้นไปยังพื้นที่ชานด้านบนมีลักษณะเหมือนเรือนไทยพื้นบ้านภาคกลางทั่วไปเรือนในรูปแบบนี้จะไม่สร้างอาคารอยู่ในน้ำ

(ภาพที่ 3.18) เรือนสองชั้นใต้ถุนสูง

(ภาพที่ 3.19) ภาพเรือนชั้นเดียวยกพื้นสูง

เรือนชั้นเดียวยกพื้นสูง (ภาพที่ 3.19) รูปแบบนี้จะมีที่ตั้งอยู่ติดแม่น้ำหรือสร้างอยู่ในแม่น้ำจะมีลักษณะเป็นเรือนชั้นเดียว วางอาคารหันหน้าเข้าหาคลองเป็นส่วนใหญ่ โดยบ้านชั้นเดียวจะเชื่อมต่อกับคลองโดยทำน้ำและบันไดโดยตรงลงสู่แม่น้ำ ไม่สามารถใช้งานพื้นที่ใต้ถุนอาคารเพื่อการพักผ่อนใต้ถุนยกสูงป้องกันน้ำท่วม หลังคาจั่วสูงชายคายื่นยาวมีกันสาดโดยรวม หลังคามีทั้งแบบหลังคาจั่วทรงไทย และหลังคาทรงปั้นหย่า

การใช้พื้นที่ภายใน ของเรือนชั้นเดียวได้ถูกสูงที่สามารถใช้งานพื้นที่และจะประกอบไปด้วยพื้นที่ว่างชานหันหน้าออกสู่อ่างน้ำจากนั้นจึงเป็นพื้นที่ส่วนพักผ่อนต่างๆโดยมีการแบ่งพื้นที่ระหว่างส่วนชานด้านนอกด้วยการใช้พื้นที่ต่างระดับการเชื่อมต่อกับคลองส่วนห้องโถงกลางหรือห้องอเนกประสงค์ของเรือนมีบันไดลงสู่อ่างน้ำลำคลอง

รูปแบบการใช้วัสดุ จะเป็นอาคารโครงสร้างไม้เป็นหลัก วัสดุผนังหลังคาเป็นหลังคากระเบื้องว่าว กระเบื้องคอนกรีต สังกะสี ส่วนพื้นที่นอกชานจะกันผนังด้วยลูกกรงเหล็กกลมตามแนวตั้ง ผนังอาคารส่วนพักผ่อนจะมีทั้งแบบตีตามแนวนอนและตามแนวตั้งหรือเป็นแบบฝาปะกน

2) อาคารพาณิชย์พักอาศัย

อาคารพาณิชย์พักอาศัยในพื้นที่จะมีความแตกต่างด้านทำเลที่ตั้งซึ่งจะแตกต่างกันไปตามแนวทางการสัญจรที่เปลี่ยนแปลงเพราะเนื่องจากจุดประสงค์ในการใช้งานอาคารพาณิชย์เพื่อการทำการค้าจะต้องสะดวกต่อการเข้าถึงและมีความต่อเนื่องของตัวอาคารเน้นเพื่อการเกิดประโยชน์สูงสุดในด้านการค้า การเลือกที่ตั้งจึงเลือกติดกับเส้นทางคมนาคมสายหลักและเป็นบริเวณที่มีคนผ่านเป็นจำนวนมากโดยในพื้นที่ที่ทำการศึกษาคือเป็นบริเวณที่เป็น จุดเปลี่ยนที่เชื่อมโยงระหว่างช่วงเวลาที่ใช้การเดินทางด้วยการสัญจรทางน้ำในอดีตจึงมีอาคารพาณิชย์พักอาศัยก่อตัวขึ้นในพื้นที่บริเวณปากคลองวัดประดู่จุดติดกับแม่น้ำแควอันเนื่องมาจากการใช้งานของพื้นที่ที่และด้านความสัมพันธ์กับสภาพที่ตั้งตามธรรมชาติ การวางระยะห่างของตัวอาคารกับทางเดินเท้าและความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ทางเดินกับคลองประดู่และแม่น้ำแควอันเนื่องมาจากการพาณิชย์ที่สร้างในช่วงเวลาต่อมาหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการเดินทางสู่การคมนาคมทางบกจะมีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่แตกต่างทั้งจาก ทำเลที่ตั้งและอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมจากตึกแถวในเมือง การใช้ที่ว่างภายใน การใช้ที่ว่างด้านหน้าอาคารพาณิชย์ก็จะมีมีความแตกต่างกันไปจากลักษณะอาคารพาณิชย์หรือเรือนแถวในอดีต ดังนั้นจึงแบ่งลักษณะของอาคารพาณิชย์พักอาศัยตามลักษณะของทำเลที่ตั้ง โดยมีแบ่งเป็นหัวข้อคือ

- อาคารพาณิชย์พักอาศัยหรือเรือนแถวค้าขายริมคลองวัดประดู่และแม่น้ำแควอันเนื่องมา (ภาพที่ 3.20)

(ภาพที่ 3.20) เรือนแถวไม้ริมคลองวัดประดู่

- อาคารพาณิชย์พักอาศัยริมถนนสาย 3088(ภาพที่3.21)

(ภาพที่ 3.21) อาคารพาณิชย์ริมถนน

โดยมีรายละเอียดในด้านของ การเลือกทำเลที่ตั้ง การจัดพื้นที่ใช้สอยภายใน รูปแบบทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ตามลักษณะของอาคารดังนี้

อาคารพาณิชย์พักอาศัยริมคลองหรือเรือนแถวค้าขายริมคลองประตูและแม่น้ำ แควอ้อม การวางตัวอาคาร รูปแบบภาพรวมของการวางตัวอาคารเป็นเรือนแถวค้าขายที่ตอบสนองกับกลุ่มผู้อยู่อาศัยที่ทำอาชีพค้าขายที่เริ่มต้นการเข้ามาค้าขายที่นี่จากการใช้เรือนแพที่ทำการค้าขายและเป็นที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณด้านหน้าวัดแก้วเจริญในเรื่องการวางตำแหน่งอาคารของเรือนแพชาวจีนในอดีตนั้นส่วนใหญ่จะหันด้านยาวของตัวเรือนขนานไปกับแนวแม่น้ำลำคลองซึ่งจากเดิมในอดีตชุมชนตลาดน้ำปากคลองวัดประตูเรือนร้านค้าที่เกาะไปตามลำคลองเริ่มต้นจากเรือนแพซึ่งลักษณะของเรือนแพค้าขายในแม่น้ำลำคลองนั้นจากภาพถ่ายในอดีตเรือนแพจะหันด้านยาวของเรือนขนานกับฝั่งหรือขนานกับลำน้ำการวางตำแหน่งในลักษณะนี้เพื่อไม่ให้แพขวางกระแสน้ำและเมื่อขึ้นมาปลูกสร้างเรือนแถวบริเวณริมฝั่งจึงนำลักษณะการใช้งานของส่วนพื้นที่ค้าขายแบบเดิมมาใช้แต่ก็มีบางหลังที่หันด้านจั่วของอาคารออกสู่ถนนหรือแม่น้ำลำคลองจากลักษณะการใช้งานพื้นที่ภายในแบบดั้งเดิมที่ต้องการเปิดพื้นที่ส่วนร้านค้ายาวตามแนวแม่น้ำลำคลอง จึงมีส่วนเข้ามากำหนดการวางผังอาคาร เป็นสาเหตุให้เกิดอาคารเรือนแถววางตามแนวยาวต่อเนื่องไปตามลำน้ำ

สถาปัตยกรรมและการก่อตัวของชุมชน ลักษณะของอาคารริมน้ำ บริเวณปากคลองประดู่รูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นแบบไทยประเพณีและแบบทรงหลังคาปั้นหย่า โครงสร้างและส่วนประกอบของอาคารทั้งหมดทำจากไม้ซึ่งโดยในรายละเอียดของอาคารภายใน กลุ่มบางหลังจะมีความงดงามขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแต่ในบางส่วนจะมีรูปแบบที่ เรียบง่ายเพราะเนื่องจากเจ้าของอาคารแต่ละหลังจะเป็นผู้ก่อสร้างอาคารเองจึงมีความแตกต่างกัน ในส่วนของรายละเอียดแต่ความงามที่เกิดขึ้นบริเวณชุมชนริมน้ำเกิดจากความต่อเนื่องของกลุ่ม อาคารที่เรียงรายไปตามลำน้ำและสภาพแวดล้อมที่เป็นพื้นที่ริมคลองซึ่งเคยมีบรรยากาศของ กิจกรรมตลาดน้ำลักษณะดังกล่าวหากพิจารณาเฉพาะอาคารจะไม่ปรากฏลักษณะทางศิลปะ สถาปัตยกรรมที่เฉพาะตัวแต่ทว่าลักษณะการรวมกลุ่มอาคารบรรยากาศของหมู่บ้านแสดงความ ต่อเนื่องที่ทำให้หลับตาเห็นภาพความเติบโตที่ไม่หยุดนิ่งและแสดงลักษณะสัดส่วนการอยู่อาศัย ของผู้คนตามวัฒนธรรมดั้งเดิมการจัดวางที่ต่อเนื่องของกลุ่มอาคารและความเกี่ยวเนื่องของ สถาปัตยกรรมกับสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดความงามอันมีความเฉพาะอยู่ที่ความต่อเนื่องของ กลุ่มสถาปัตยกรรมรวมทั้งความสัมพันธ์สถาปัตยกรรมกับสภาพแวดล้อมมิใช่ตัวอาคารใดอาคาร หนึ่งเท่านั้น จากการสำรวจเรือนแถวภายในชุมชนพร้อมกับการสัมภาษณ์พบว่าเรือนแถวริมน้ำใน พื้นที่นี้เริ่มมาก่อตั้งที่บริเวณริมฝั่งบริเวณปากคลองวัดประดู่เป็นระยะเวลาประมาณ 70 ปีซึ่งก่อนหน้านั้นทำการค้าขายในแม่น้ำเป็นกลุ่มเรือนแพค้าขายในบริเวณนี้มาตั้งแต่รุ่นพ่อซึ่งหลักฐานที่ แสดงถึงการเป็นสถานที่รวมกลุ่มของชาวจีนแต่จิวในบริเวณนี้ คือโรงเรียนเด็กตัวซึ่งมีอายุถึง 120 ปี (สุทัศน์ สวัสดิ์เกียรติ, สัมภาษณ์, 19 มกราคม 2548) ซึ่งเป็นการอยู่อาศัยในพื้นที่และมีความ ต่อเนื่องของกิจกรรม จำนวนเรือนแถวที่มีความสำคัญในพื้นที่ ทั้งในด้านลักษณะเฉพาะในด้านการวางแปลน เอกลักษณะในด้านการใช้งาน ลักษณะเด่นในด้านที่ตั้ง และเป็นส่วนหนึ่งของความ ต่อเนื่องของภาพรวมอาคารดั้งเดิม (ภาพที่ 3.22)

พื้นที่ใช้สอยภายใน ฝั่งพื้นที่ของอาคารเรือนแถวริมน้ำจะมีลักษณะการ วางผังพื้นที่ของอาคารประเภทเรือนแพ ซึ่งลักษณะของพื้นที่ใช้สอยภายในของเรือนแถวริมน้ำ สามารถแบ่งการจัดพื้นที่ใช้สอยภายในออกเป็น 2 ลักษณะ ในส่วนของอาคารเรือนแถวโดยตัว เรือนริมน้ำต่อหนึ่งห้องโดยส่วนใหญ่จะเป็นอาคารชั้นเดียวลักษณะอาคารเป็นแบบสามช่วงเสาซึ่ง ส่วนประกอบของการวางแปลนห้องแถวจะเป็นแบบยาววางขนานไปกับลำคลองมีการจัดวาง แปลนอาคารแบบสมมาตรตรงกลางอาคารจะเป็นที่ตั้งแท่นบูชาบรรพบุรุษ ที่ตั้งป้ายชื่อ(เกชิ่น)โดย เรือนแถวในชุมชนที่มีโถงตั้งแท่นบูชา(ภาพที่ 3.23) ในอาคารที่มีจำนวนช่วงเสาดั้งแต่สามช่วงเสาขึ้นไป(ภาพที่ 3.24) พื้นที่ด้านหน้าห้องบูชาบรรพบุรุษจะเป็นห้องโถงยาวใช้เป็นพื้นที่สำหรับการทำ การค้า(ภาพที่ 3.25) ที่ผนังส่วนค้าขายจะเป็นตู้ติดตาย(ภาพที่ 3.26) และสำหรับห้องข้างๆห้องบูชา จะเป็นห้องนอนของเจ้าของบ้านและคนในครอบครัว เป็นอาคารที่ขายสินค้าเครื่องใช้ประจำวัน

สำหรับคนท้องถิ่นมีพื้นที่ทำการค้าอยู่ด้านหน้า การแยกพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยและพื้นที่การค้าออกจากกันโดยใช้พื้นที่ต่างระดับเป็นการแบ่งพื้นที่ภายใน ในส่วนการเชื่อมต่อกับพื้นที่ภายนอกอาคารนั้นใช้การเปิดโล่งของสวนค้าขายออกสู่ทางเดินริมน้ำส่วนกลางโดยทำการแบ่งแยกกระหว่างพื้นที่การค้ากับทางเดินสาธารณะโดยการใช้ความแตกต่างของระดับพื้นเป็นตัวกำหนดการใช้ที่ว่างซึ่งตัวสถาปัตยกรรมเรือนแถวค้าขายจะมีความสูงกว่าทางเดินสาธารณะในช่วงเวลาหลังการค้าขายจะปิดประตูบานเพ็ชร์ซึ่งปิดยาวตลอดแนวกันพื้นที่ออกจากส่วนทางเดิน

โครงสร้างและวัสดุ โครงสร้างหลักเป็นไม้ทั้งหมดบางแห่งต้องการความแข็งแรงในส่วนฐานอาคารจะใช้วัสดุในส่วนฐานรากด้วยเสาคอนกรีตเสริมเหล็กตกลงในน้ำ โครงหลังคาไม้มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง มีทั้งแบบผ้าเพดานไม้และไม้ตีผ้าเพดาน ผนังด้านข้างอาคารปิดทึบตีไม้ตามแนวนอนหรือแนวตั้ง ในส่วนด้านหน้าร้านจะใช้ประตูบานเพ็ชร์ (ภาพที่ 3.27) ตลอดแนวทำการเปิดโล่งในช่วงเวลาค้าขาย

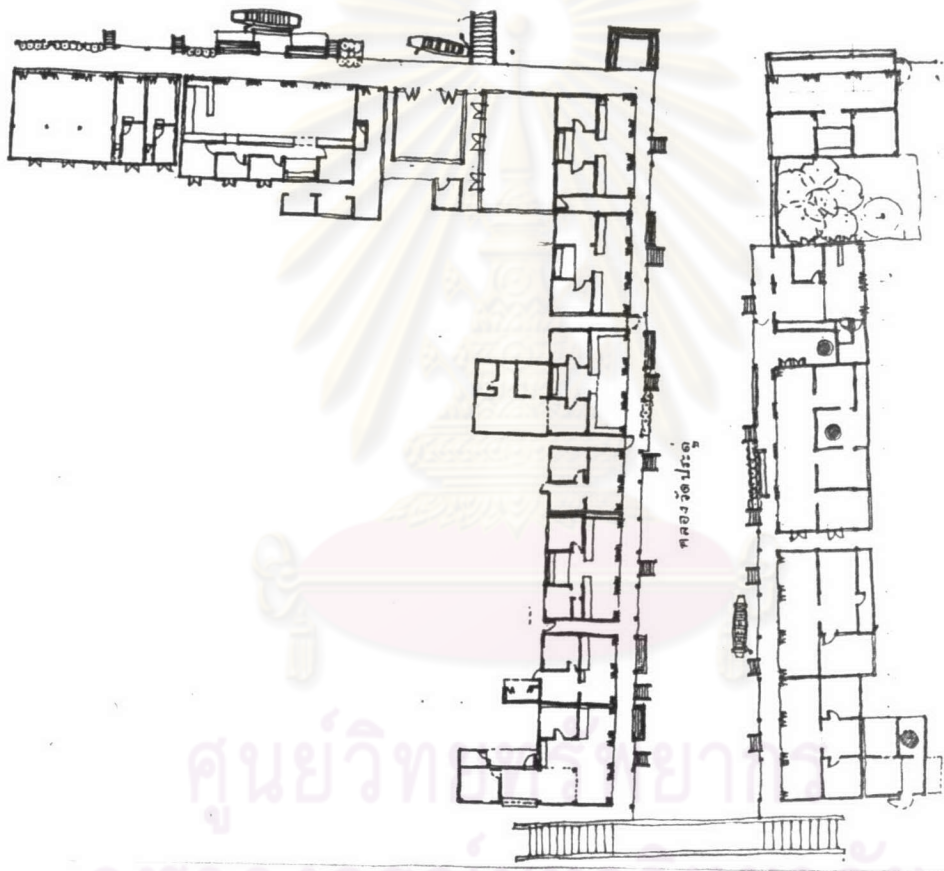
รูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มเรือนแถวไม้ริมน้ำ เป็นลักษณะการวางกลุ่มอาคารที่มีความต่อเนื่อง ที่วางตัวขนานไปกับแนวลำน้ำ ซึ่งเป็นความแตกต่างกับอาคารแถว ในปัจจุบันที่จะวางอาคารในลักษณะหน้าแคบและลึก ในส่วนนี้จะเกี่ยวข้องกับพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในอดีตของชุมชนที่เดิมเป็นเรือนแพค้าขาย ก่อนที่จะมีการปลูกสร้างเป็นกลุ่มอาคารเรือนแถวดังที่ปรากฏ ลักษณะการวางแปลนอาคารและลักษณะการใช้งานของเรือนแถว เหมือนกับเรือนแพในอดีต (สุทัศน์ สวัสดิเกียรติ , สัมภาษณ์, 19 มกราคม 2548) และลักษณะของการทำงานพื้นที่ภายในนั้นสอดคล้องกับวิถีชีวิตในพื้นที่ของชาวชุมชนที่เป็นชาวแต้จิ๋ว ที่อพยพมาจากประเทศจีน การจัดพื้นที่ภายในเมื่อนำเรือนแถวของชาวจีนในชุมชนมาเปรียบเทียบ(ภาพที่3.28)จะพบว่าลักษณะการวางผังพื้นที่จะจัดพื้นที่สำหรับตั้งหิ้งหรือโต๊ะบูชาจากข้อมูลการสำรวจ ผู้อยู่อาศัยในบริเวณเรือนแถวที่ทำกิจการค้าขายในอดีต จนถึงปัจจุบันเป็นชาวจีนแต้จิ๋วทั้งหมด และการวางผังพื้นที่อาคารดั้งเดิมที่จะเตรียมพื้นที่สำหรับตั้งแท่นบูชาบรรพบุรุษ จากเรือนแถวแบบดั้งเดิมในพื้นที่จำนวน 18 หลัง เป็นชาวจีนแต้จิ๋วจำนวน 15 หลัง เป็นชาวไทยจำนวน 2 หลัง อีกหนึ่งหลังเป็นโรงผั้นเก่าใช้เป็นที่เก็บของ (ภาพที่3.29)อาคารเรือนแถวของชาวจีนแต้จิ๋วที่จะมีแต่หิ้งบูชาบรรพบุรุษจำนวน 6 หลัง(ภาพที่3.30) ส่วนเรือนแถวที่มีการจัด ห้องโถงสำหรับตั้งหิ้งบูชาบรรพบุรุษและพื้นที่ด้านข้างห้องโถงจะเป็นห้องนอนจำนวน 8 หลัง ซึ่งอาคารในกลุ่มนี้จะมีรูปแบบการวางผังและการใช้พื้นที่ภายในที่เหมือนกัน(ภาพที่3.31)จากการศึกษา เปรียบเทียบเรือนแถวในพื้นที่ จากการสำรวจทางกายภาพโดยส่วนรวม พบว่า องค์ประกอบพื้นฐานจากการวางผังพื้นที่อาคารในชุมชนชาวจีน คือ การวางพื้นที่ด้านหน้าอาคารเป็นห้องโถง สำหรับเป็นพื้นที่ค้าขายอยู่ติดกับทางเดินด้านหน้าอาคารเปิดโล่งออกสู่แม่น้ำแควอ้อมและคลองวัดประดู่ มีห้องโถงกลางเป็นที่ตั้งของแท่นบูชาบรรพบุรุษและเทพของชาวจีน ซึ่งพื้นที่ห้องโถงจะเปิดโล่งและหันหน้าสู่ทางสัญจรหลักในพื้นที่

และจะชนาบ้างด้วยพื้นที่ห้องนอน เป็นเหมือนสูตรของการวางผังอาคาร ซึ่งอาคารที่เป็นเรือนแถวค้าขายที่เล็กที่สุด จะมี 2 ช่วงและจะไม่มีพื้นที่ส่วนของห้องโถงกลาง สำหรับตั้งแท่นบูชา แต่จะตั้งที่ผนังในตำแหน่งกลางของอาคารหันหน้าสู่ทางเดินด้านหน้าอาคาร ส่วนอาคารที่เป็นอาคารแบ่งให้เช่าแบบ 1 ช่วงเสาก็จะมีที่ตั้งแท่นบูชาหันหน้าสู่ทางเดิน ส่วนกลางเช่นกัน พื้นที่ตั้งแท่นบูชาบรพบุรุษเป็นส่วนประกอบหลักในการวางผังอาคารที่จำเป็นจะต้องมีส่วนของอาคารเรือนแถวของชุมชนคนจีนปากคลองวัดประดู่ ห้องโถงสำหรับแท่นบูชาบรพบุรุษ เป็นลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมเรือนแถวปากคลองวัดประดู่ ที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตและกิจกรรมการค้าของชุมชนชาวจีน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

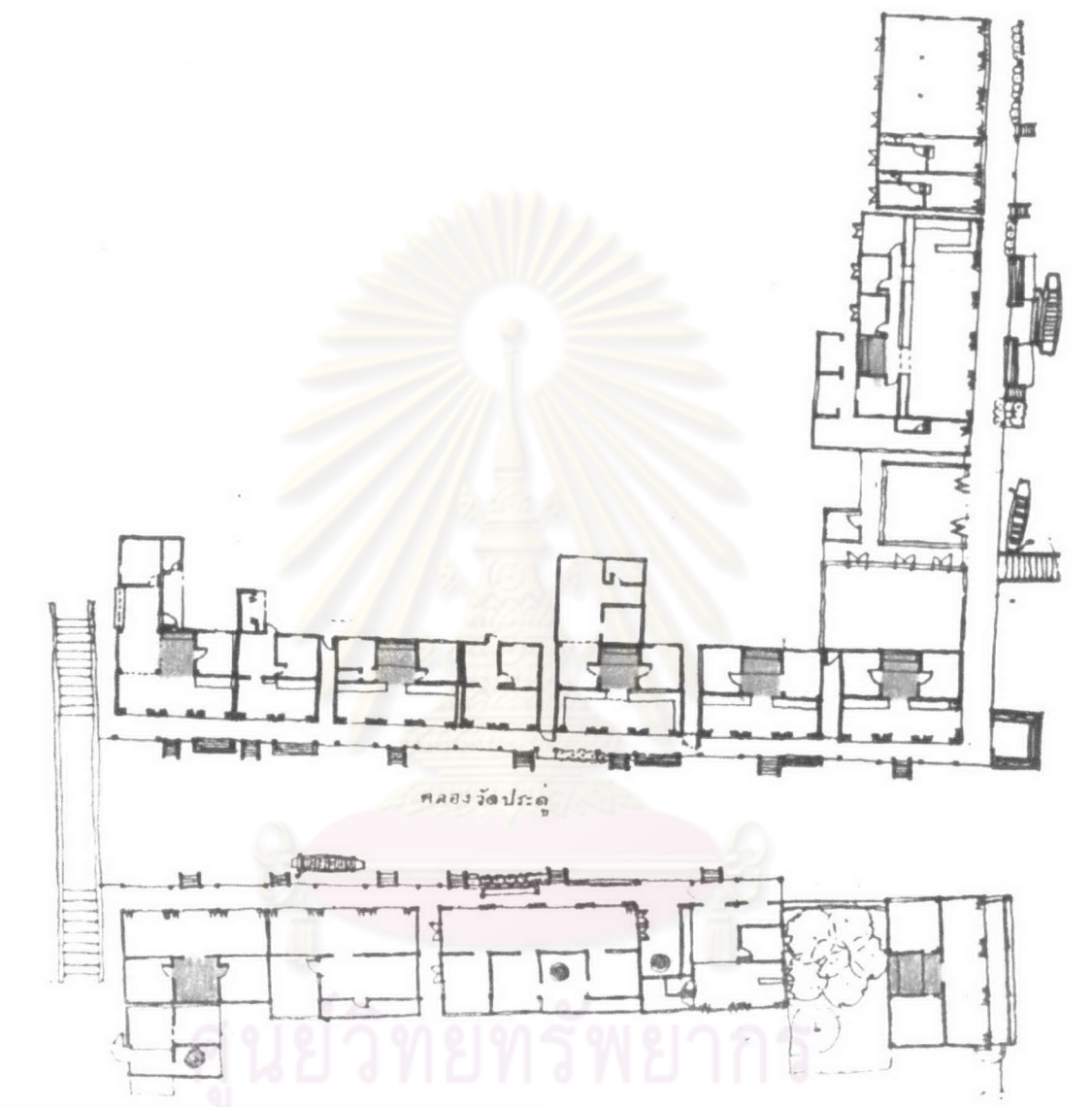
(ภาพที่ 3.22) ผังรวมของพื้นที่กลุ่มเรือนแถว

ศูนย์วิจัยสถาปัตย์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

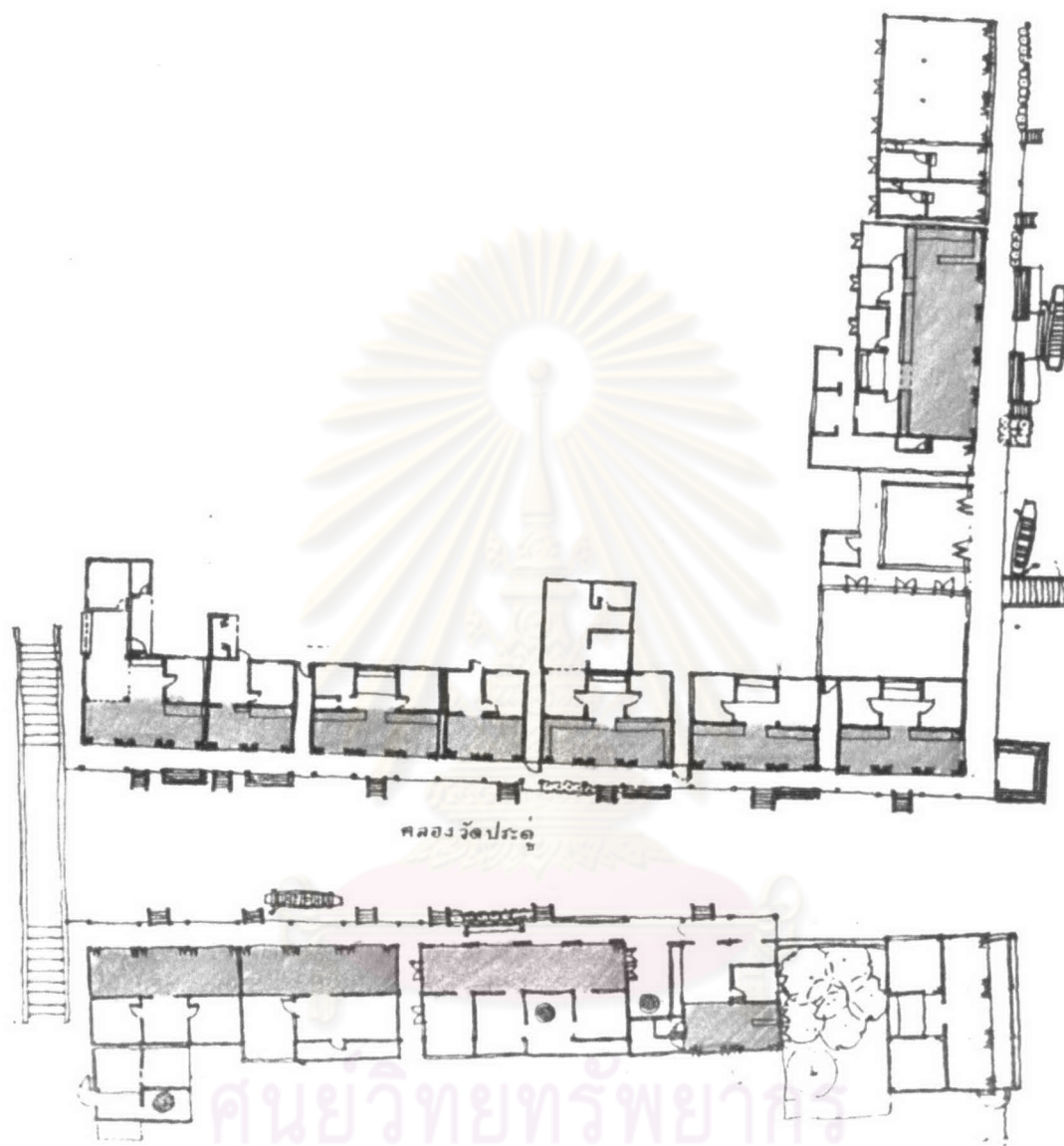
(ภาพที่ 3.23) ภาพแสดงแท่นบูชาและโถงตั้งแท่นบูชา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ภาพที่ 3.24) ภาพแสดงที่ตั้งเก้าอี้ในผังพื้นของเรือนแถว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

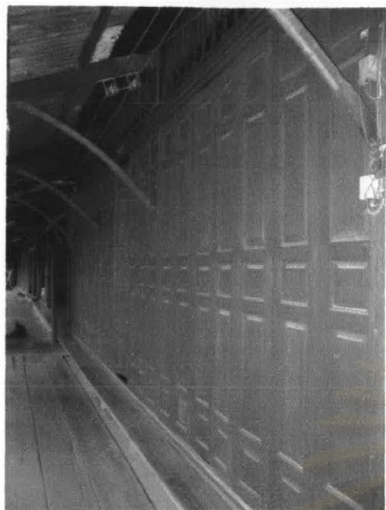
(ภาพที่ 3.25) ภาพแสดงพื้นที่ค้าขายภายในอาคารเรือนแก้วไม้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

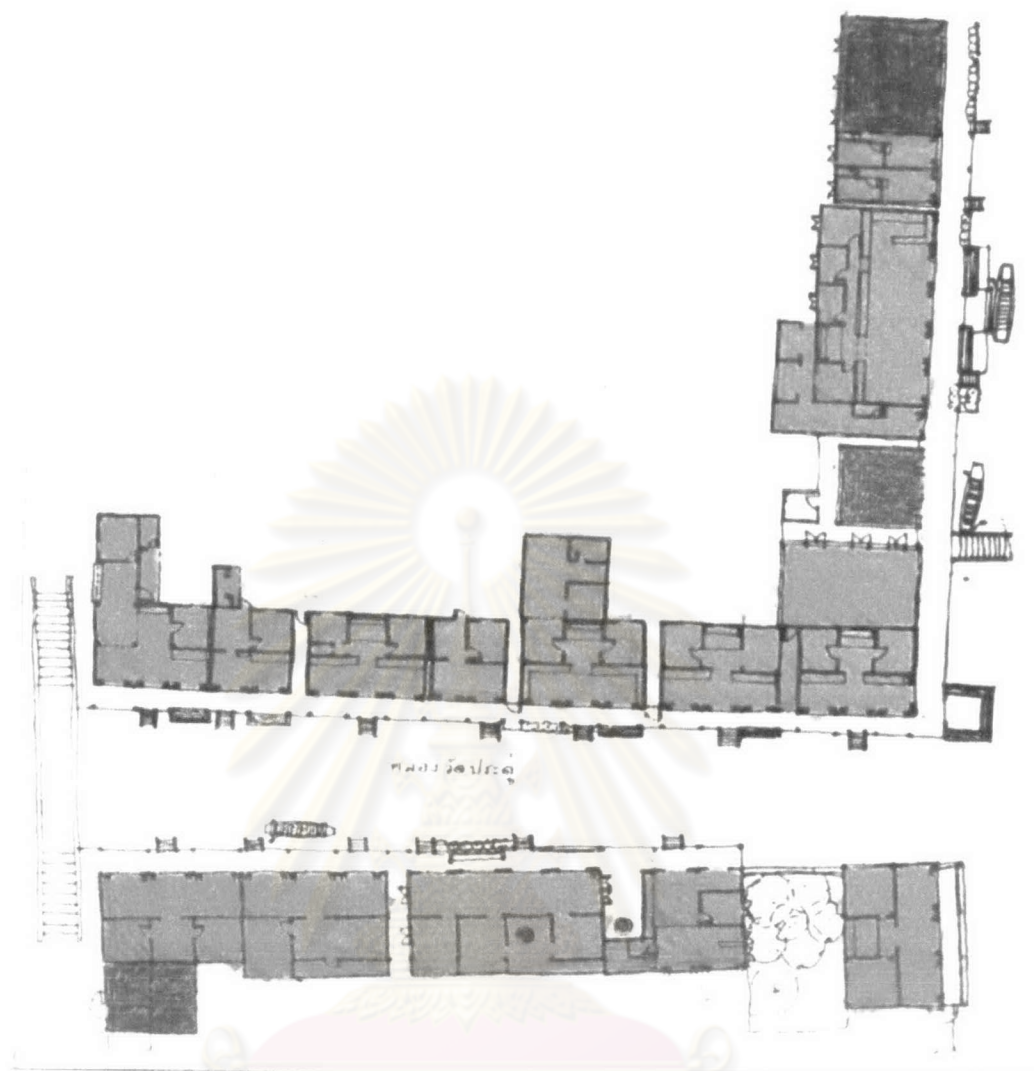
(ภาพที่ 3.26) การจัดพื้นที่ค้าขายภายใน เรือนแถวไม้ริมคลอง

ศูนย์วิจัยทัศนศึกษาศาสตร์
(ภาพที่ 3.27) ภาพประตูบานเฟี้ยมไม้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

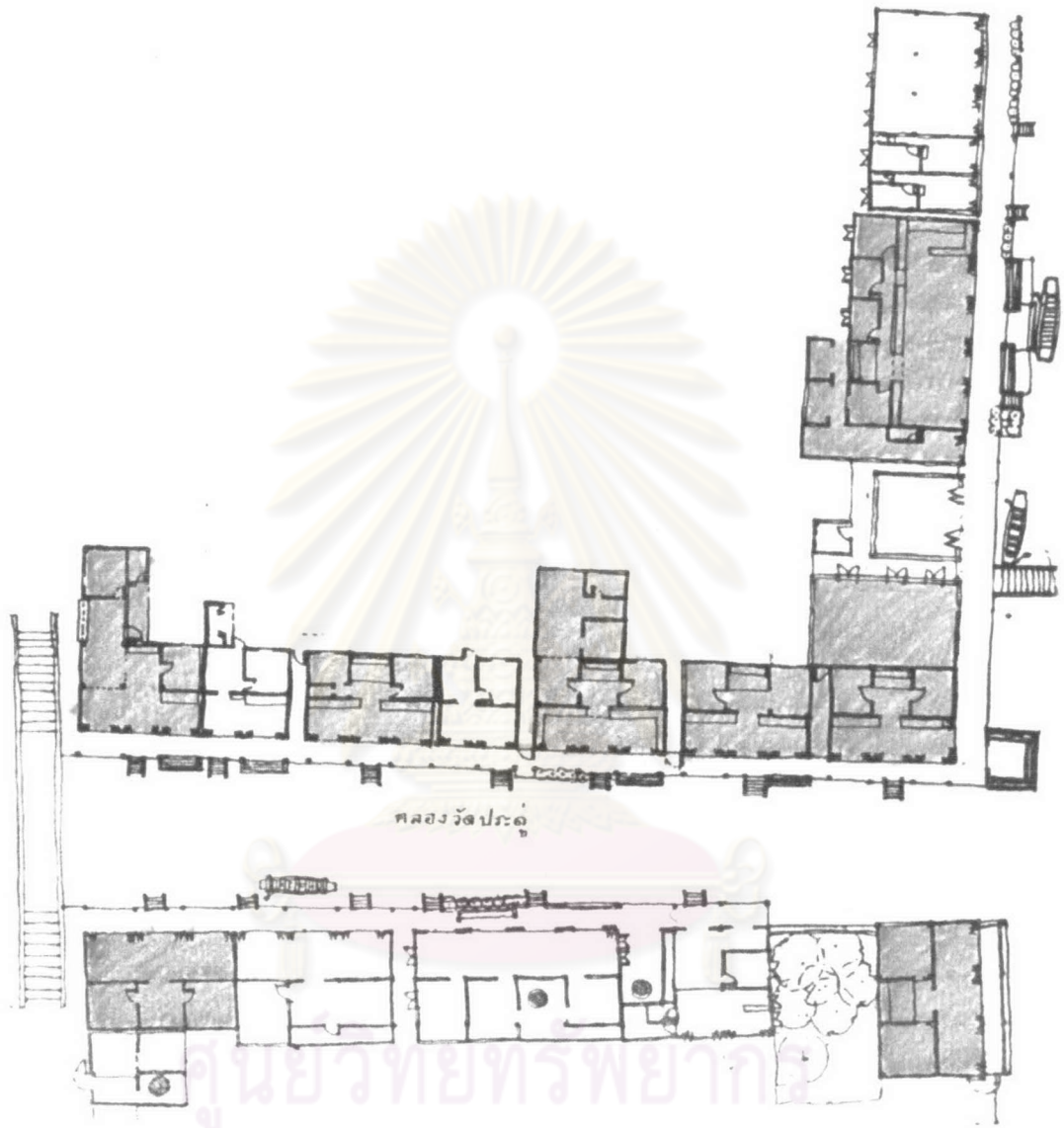

■ เรือนแถวชาวจีนแต่จีว

■ เรือนแถวชาวไทย

■ โรงฝืนเก่า

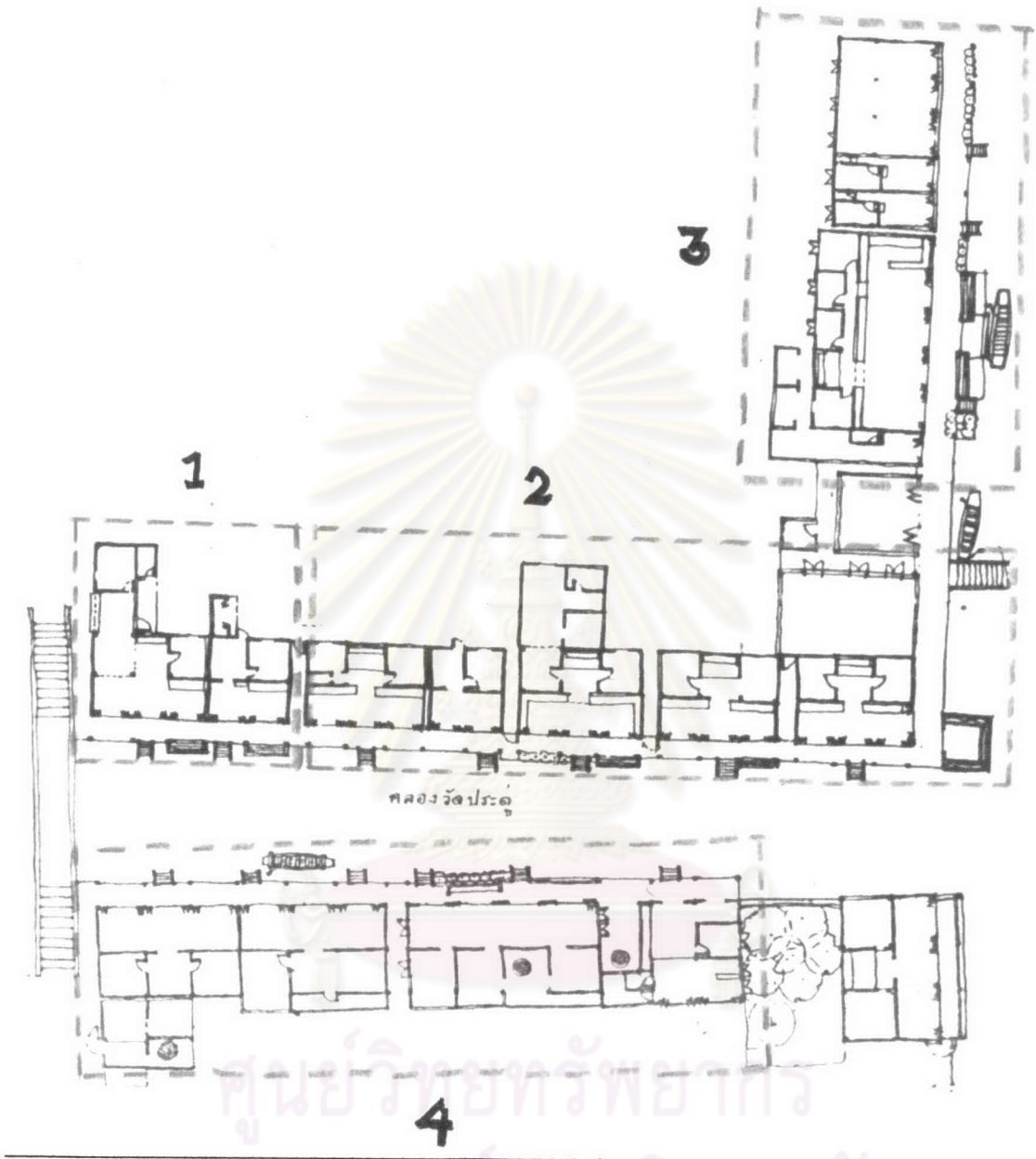
(ภาพที่ 3.28) ภาพแสดงเรือนของชาวจีนแต่จีวบริเวณปากคลองวัดประดู่

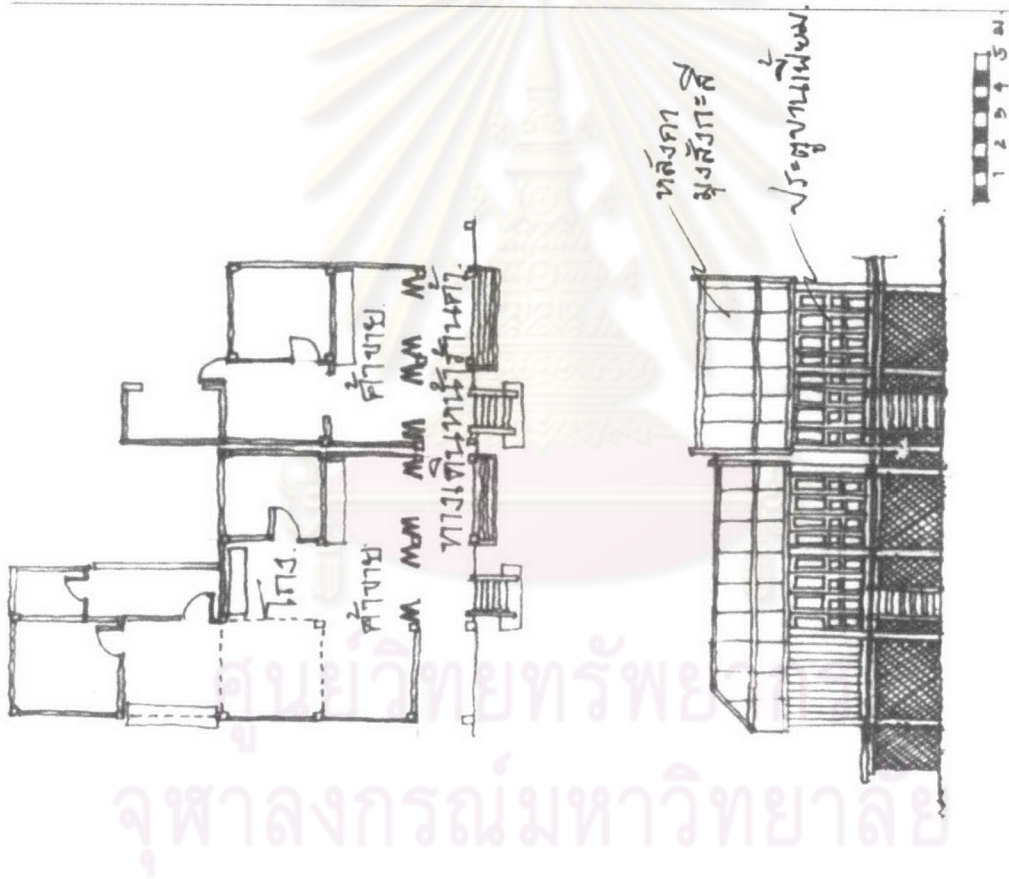
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ภาพที่ 3.29) เรือนแถวที่มีโถงสำหรับตั้งหิ้งบูชาบรรพบุรุษ (เกชิน)

(ภาพที่ 3.30) ผังแสดงกลุ่มอาคารที่น่าเสนอในแบบขยาย

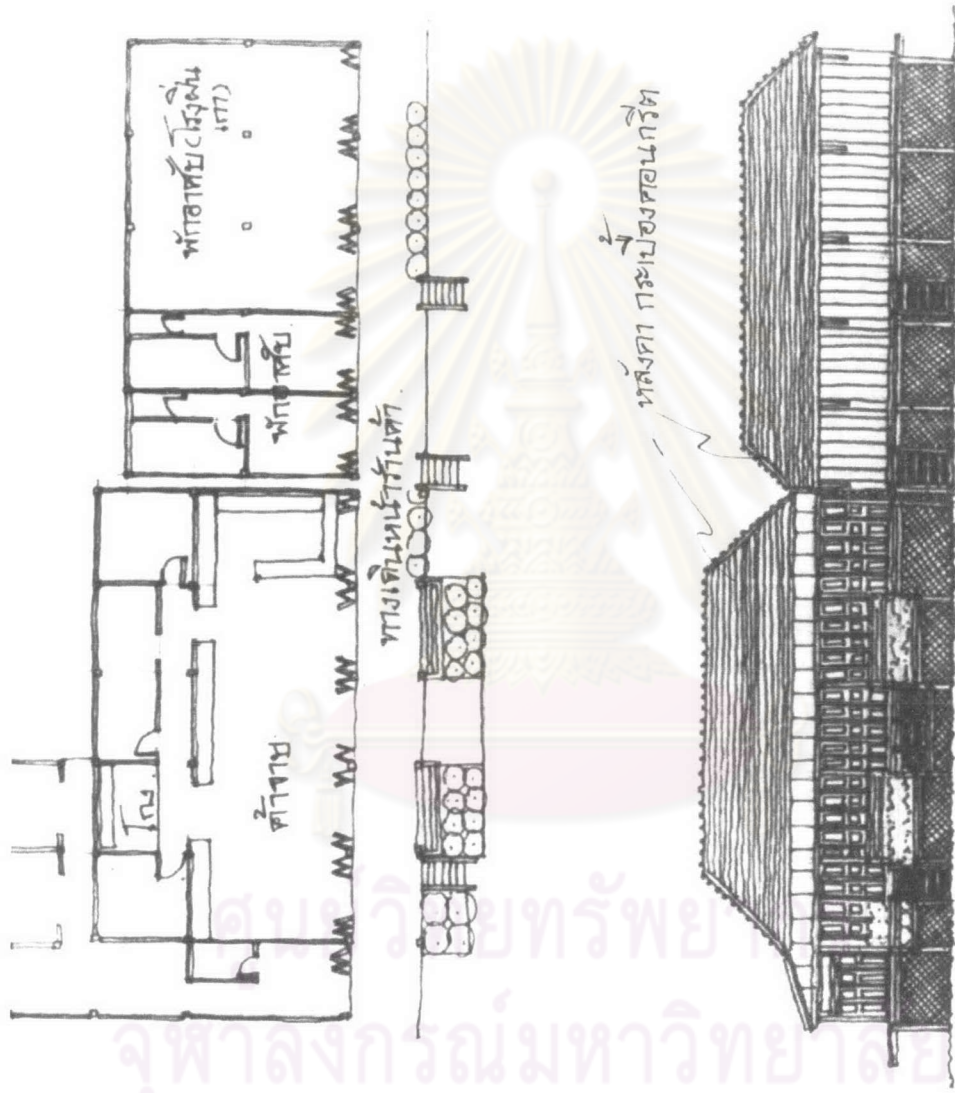

(ภาพที่ 3.31) แบบผังพื้นและรูปด้านหน้าเรือนแถวริมน้ำ ชุดที่ 1

ศูนย์วิทยุแพทย์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ภาพที่ 3.33) แบบผังพื้นและรูปด้านหน้าเรือนแถวริมหน้า ชุดที่ 3

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะสัตวแพทยศาสตร์

3) อาคารเพื่อการบริการ พื้นที่เพื่อการบริการและพื้นที่สาธารณะของชุมชนริมคลองประตูในพื้นที่วัดแก้วเจริญเป็นที่ตั้งของศูนย์กลางการติดต่อของชุมชนทั้งพื้นที่ของหน่วยงานของรัฐและพื้นที่ ศาสนสถาน เพราะเนื่องจากบริเวณวัดแก้วเจริญเป็นศูนย์รวมเรื่องทางยาวรับจ้างจาก อัมพวาที่เป็นท่ารถโดยสาร สาธารณะพื้นที่บริเวณนี้จึงเป็นบริเวณศูนย์รวมการคมนาคมทางน้ำในอดีตอาคารของหน่วยงานราชการจึงตั้งอยู่ในบริเวณนี้หลายแห่ง ที่ว่าการอำเภอวัดเพลง เทศบาลตำบลวัดเพลง สถานีตำรวจภูธรอำเภอวัดเพลง สาธารณะสุขอำเภอวัดเพลง ส่วนศาสนสถานประกอบด้วย วัดแก้วเจริญ โรงเรียนเด็กดี โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1) อาคารหน่วยงานราชการ ประกอบด้วยอาคารที่ว่าการอำเภอวัดเพลง เทศบาลตำบลวัดเพลง สถานีตำรวจภูธรอำเภอวัดเพลง สาธารณะสุขอำเภอวัดเพลงซึ่งเป็นอาคารรูปแบบมาตรฐานของอาคารหน่วยงานราชการโดยทั่วไปเป็นอาคารคอนกรีตสองชั้น ช่องเปิดของอาคารเป็นหน้าต่างบานเลื่อนกระจกเป็นอาคารที่ที่สร้างขึ้นมาใหม่บนพื้นที่เดิมลักษณะการวางตัวอาคารจะหันด้านหน้าอาคารสู่ที่ว่างที่เป็นลานโล่งร่วมกันภายในเป็นลานโล่งที่เชื่อมกับถนนซอยไปยังถนนสาย 3088 นอกจากนั้นยังเป็นพื้นที่เปิดโล่งที่ด้านหนึ่งติดกับแม่น้ำแควอ้อมและเป็นท่าเรือสำหรับการเดินทางทางเรือแต่ในปัจจุบันเป็นเหมือนสถานที่พักผ่อนของคนในหน่วยงานราชการ และ ใช้ทำน้ำไว้เป็นที่จอดเรือถีบให้เช่าสำหรับนักท่องเที่ยว นอกจากนั้นในส่วนพื้นที่ริมน้ำในตำแหน่งที่เป็นจุดที่ถนนด้านหน้าตัดตรงเข้าสู่ลานโล่งจะเป็นที่ตั้งของศาลเจ้าพ่อหลักหิน

3.2) อาคารทางศาสนา อาคารทางศาสนาในพื้นที่ประกอบด้วยวัดแก้วเจริญ โรงเรียนเด็กสะหวด เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญและสัมพันธ์กับสภาพวิถีชีวิตของชุมชนในอดีตเป็นองค์ประกอบหลักสำคัญประการหนึ่งในการเกิดพื้นที่ตลาดน้ำและการเกิดชุมชนการค้าริมน้ำของชาวจีนที่อพยพมาจากแผ่นดินจีน

- วัดแก้วเจริญ เป็นวัดที่ตั้งขึ้นบนพื้นที่ของวัดร้างในอดีตที่มีตำแหน่งที่ตั้งอยู่ในบริเวณนี้โดยสร้างอาคารบนตำแหน่งที่ตั้งของ ศาสนสถานเดิมเนื่องจากมีพระพุทธรูปดั้งเดิมประดิษฐานอยู่ในบริเวณนั้นแต่เนื่องจากวัดนี้มีการพัฒนาและปรับปรุงสถาปัตยกรรมและพื้นที่อยู่ตลอดหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงเส้นทางคมนาคมจากการสัญจรทางบกมาสู่การสัญจรทางน้ำการวางตัวอาคารก็มีการปรับทิศทางให้สอดคล้องกับการคมนาคมทางบกแต่ยังคงยึดตำแหน่งที่ตั้งเดิมเป็นหลักองค์ประกอบของพื้นที่ของวัดแก้วเจริญจะประกอบด้วย

- ลานวัด ลานโล่งติดริมแม่น้ำแควอ้อมด้านทิศเหนือของวัดตลอดแนวด้านทิศเหนือของลานจะเปิดโล่งออกสู่มแม่น้ำแควอ้อมทั้งหมดการใช้งานพื้นที่ของลานโล่งบางส่วนจะเป็นพื้นที่เช่าของร้านค้าในด้านทิศตะวันออก และในส่วนด้านทิศตะวันตกจะเป็นศาลาตั้งรูปปั้นของพระครูสุนทรธรรมกิจ(หยอด ชินวโร)โดยหันหน้าอาคารไปทางทิศตะวันออก

ส่วนตรงกลางลานจะเป็นพื้นที่อเนกประสงค์โดยรอบของลานจะเป็นถนนวนรอบลานโล่งและพื้นที่จอดรถทั่วไปและรถสองแถว

- พื้นที่ศาลาการเปรียญและห้องสมุดชุมชนจะอยู่บริเวณติดคลองประตูแต่จะหันหน้าออกสู่ลานโล่งภายในที่มีถนนวิ่งผ่านด้านหน้าอาคาร

- พื้นที่กุฏิสงฆ์จะอยู่ด้านทิศตะวันตกของพื้นที่วัดติดกับคลองประตูซึ่งเป็นพื้นที่ดั้งเดิมที่เป็นตำแหน่งของหมู่กุฏิสงฆ์และไม่ได้เปลี่ยนทิศทางการปลูกสร้างอาคารเป็นอาคารเรือนไทยหมู่มีขอบเขตของที่ตั้งและรั้วกันอย่างชัดเจน

- พระอุโบสถวัดแก้วเจริญ นั้นได้รื้อของเดิมและสร้างใหม่ในสมัยของหลวงปู่หยอด ชินวไลแต่จากการศึกษาเปรียบเทียบภาพถ่ายทางอากาศในอดีตกับสภาพปัจจุบันพบว่าตำแหน่งที่ตั้งของพระอุโบสถเป็นตำแหน่งเดิมแต่ว่าทิศทางการวางพระอุโบสถเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่หันด้านหน้าอาคารออกสู่คลองวัดประตูหลังจากที่มีการปลูกสร้างอาคารใหม่อาคารหันหน้าออกสู่ลานโล่งที่มีถนนตัดผ่านด้านหน้าอาคาร

ซึ่งเมื่อมองพื้นที่ภายในวัด อาคารทั้งหมดให้ความสำคัญกับถนนภายในรอบลานโล่งแต่เมื่อมองในภาพรวมของที่ตั้งอาคารทุกหลังจะหันหน้าออกสู่แม่น้ำแควอ้อมโดยมีลำดับการเข้าถึงพื้นที่จากทางน้ำจะผ่านพื้นที่ลานโล่งก่อนที่จะแจกจ่ายไปยังอาคารต่างๆในพื้นที่โดยแม่น้ำแควอ้อมจะมีตำแหน่งอยู่ทางทิศเหนือของตัวอาคาร

โรงเรียนเด็กดี๊ว จากสภาพเดิมชุมชนบริเวณปากคลองวัดประตูจะมีชาวจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากการมีโรงเรียนในพื้นที่นี้แต่เดิมเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนแต่ลูกหลานของชาวจีนในละแวกนี้โดยมีการสอนทั้งหลักสูตรจีนและไทยแต่ต่อมาได้ยกเลิกการสอนไปแล้ว การใช้งานในปัจจุบันเป็นเพียงสถานที่ในการประกอบพิธีในวันตรุษจีนและเป็นสถานที่รวมกลุ่มคนในพื้นที่ในช่วงเทศกาลกินเจจึงจะมีคนทั้งที่เคยอยู่ในชุมชนกลับมาที่นี้และคนจีนในละแวกใกล้เคียง การเข้าถึงโรงเรียนในอดีตนั้นจะเข้าถึงได้สะดวกด้วยการมาทางเรือเท่านั้นแต่ปัจจุบันสามารถเข้ามาได้จากทางเดินเท้าเรียบคลองประตู

- ตำแหน่งที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ในตำแหน่งที่เป็นทางสามแพร่งทางหากเดินทางด้วยเรือจะอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแควอ้อมแต่เป็นจุดที่คลองประตูตัดตรงเข้าสู่พื้นที่โดยการจัดวางพื้นที่จะเปิดพื้นที่ด้านหน้าของศาลเจ้าออกสู่ลานโล่งด้านหน้าติดกับแม่น้ำแควอ้อมลานโล่งด้านหน้าเป็นลานคอนกรีตทั้งหมด

- ศาลเจ้าจะอยู่ในตำแหน่งที่แม่น้ำแควอ้อมตัดตรงเข้าสู่พื้นที่โรงเรียนโดยศาลเจ้าจะหันหน้าออกสู่ แม่น้ำแควอ้อมซึ่งทางเข้าจากถนนจะอยู่ทางด้านหลังตัวอาคารอาคารหลังนี้เป็นอาคารที่สร้างใหม่บนพื้นที่อาคารเดิมยกพื้นสูงรูปแบบสถาปัตยกรรมจีน

อาคารที่เป็นสถานที่สาธารณะในพื้นที่เป็นอาคารที่สร้างและขยายตัวจากที่ตั้งเดิมในอดีตการปลูกสร้างอาคารหลังใหม่มักจะทำการรื้ออาคารหลังเดิมและปลูกสร้างอาคารหลังใหม่บนพื้นที่เดิมแต่อาจจะมีการปรับทิศทางอาคารให้สอดคล้องกับถนนภายในพื้นที่และยังคงให้ความสำคัญกับแม่น้ำแควอ้อมโดยอาคารที่เป็นพื้นที่สาธารณะจะทำลานโล่งด้านหน้าอาคารออกสู่พื้นที่ริมแม่น้ำทั้งหมดและรื้ออาคารมาไว้ด้านหลังพื้นที่ส่วนอาคารทางศาสนาทั้งหมดจะมีการเปลี่ยนแปลงด้วยการตัดถนนเข้ามาในพื้นที่ถนนจะตัดผ่านด้านหน้าและด้านข้างของอาคารทั้งหมดในกรณีของ วัดแก้วเจริญ และ โรงเรียนเด็กตัว จะมีทิศทางในการวางตัวอาคารหันหน้าออกสู่แม่น้ำแควอ้อมเป็นสำคัญส่วนสถานที่ราชการจะหันด้านหน้าอาคารเข้าหาส่วนของลานโล่งด้านหน้าที่ติดกับแม่น้ำโดยจะล้อมรอบลานโล่งทั้งสามด้าน โดยเน้นการหันด้านหน้าอาคารเข้าสู่ถนนภายในเท่านั้น

3.5.3 องค์ประกอบทางจิตภาพของชุมชน

ในการศึกษาองค์ประกอบของจิตภาพในช่วงเวลาปัจจุบันจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงจิตภาพในอดีตของชุมชนจากการสัมภาษณ์พูดคุยกับชาวชุมชนเพื่อสามารถเข้าใจถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่มูลเหตุของการเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่ทำให้เข้าใจถึงภาพรวมของชุมชนกิจกรรมและวิถีชีวิต ที่ส่งผลต่อความต้องการรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ตอบสนองความต้องการในช่วงเวลานั้นและเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำความเข้าใจถึงคุณค่าโดยในส่วนของการศึกษาสภาพจิตภาพของชุมชนในปัจจุบันเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับ จิตภาพของชุมชนในอดีตแนวทางในการกำหนดความสำคัญและการควบคุมการเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลกระทบต่อเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่สืบเนื่องมาจากอดีตความสำคัญของพื้นที่ในความทรงจำของคนในชุมชน

1) องค์ประกอบทางจิตภาพของชุมชนในอดีต (ภาพที่ 3.35)

เส้นทาง การเดินทางด้วยการใช้เรือการสัญจรทางน้ำเป็นการสัญจรหลักที่นิยมใช้กันอย่างมากในพื้นที่เพราะจากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศพบว่าในบริเวณพื้นที่ที่ยังไม่มีการตัดถนนเข้ามาในพื้นที่อีกทั้งรูปแบบการอยู่อาศัยจะกระจายตัวเข้าไปตามพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงด้วยแม่น้ำ คลอง คลองขุด คลองจึงเป็นเส้นทางการสัญจรสาธารณะที่เชื่อมโยงพื้นที่ส่วนต่างๆในพื้นที่การเดินทางจากพื้นที่ภายในที่เป็นพื้นที่ทางการเกษตร การขนส่งสินค้าทางการเกษตรมายังพื้นที่แลกเปลี่ยนและซื้อขายสินค้าทางการเกษตรซึ่งในพื้นที่บริเวณนี้คลองที่เปรียบดังเส้นทางหลักที่เชื่อมโยงพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่การเกษตรได้แก่ คลองประดู่ แม่น้ำแควอ้อมโดยมีจุดบรรจบอยู่ที่บริเวณพื้นที่ศึกษาหน้าวัดแก้วเจริญ จากการเปรียบเทียบลักษณะการก่อตัวของตลาดน้ำในพื้นที่ราชบุรีและสมุทรสงครามเช่น ตลาดน้ำดำเนินสะดวก ตลาดน้ำอัมพวา ซึ่งการเกิดพื้นที่ตลาดน้ำจะเป็นจากลักษณะทางธรรมชาติในจุดที่ลำน้ำมาบรรจบกัน ตลาดน้ำอัมพวา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

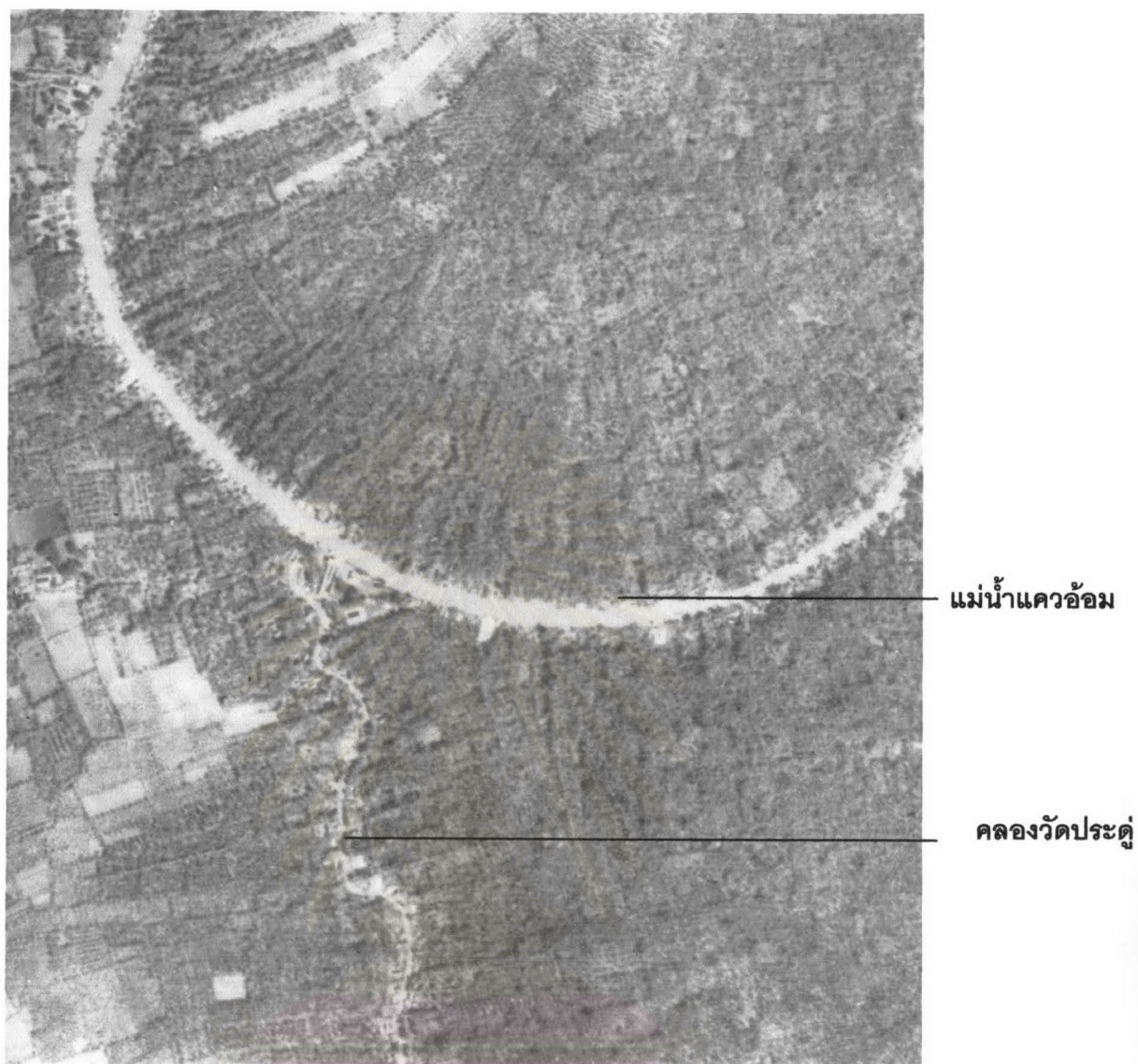
(ภาพที่ 3.35) แผนที่แสดงองค์ประกอบทางจินตภาพของชุมชนในอดีต

เป็นการบรรจบกันของแม่น้ำแม่กลองและคลองอัมพวา ในส่วนของตลาดน้ำดำเนินสะดวกพื้นที่ตลาดน้ำเป็นบริเวณที่มีการบรรจบของคลองดำเนินสะดวกกับคลองลัดราชบุรี โดยบริเวณที่จะเกิดตลาดน้ำจะอยู่ในพื้นที่ของคลองที่มีขนาดเล็กกว่าซึ่งจะส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐานริมฝั่งแม่น้ำลำคลอง (River linear settlement) เป็นความสัมพันธ์ในด้านการตอบสนองต่อกิจกรรมตลาดน้ำ อันเป็นผลเกิดจากการคมนาคมทางน้ำและสถานที่จุดตัดของลำน้ำที่เป็นความสะดวกในการเข้าถึงของประชาชนจากพื้นที่ส่วนต่างๆ และลักษณะของกระแสน้ำในลำคลองมีส่วนในการเลือกทำเลสำหรับตลาดน้ำ (ภาพที่ 3.36)

ภูมิสัญลักษณ์ จากสภาพของพื้นที่ลักษณะพิเศษที่เกิดขึ้นจากสภาพทางธรรมชาติของพื้นที่บริเวณพื้นที่ริมคลองมีต้นยางนาขนาดใหญ่จำนวนสามต้นซึ่งจากคำบอกเล่าถึงสภาพตามธรรมชาติของชุมชนต้นยางนานี้มีขนาดใหญ่ ต้นยางนี้สามารถมองเห็นได้จากระยะไกลมองมารู้เลยว่าที่นี่คือ ที่ตั้งของบ้านลุงสอาด กำพลศักดิ์ ต้นยางนี้เป็นต้นยางที่ขึ้นอยู่ในที่ดินของวัดแก้วเจริญ ซึ่งอนุญาตให้มีการเช่าพื้นที่ของชุมชนท่านเจ้าอาวาสองค์เก่า (หลวงปู่หยอด ชินวไล) มีเงื่อนไขว่าห้ามตัดต้นไม้และด้วยขนาดที่ใหญ่ของต้นยางจึงไม่มีใครกล้าที่จะตัดต้นยางนาเหล่านี้ ต้นยางนี้ใหญ่ขนาดนี้มาตั้งแต่ลุงสอาด กำพลศักดิ์ เป็นเด็ก ลุงสอาด กำพลศักดิ์เล่าถึงคนเฒ่าคนแก่ที่มีอายุถึง 95 ปีว่าตั้งแกเกิดมาที่ชุมชนนี้ก็เห็นว่าต้นยางมีขนาดใหญ่มาตั้งแต่สมัยนั้น (สอาด กำพลศักดิ์ อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2548) แต่เดิมอยู่ที่นี้ต้นยางนี้มีอยู่แล้วพื้นที่บริเวณด้านหลังวัดแก้วเจริญในอดีตจะมีต้นไม้ใหญ่จำนวนมากแต่ต้นที่ใหญ่มากคือต้นยางนาทั้งสามต้นนี้(นาง เกียว แซ่เอี้ยว อายุ 74 ปี, สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2548) จากการปรับปรุงพื้นที่คงเหลือเพียงต้นยางนาสามต้นริมน้ำซึ่งมีขนาดใหญ่ ต้นยางนาขนาดใหญ่สามารถมองเห็นได้จากระยะไกลจึงเปรียบดังภูมิสัญลักษณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในพื้นที่จากการสัมภาษณ์ผู้คนที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องจากที่จำความได้ต้นยางนาขนาดใหญ่มาตั้งแต่เขาเป็นเด็ก รากของต้นยางนายาวพาดไปยังอีกฝั่งคลอง (สุวัฒน์ ลิ้มัญญลักษณ์, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2548) ในส่วนสภาพภายในชุมชนริมคลองประตูต้นในสวนโค่นต้นยางนา จะมีอาคารพาณิชย์พักอาศัยตั้งครอปรฐานของต้นยางทั้งสามต้นตลอดแนวเรียบริมคลองประตูเป็นสถานที่คนในชุมชนรู้จักและเป็นลักษณะเด่นทางกายภาพทำให้ต้นยางนาในระดับชุมชนเป็นภูมิสัญลักษณ์ที่เกิดจากการผสมผสานสถาปัตยกรรมกับธรรมชาติ จากภาพรวมของการสถาปัตยกรรมที่รวมกับต้นยางนาทำให้เกิดเป็นลักษณะเด่นที่เป็นสถานที่เฉพาะในชุมชนนี้(ภาพที่ 3.37)

ชุมทาง จากสภาพสังคมในอดีตตลาดปากคลองประตูเป็นศูนย์รวมกิจกรรมที่ตอบสนองกับตลาดน้ำที่เป็นการนัดหมายที่สอดคล้องกับสภาพน้ำขึ้นโค่นมีการนัดหมายในวันข้าง ขึ้น 3 ค่ำ ขึ้น 9 ค่ำ ขึ้น 14 ค่ำ และวันข้างแรม 3 ค่ำ แรม 9 ค่ำ แรม 14 ค่ำ ซึ่งการนัดตลาดน้ำที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาที่เกิดจากการนัดหมายของคนในพื้นที่โดยในส่วนของพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดการ

(ภาพที่ 3.36)ภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2495
ภาพเส้นทางในอดีตใช้เส้นทางน้ำเป็นหลัก ซึ่งยังไม่มี การตัดถนนเข้ามาในพื้นที่กลุ่มอาคาร
และสถาปัตยกรรม(ที่มา กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด

แม่น้ำแควอันม

คลองวัดประดู่

(ภาพที่ 3.37) ดันขางนาเป็นภูมิสัญลักษณ์ตามธรรมชาติ สามารถมองเห็นได้จาก
ระยะไกลจากภาพ เป็นมุมมองตามแนวแม่น้ำแควอันม เมื่อเดินทางมาจาก
ตลาดน้ำบางนกแขวก หรือเมืองราชบุรี

รวมตัวของชาวบ้านเพราะเนื่องจากสถานที่ที่มีตลาดน้ำในคลองประตูเป็นจุดบรรจบของเส้นทางหลักสองเส้นมาบรรจบกันการใช้พื้นที่เพื่อการทำการค้าทางน้ำจึงใช้พื้นที่ในคลองประตูจะมีการรวมตัวที่หนาแน่นมากกว่าแม่น้ำแควอันเนื่องมาจากในแม่น้ำแควอันมีขนาดของลำคลองที่มีขนาดใหญ่มีกระแสน้ำแรงกว่าแต่ในคราวที่มีเรือมาพร้อมกันจำนวนมากการใช้พื้นที่ในคลองประตูไม่เพียงพอจึงขยายตัวไปในแม่น้ำแควอันและเหตุผลอีกประการหนึ่งคือในแม่น้ำแควอันมีเรือหางยาววิ่งจึงทำให้มีคลื่นแรงไม่สะดวกในการล่องเรือขายของ ดังนั้นพื้นที่หลักที่ใช้ในการทำการค้าจะเกิดขึ้นในคลองประตู ตลาดเรือนแถวปากคลองเกิดขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมการค้าเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นในการประกอบอาชีพทางการเกษตร รวบรวมสินค้าทางการเกษตรเข้าไปส่งในกรุงเทพฯ อัมพวา บางนกแขวก เป็นผลต่อเนื่องมาจากการมีตลาดน้ำในคลองประตูตลาดเรือนแถวริมคลองจึงมีการก่อสร้างในพื้นที่รวมไปถึงแม่ค้าที่หาบของมาขายบริเวณทำให้พื้นที่บริเวณนี้เป็น ชุมทางการค้า เนื่องด้วยลักษณะที่ตั้งตามธรรมชาติของชุมชนที่เชื่อมต่อการเป็นศูนย์รวมกิจกรรมการค้าสินค้าทางการเกษตร ด้วยสภาพตามธรรมชาติของพื้นที่มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่านเป็นโครงข่ายการสัญจรของชุมชนโบราณริมน้ำ ส่วนคลองวัดประตูสามารถออกไปยังเขายี่สารที่เป็นแหล่งอาหารทะเล และเป็นเส้นทางที่ผ่านเข้าไปยังพื้นที่สวนผลไม้ด้านในรวมทั้งพื้นที่วัดแก้วเจริญเป็นศูนย์รวมของประชาชนในพื้นที่ จากกิจกรรมทางศาสนาและจากเป็นศูนย์รวมของเรือโดยสารประจำทางที่วิ่งระหว่างอัมพวากับวัดแก้วเจริญ จุดตัดของแม่น้ำแควอันและคลองประตูจึงเชื่อให้เกิดกิจกรรมตลาดน้ำในพื้นที่และพื้นที่ว่างสองฝั่งคลองจึงขยายตัวรองรับการค้าที่เกิดขึ้นในย่านนี้ ส่งผลให้เกิดศูนย์รวมสินค้าทางการเกษตรจากพื้นที่สวน ซึ่ง ลักษณะพิเศษของตลาดนัดปากคลองวัดประตูคือจะมี คนลาวต่างพื้นที่ที่อยู่อาศัยห่างไปจากที่นี่ประมาณ 20 กิโลเมตร หาบของปามาขายจุดเด่นของตลาดปากคลองวัดประตูอยู่ที่การมีของทั้งจากคนลาวที่หาบของปามาขายทางบกมาแลกเปลี่ยนสินค้ากับพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำ ซึ่งตลาดอื่นไม่มีการค้าขายระหว่างตลาดนัดบกและตลาดน้ำและที่ปากคลองวัดประตูเป็นแหล่งที่มีการแลกเปลี่ยนสินค้าที่ใหญ่กว่าตลาดนัดทุกที่ในจังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม ลุงสะอาดเรียกที่นี่ว่าตลาดเกรดเอ คือมีแต่สินค้าดีมาขาย ความหนาแน่นของตลาดน้ำนั้นแน่นขนาดที่พายจุ่มลงน้ำยังไม่ได้ ต้องใช้การจับเรือลำอื่นแล้วค่อยจับเรือลำต่อไป(สะอาด กำพลศักดิ์ , **สัมภาษณ์**, 19 กุมภาพันธ์ 2548) จึงทำให้ตลาดน้ำปากคลองวัดประตูจึงเป็นแหล่งรวมกิจกรรมทางการค้าที่สำคัญของพื้นที่ในย่านนี้ (ภาพที่ 3.38)

ชุมทางของพื้นที่ในระดับชุมชน ได้แก่ร้านกาแฟบริเวณโคนต้นยางบริเวณทางเดินเท้าจากวัดแก้วเจริญจะตัดตรงมายังร้านกาแฟและเลี้ยวเลาะด้านหลังอาคารแถวฝั่งโคนต้นยางนอกจากนั้นด้านหน้าร้านกาแฟเปิดออกสู่คลองประตูและเป็นร้านกาแฟร้านเดียวในชุมชนจากลักษณะที่ตั้งที่สะดวกต่อการเข้าถึงทั้งทางบกและทางน้ำจึงทำให้เป็นที่พบปะพูดคุยของคนในพื้นที่เป็นสถานที่

(ภาพที่ 3.38) คลองวัดประดู่ พื้นที่ทำกิจกรรมการค้าตลาดน้ำ และกลุ่มบ้านเรือนแถวริมคลอง

ของคนในชุมชนซึ่งร้านค้าแฟร้นี้เดิมเคยทำการค้าขายกาแฟโดยการพายเรือค้าขายไปตามลำคลองเนื่องจากที่ตั้งของร้านค้าแฟร้นี้เป็นบริเวณที่มีเรือหางยาวจากตลาดน้ำอัมพวามาจอดที่บริเวณท่าเรือหน้าวัด

เส้นขอบ ของพื้นที่ในอดีตนั้นด้านหลังของเรือนแถวเป็นพื้นที่สวนแต่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับด้านการใช้งานกับผู้อยู่อาศัยริมคลองประตูที่เป็นจุดเริ่มของการก่อตัวชุมชนเพราะเนื่องจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นของชุมชนริมคลองประตูจะเป็นชุมชนชาวจีนที่ทำการค้าทั้งการค้าส่งสินค้าการเกษตร และการค้าเครื่องสังฆภัณฑ์ และสิ่งของอุปโภคบริโภคเป็นต้นทำให้การใช้งานพื้นที่เรือนแถวด้านหลังชุมชนกับความสัมพันธ์ของเส้นทางสัญจรทางน้ำจะมีความสำคัญน้อยกว่ากิจกรรมการค้าและจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นในคลองประตูตัวสถาปัตยกรรมเรือนแถวเปรียบเสมือนเส้นขอบที่ทำให้เกิดพื้นที่เฉพาะกันให้ผู้มาทำกิจกรรมทางน้ำไม่สามารถมองเห็นพื้นที่สวนทางด้านหลัง จากด้านคลองประตูจะกันส่วนของพื้นที่บริเวณจุดบรรจบของคลองประตูและแม่น้ำแคว อ้อมจากพื้นที่ว่างด้านหลัง

ย่าน พื้นที่ในบริเวณปากคลองประตูในอดีตมีลักษณะเด่นคือเป็นย่านที่ประกอบการค้าที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งทางน้ำซึ่งจะอยู่ในตำแหน่งบริเวณปากคลองประตูและแม่น้ำแควอ้อมต่อเนื่องกับกลุ่มเรือนแถวคลองประตูโดยในส่วนของย่านการค้าจะมีความต่อเนื่องด้วยทางเดินเท้าเชื่อม ย่านที่อยู่อาศัยจะอยู่ในพื้นที่ที่ต่อเนื่องจากกลุ่มการค้าเป็นพื้นที่ชุมชนด้านหลังเป็นพื้นที่ว่างและพื้นที่ที่อยู่อาศัย บริเวณพื้นที่ของชุมชนจะมีพื้นที่ปากคลองประตูเป็นพื้นที่ค้าขายที่ทำการค้าขายกับคนภายในชุมชนและจะเป็นพื้นที่การค้าที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนจากพื้นที่ภายนอกชุมชนตามการกำหนดการจัดตลาดน้ำในวันข้างขึ้น 3 ค่ำ ขึ้น 9 ค่ำ ขึ้น 14 และวันแรม 3 ค่ำ แรม 9 ค่ำ แรม 14 ค่ำ จะเป็นย่านที่มีการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าทางการเกษตรกับพื้นที่ชาวสวนโดยรอบ

จากศึกษาชุมชนในอดีตการก่อตัวขององค์ประกอบทางจินตภาพเกี่ยวเนื่องมาจากวิถีชีวิตและสภาพที่ตั้งตามธรรมชาติของชุมชนผสมผสานจนเกิดเป็นลักษณะของชุมชน สถาปัตยกรรมวัฒนธรรมเป็นผลจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่มน้ำภาคกลางมีแม่น้ำลำคลองไหลผ่านเข้าไปยังส่วนต่างๆของพื้นที่ การก่อตัวของชุมชนที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานไปตามแนวแม่น้ำลำคลองในลักษณะ ตามแนวการสัญจรทางน้ำ (Linear settlement) การตั้งอาคารบ้านเรือนจะหันหน้าสู่แม่น้ำลำคลอง เส้นทาง ชุมทาง และย่านที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นผลจากการสัญจรโดยการใช้เรือเป็นพาหนะ ในการเดินทางรวมกลุ่มของตลาดแลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตร ย่านที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นผลจากสภาพธรรมชาติการบรรจบของคลองและแม่น้ำ

2) **จินตภาพของชุมชนในปัจจุบัน** (ภาพที่ 3.39) การศึกษาโครงสร้างของชุมชนในสภาพปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางด้านกิจกรรมของพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมหลักโดยเฉพาะการใช้ทางสัญจรทางน้ำหมดความสำคัญตัวอย่างที่เห็นอย่างชัดเจน การหยุดการเดินทางโดยสารประจำทางระหว่าง อัมพวา มาวัดแก้วเจริญเหตุผลในการหยุดเนื่องจากจำนวนผู้ใช้เรือโดยสารมีจำนวนน้อยลง การบินขบวนของพระภิกษุด้วยเรือพายเหลือเพียงแค่นั่งหนึ่งถึงสองรูป ฉะนั้นในการศึกษาสภาพโครงสร้างปัจจุบันของชุมชนเปรียบเทียบกับโครงสร้างของชุมชนในอดีตจะทำให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่และการใช้งานรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของสภาพชุมชน

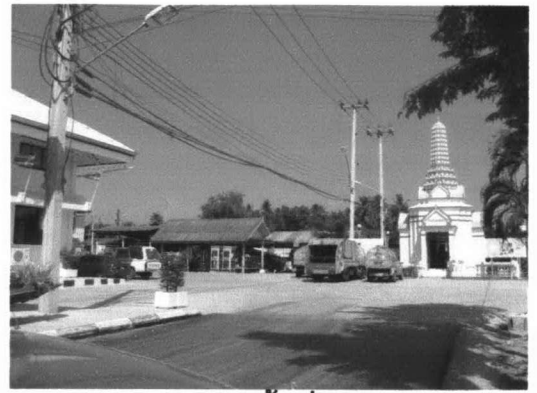
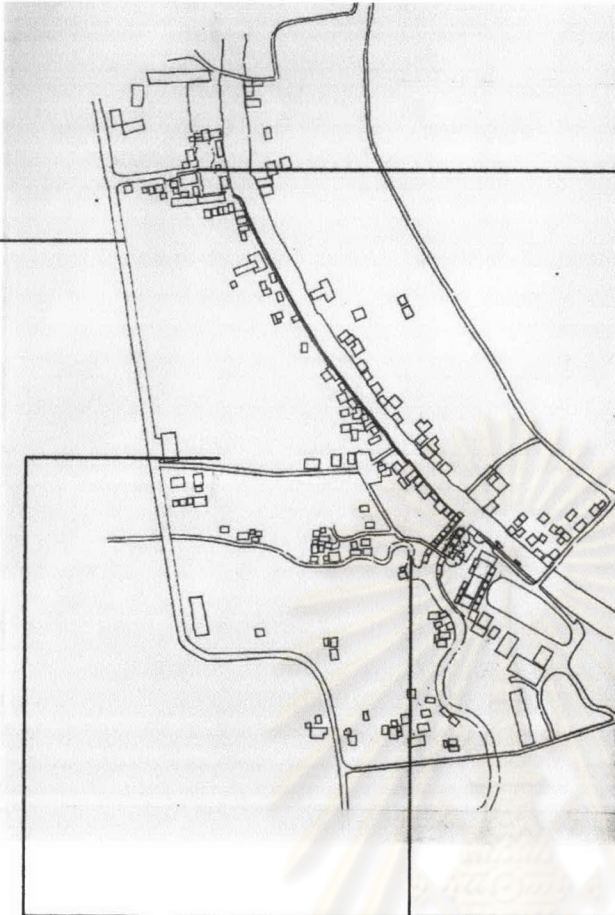
สภาพของบริเวณพื้นที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแง่กายภาพที่สืบเนื่องมาจากอดีตเป็นไปในด้านการใช้พื้นที่ที่มีการใช้งานที่เปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการใช้ที่ดิน รูปแบบการใช้งานสถาปัตยกรรม จินตภาพของชุมชนในส่วนของความหมายของพื้นที่ในปัจจุบันจะได้รับผลกระทบเช่นไรโดยใช้โครงสร้างในการศึกษาชุมชนด้วยหลักเกณฑ์ เส้นทาง ภูมิสัญลักษณ์ ชุมทาง เส้นขอบ ย่าน

เส้นทาง การสัญจรในพื้นที่เป็นการเชื่อมโยงเส้นทางย่อยที่ไปสู่ถนนสายหลักตัวอาคารที่เกิดขึ้นจะใช้พื้นที่ที่มีความต่อเนื่องกับถนนจากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศการเปลี่ยนแปลงหลังจากการตัดถนนสาย 3088 ส่งผลต่อการวางตัวอาคารในชุมชน หลังการตัดถนนการรื้อพระอุโบสถเก่าเพื่อสร้างใหม่นั้นเปลี่ยนแนวแกนและตำแหน่ง ที่ตั้งให้สอดคล้องกับการตัดถนนภายในเขตวัด ในส่วนของชุมชนปากคลองประตูการเข้าถึงพื้นที่ในส่วนของกลุ่มเรือนแถว ใช้ทางเดินเท้าด้านหน้าอาคารเป็นหลักแต่ไม่สะดวกในการเข้าถึงด้วยทางรถยนต์ และได้ต่อเชื่อมขยายทางเดินเท้าต่อจากทางเท้าหน้าเรือนแถวเรียบริมคลองมีลูกกรงกันตกตลอดแนวและไปสิ้นสุดที่ศาลเจ้าพ่อหลักหินโดยทางเดินเท้านี้สร้างลงไปใต้ม่าน้ำแควอ้อม ในส่วนการเชื่อมโยงพื้นที่ริมคลองทั้งสองฝั่งด้วยสะพานข้ามคลองประตูซึ่งเชื่อมต่อกับถนนภายในวัดแก้วกับถนนสายปากคลองวัดแก้วออกไปยังถนนสาย 3088 (สามารถข้ามได้เพียงรถจักรยานยนต์และการเดินเท้า) จากการตัดถนนสายหลักจากจังหวัดราชบุรีรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตการค้าทางน้ำตลาดน้ำเปลี่ยนเป็นตลาดนัดบก การสัญจรในคลองและแม่น้ำลดบทบาทลง จากการเปลี่ยนแปลงการสัญจรทางน้ำมาเป็นการสัญจรทางบกการเดินทางทางน้ำในพื้นที่แทบจะไม่มีการใช้งานอาทิเช่นเรือโดยสารจากอัมพวามาตามแม่น้ำแควอ้อมซึ่งเป็นเส้นทางสัญจรหลักจากอัมพวาได้ยกเลิกไปในปี.ศ.2545(สุวัฒน์ ลิ้มธัญลักษณ์, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2548) (ภาพที่ 3.40)

การศึกษาโครงสร้างของชุมชนในสภาพปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางด้านกิจกรรมของพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมหลักในการใช้ทางสัญจรการเดินทางด้วยเรือหมด

ทางเข้าชุมชนจากพื้นที่ส่วนราชการ

ถนนทางเข้าวัดแก้วเจริญ

ทางเข้าด้านหลังกลุ่มอาคารเรือนแถว

(ภาพที่ 3.40) เส้นทางเข้าออกชุมชน

ความสำคัญตัวอย่างที่เห็นอย่างชัดเจน การบิดงอขาของพระภิกษุด้วยเรือพายเหลือเพียงแค่นึ่งถึงสองรูป

ภูมิสัญลักษณ์ ทางด้านกายภาพทางธรรมชาติเป็นต้นยางนาสามต้นที่มีขนาดใหญ่และสามารถมองเห็นได้จากระยะไกลรวมทั้งการอยู่ร่วมกันของชุมชนเรือนแถวที่เกาะตัวบริเวณโคนต้นยางนาเป็นลักษณะเด่นของการปรับตัวเข้ากับสภาพทางธรรมชาติรวมถึงเรือนแถวริมน้ำที่มีความต่อเนื่องเป็นลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมริมน้ำชั้นเดียวในพื้นที่ที่สอดคล้องกับสภาพทางธรรมชาติของพื้นที่

ชุมทาง ร้านขายกาแฟด้านข้างวัดแก้วเจริญตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณโคนต้นยางนาริมคลองประดู่ปัจจุบันนอกจากขายกาแฟแล้วยังทำธุรกิจขายโลศพด้วยร้านนี้เป็นร้านที่คนในชุมชนมักจะมาพบปะพูดคุยและในบริเวณนี้เนื่องจากร่มเงาจากต้นไม้และมีเครื่องดื่มขายจากสภาพปัจจุบันร้านในบริเวณโคนต้นยางนายังมีปัญหาจากการหล่นของกิ่งต้นยางนาเกิดความเสียหายต่อตัวอาคาร

เส้นขอบ เส้นขอบของชุมชนในปัจจุบันในด้านที่ติดกับแม่น้ำแควอ้อมกัน การใช้งานของบ้านเรือนกันแม่น้ำคือทางเดินเท้าคอนกรีตเรียบคลองประดู่และถนนสาย 3088

- **ทางเดินเท้าคอนกรีตเรียบแม่น้ำแควอ้อม** สร้างใหม่ที่ทำการปรับปรุงจากทางเดินไม้เพื่อเชื่อมทางเดินเท้าจากวัดแก้วเจริญไปยังเทศบาลตำบลวัดเพลงกันกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างบ้านพักอาศัยกับแม่น้ำแควอ้อมการสร้างทางเดินเท้าเรียบริมคลองใหม่นี้ไม่ได้เชื่อมต่อกับฝั่งและมีราวลูกกรงกันตลอดแนวทำให้ท่าเรือและศาลาท่าน้ำที่เคยเชื่อมต่อกับแม่น้ำแควอ้อมในการใช้แม่น้ำเพื่อการเดินทางทางน้ำจะเข้าถึงตัวอาคารริมน้ำได้ยากลำบาก ในส่วนของการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคนั้นในปัจจุบันมีน้ำประปาเข้าถึง ในอดีตทางเดินทำนี้เป็นสะพานไม้เรียบแม่น้ำที่เชื่อมชุมชนเรือนแถวริมน้ำกับพื้นที่ส่วนราชการโดยไม่ได้ตัดขาดความสัมพันธ์ระหว่างเรือนริมน้ำ ศาลาท่าน้ำกับแม่น้ำแควอ้อมมีลักษณะเหมือนกับทางเดินเรียบคลองประดู่ด้านหน้าอาคารเรือนแถว(สุวรรณ ลิมธัญลักษณ์, **สัมภาษณ์**, 20 มกราคม 2548)

- **ถนนสาย 3088** จากความกว้างของถนนสภาพของถนนที่มีรถยนต์ใช้ความเร็วสูงทำให้แบ่งกันพื้นที่ของชุมชนริมแม่น้ำแควอ้อมออกจากส่วนอื่น ในส่วนของสภาพภูมิประเทศดั้งเดิมที่ยังคงเป็นเส้นขอบของชุมชนได้แก่แม่น้ำแควอ้อม คลองประดู่ เป็นแนวเส้นขอบที่เกิดจากลักษณะคูคลองที่มีจำนวนมากในพื้นที่

ย่าน ในสภาพปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในพื้นที่ของชุมชนในความเป็นย่านการค้าทางน้ำที่มีพื้นที่การใช้ในชุมชนตอบสนองต่อกิจกรรมตลาดน้ำในช่วงเวลาต่อมาการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมการค้าในพื้นที่ในรูปแบบดั้งเดิมที่ใช้การสัญจรทางน้ำเป็นสำคัญกิจกรรมที่เกิดขึ้นในการพบปะของผู้คนในชุมชนจากการเดินทางทางบกที่สะดวกรวดเร็วทำ

ให้การรวมกลุ่มของกิจกรรมที่เกิดขึ้นมาเป็นการค้าขายทางบกส่งผลกระทบต่อลักษณะภายในย่านการค้าของชุมชนปากคลองประดู่กิจกรรมที่เชื่อมโยงมาจากอดีตยังคงหลงเหลือในบางส่วนแต่ภาพรวมที่ปรากฏชุมชนตลาดน้ำปากคลองประดู่ปรับตัวเองเป็นย่านที่อยู่อาศัยโดยผู้อยู่อาศัยคือกลุ่มผู้ค้าที่อยู่อาศัยในพื้นที่ต่อเนื่องมาจากครั้งอดีต

โดยสรุปการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างหลักของชุมชนจากชุมชนค้าขายทางน้ำที่ใช้การสัญจรทางน้ำและจากการตัดถนนเรียบแม่น้ำแควอ้อมทำให้รูปแบบของกิจกรรมตลาดนัดที่เกิดขึ้นเป็นการนัดตลาดบกซึ่งจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดคือการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมและวิถีชีวิตนั้นส่งผลต่อการใช้พื้นที่ภายในชุมชน(ตารางที่3.1)

3.5.4 การใช้พื้นที่สาธารณะ การศึกษากิจกรรมของพื้นที่ที่มีการใช้งานพื้นที่สาธารณะโดยศึกษาถึงการใช้กิจกรรมและช่วงเวลาในการใช้งานที่มีคนภายในชุมชนและจากกลุ่มคนภายนอกชุมชนทั้งสภาพในอดีตและปัจจุบัน

1) การใช้พื้นที่สาธารณะในอดีต

- **พื้นที่จุดบรรจบคลองประดู่และแม่น้ำแควอ้อม** (ภาพที่.3.41.)ซึ่งลักษณะเฉพาะของชุมชนเป็นความสัมพันธ์ของการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เป็นพื้นที่ที่มีคูคลองเป็นดั่งเครือข่ายเชื่อมโยงเข้าไปยังพื้นที่ต่างๆการสัญจรของในพื้นที่จึงใช้การเดินทางทางน้ำเป็นสำคัญกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นผลลัพธ์จากลักษณะที่สอดคล้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์และลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมจากที่ได้กล่าวในเบื้องต้นถึงมูลเหตุแห่งการเกิดชุมชนว่าเกี่ยวข้องกับตลาดน้ำพื้นที่ภายในชุมชนที่เป็นพื้นที่สาธารณะในอดีตคือพื้นที่คลองประดู่และแม่น้ำแควอ้อมและเป็นที่รวมตัวของการค้ามีช่วงเวลาการนัดหมายคือ ขึ้น 3 ค่ำ ขึ้น 9 ค่ำ ขึ้น 14 ค่ำ แรม 3 ค่ำ แรม 9 ค่ำ แรม 14 ค่ำ (สอาด กำพลศักดิ์ , สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2548)

- **พื้นที่ในส่วนของทางเดินเลียบริมคลองประดู่** (ภาพที่.3.42)จะมีสินค้าของป่าและพืชผักเข้ามาขายในช่วงที่มีการนัดตลาดน้ำคือ ขึ้น 3 ค่ำ ขึ้น 9 ค่ำ ขึ้น 14 ค่ำ แรม 3 ค่ำ แรม 9 ค่ำ แรม 14 ค่ำ จะมีการใช้งานพื้นที่ริมน้ำอย่างหนาแน่นเป็นพิเศษซึ่งมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในช่วงเวลานั้นและสัมพันธ์กับลักษณะการใช้งานของอาคารริมคลองประดู่และแม่น้ำแควอ้อม นอกจากนั้นในช่วงเวลาอื่นอาจมีการใช้งานบ้างแต่ไม่หนาแน่นเท่าในช่วงเวลาที่มีตลาดน้ำโดยจะมีการตั้งของขายจากสะพานข้ามคลองประดู่ไปจนถึงด้านริมน้ำแควอ้อมและเป็นพื้นที่ทางเดินเรียบคลองประดู่ไปยังศาลเจ้าพ่อหลักหินรวมทั้งเป็นพื้นที่พักผ่อนหน้าบ้านในช่วงเย็น(สุวัฒน์ ลิ้มธัญลักษณ์, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2548)

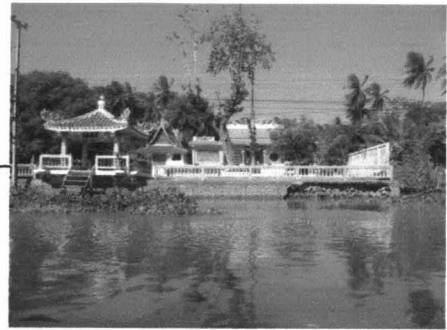
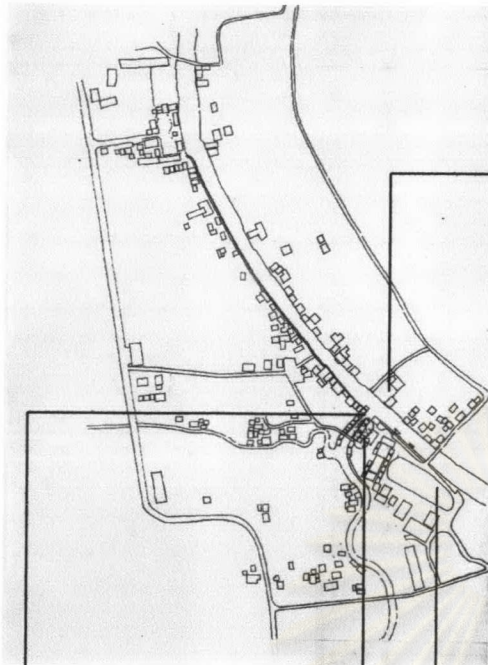
จินตภาพของชุมชน	อดีต	ปัจจุบัน	หมายเหตุ
<p>ย่าน</p> <p>จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>	<p>การค้าตลาดน้ำ</p> 	<p>ที่อยู่อาศัย</p>	<p>หมายเหตุ</p> <p>การใช้งานพื้นที่ในอดีตมีจุดประสงค์เพื่อการทำการค้า รูปแบบของสถาปัตยกรรมและที่ว่าง สร้างขึ้นมาเพื่อการทำการค้า ปัจจุบันการใช้พื้นที่เปลี่ยนแปลงเนื่องจากการเปลี่ยนจากการสัญจรทางน้ำมาสู่การสัญจรทางบก อาคารในพื้นที่จึงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนริมน้ำ ย่านการค้าตลาดน้ำ อาคารและพื้นที่ส่วนกลาง จะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับแม่น้ำลำคลอง การเปลี่ยนแปลงทางสัญจร ความหมายของพื้นที่จึงเปลี่ยนเป็นเพื่อการอยู่อาศัย เพราะเนื่องจากการทำการค้าต้องให้เส้นทางสัญจรเป็นหลัก</p>

ตารางที่ 3.1 ตารางเปรียบเทียบจินตภาพของชุมชนในอดีตกับปัจจุบัน (ต่อ)

จินตภาพของชุมชน	อดีต	ปัจจุบัน	หมายเหตุ
เส้นขอบ	เรือนแถวริมน้ำ	ถนนสาย 3088 คลองวัดประดู่ แม่น้ำแควอันอม ทางเดินเลียยงแม่น้ำ แควอันอม	กิจกรรมของพื้นที่สวนและนาข้าว ด้านหลังถูกกันส่วนจากแม่น้ำแคว อันอมและคลองวัดประดู่โดยเรือ แฉวริมน้ำ การพัฒนาพื้นที่โดยขาด การศึกษาข้อมูลด้านเอกลักษณ์ของ พื้นที่ ทำให้เกิดการเชื่อมโยงด้าน การใช้งานแม่น้ำแควอันอมและคลอง วัดประดู่ เช่นทางเดินเลียยงแม่น้ำ แควอันอมที่สร้างขึ้นใหม่ ทำให้การ ใช้งานที่ว่าง

ตารางที่ 3.1 ตารางเปรียบเทียบจินตภาพของชุมชนในอดีตกับปัจจุบัน (ต่อ)

(ภาพที่ 3.43) โรงเจียนเต็กตั่ว

(ภาพที่ 3.44) ลานโล่งหน้าวัดแก้วเจริญ

(ภาพที่ 3.41.) พื้นที่จุดบรรจบคลองประดู่
และแม่น้ำแควอันม

ภาพที่ 3.42) การใช้พื้นที่ทางเดินเลียบบคลอง

- โรงเจยี่นเด็กตัว (ภาพที่.3.43.)พื้นที่ว่างด้านหน้าโรงเจจะมีใช้งานในการรวมตัวพบปะของชาวจีนในพื้นที่ใกล้เคียงในช่วงงานกินเจและเทศกาลตรุษจีนในช่วงเวลานอกจากช่วงเวลาดังกล่าวไม่มีการใช้งาน(สุวัฒน์ ลัมธัญลักษณ์, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2548)

- ลานโล่งหน้าวัดแก้วเจริญ (ภาพที่.3.44.)ด้านติดกับแม่น้ำแควอ้อมพื้นที่ด้านติดแม่น้ำแควอ้อมของวัดแก้วเจริญมีเพียงส่วนของกลุ่มกุฏิสงฆ์ที่อยู่ติดกับแม่น้ำแควอ้อมและคลองประตูจะมีกิจกรรมในช่วงเวลางานประจำปี

2) การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในปัจจุบัน

- พื้นที่บริเวณทางเดินริมคลองประตูและแม่น้ำแควอ้อม จะแบ่งตามลักษณะที่แตกต่างกันแบ่งออกเป็น ส่วนทางเดินเก้าหน้าอาคารเรือนแถวและทางเดินคอนกรีตเรียบแม่น้ำแควอ้อม ซึ่งความแตกต่างของการใช้งานของทางเดินเรียบคลองทั้งสองแบบความแตกต่างเกิดจากความสัมพันธ์ของบ้านเรือนริมคลองกับทางเดินและความสัมพันธ์ของทางเดินในการเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างบ้านเรือนริมคลองกับแม่น้ำแควอ้อม

เป็นพื้นที่ของชุมชนใช้เป็นทางเดินสาธารณะ พื้นที่เชื่อมต่อระหว่างเรือนแถวที่เชื่อมต่อกับคลองวัดประตูสำหรับชาวชุมชนที่มีที่อยู่อาศัยบริเวณริมแม่น้ำแควอ้อมและเป็นทางเดินที่จะไปยังหน่วยงานราชการจากวัดแก้วเจริญและจากพื้นที่ริมคลองประตูจึงเป็นเส้นทางที่มีคนใช้อยู่พอสมควรแต่ในขณะเดียวกันเป็นที่พักผ่อนของชาวชุมชน เนื่องจากบ้านเรือนแถวริมคลองประตูและริมแม่น้ำแควอ้อมจะทำที่นั่งพักผ่อนริมน้ำในพื้นที่ตรงข้ามกับที่พักอาศัยของแต่ละหลังเป็นที่นั่งแบบขนานไปกับทางเดินหรือทำซานเชื่อมต่อกับทางเดินยื่นลงไปในแม่น้ำลำคลองจึงทำให้ทางเดินสาธารณะหน้าอาคารริมน้ำจึงเป็นสถานที่นั่งเล่นและพบปะของชาวชุมชนเป็นพื้นที่ที่สาธารณะที่คนจากภายนอกชุมชนเมื่อต้องใช้ทางเดินริมน้ำจะรู้สึกเหมือนเดินผ่านส่วนที่เป็นพื้นที่เฉพาะของคนในชุมชนริมคลองประตูและริมแม่น้ำแควอ้อมบางส่วน ซึ่งแม่น้ำแควอ้อมและคลองวัดประตูเป็นส่วนหนึ่งของที่ว่างสาธารณะของทางเดินริมน้ำ

ส่วนทางเดินคอนกรีตเรียบแม่น้ำแควอ้อม ที่ทำการเปลี่ยนแปลงจากทางเดินไม้เรียบริมน้ำเดิมเป็นทางเดินคอนกรีตมีราวกันตกอลูมิเนียมการใช้งานของทางเดินในส่วนนั้นจะเป็นการใช้เป็นพื้นที่สำหรับทางเดินสาธารณะเท่านั้นจะไม่มีการใช้งานเป็นพื้นที่พักผ่อนของชุมชนหรือบ้านเรือนที่อยู่ในบริเวณนั้นและในส่วนของทางเดินที่เป็นพื้นที่เชื่อมโยงลงสู่แม่น้ำแควอ้อมนั้นทางเดินใหม่ไม่ได้มีสร้างการเชื่อมต่อพื้นที่ระหว่างบ้านริมน้ำกับแม่น้ำแควอ้อมทางเดินริมน้ำจะมีระยะห่างจากขอบฝั่งประมาณ 1 เมตรซึ่งบ้านแต่ละหลังจะทำสะพานพาดเข้าบ้านของตนซึ่งทางเดินลงสู่แม่น้ำแควอ้อมจะอยู่ในพื้นที่ริมตลิ่งของบ้านแต่ละหลังซึ่งจะมีทางเดินริมน้ำขึ้นไว้ ส่วนทางลงสู่แม่น้ำแควอ้อมจากทางเดินเรียบคลองจะมีเป็นช่วงๆ

ลานโล่งหน้าวัดแก้วเจริญ และงานวัดของทางวัดแก้วเจริญการใช้พื้นที่โดยรอบลานโล่งจะ
ใช้เป็นที่จอดรถยนต์ของชาวบ้านในพื้นที่หรือผู้ที่มาที่เรือนแถวริมคลองประดู

3.6 เอกลักษณะทางด้านการใช้งานของพื้นที่ชุมชนปากคลองวัดประดู

เป็นคุณค่าของกิจกรรมการใช้งานในอดีตของพื้นที่ที่เป็นย่านการค้าและตลาดน้ำ ซึ่งนอกจาก
ตลาดนัดทางน้ำเป็นวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนดั้งเดิมแล้ว กิจกรรมการค้าหลายอย่างที่มี
ความน่าสนใจของชุมชน เรือนแถวไม้ริมน้ำ เช่น โรงสูบน้ำ ที่ตั้งอยู่ในชุมชน ลักษณะการทำธุรกิจ
โรงฝึนในอดีตจะต้องมีใบอนุญาตการสูบน้ำและจะต้องทำการสูบน้ำเฉพาะในโรงสูบน้ำเท่านั้น โดยโรง
สูบน้ำนี้มาเช่าอาคารของร้านขายยา อ้อยหยงจ้วน(ภาพที่3.45) ลักษณะการจัดพื้นที่ภายใน จะเป็น
ห้องโล่งยกพื้นสูงขึ้นมาสำหรับเป็นพื้นที่นอนสูบน้ำ โดยภายในโรงฝึนจะมีอุปกรณ์สำหรับการสูบน้ำ
ฝึนให้กับลูกค้า คือ ตะเกียงน้ำมันมะพร้าว กล้องสูบน้ำ ฝึน และหมอนไม้ โรงฝึนนี้จะเปิดทั้งวันทั้ง
คืน ปิดกิจการไปในปี พ.ศ.2500 (สุทัศน์ สวัสดิเกียรติ , สัมภาษณ์, 19 มกราคม 2548)

กิจการค้าอย่างอื่นได้แก่ ร้านขายยาจีนโบราณ ร้านตัดเสื้ออาชีพที่กันเป็นจำนวนมาก และ
ร้านทำทองด้วยมือ ซึ่งในปัจจุบันพื้นที่ทำการค้าของเรือนแถวเหล่านี้ยังคงอยู่ แต่กิจกรรมการค้าได้
เปลี่ยนแปลง ในปัจจุบันการใช้งานของเรือนภายในชุมชนยังคงประกอบธุรกิจการค้าสินค้าทั่วไป
และเป็นสถานที่อยู่อาศัย โดยร้านที่ยังคงทำกิจกรรมต่อเนื่องมาจากอดีต คือร้านขายยาจีนและ
ร้านขายเครื่องใช้ทั่วไป (ภาพที่3.46)

3.7 เอกลักษณะทางด้านความหมาย

1)ความหมายของพื้นที่ด้านที่ตั้งของชุมชนลักษณะที่ตั้งของชุมชนเป็นทำเลที่
เหมาะสมในการเป็นจุดเชื่อมโยงการค้าในรูปแบบตลาดน้ำของพื้นที่ตลาดน้ำ ที่มีการเวียนการค้า
การค้าของพ่อค้าแม่ค้า ตลาดน้ำ บางนกแขวก ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำดำเนินสะดวก เนื่องจาก
ตั้งอยู่ในเส้นทางที่สามารถเชื่อมโยงไปยังแม่น้ำแม่กลอง คลองดำเนินสะดวก คลองอัมพวา และ
เส้นทางที่จะไปยังสถานที่รองรับผลผลิตทางการเกษตรเช่นกรุงเทพ และราชบุรี และสัมพันธ์กับ
พื้นที่สวนผลไม้ด้านในคลองวัดประดูพื้นที่บริเวณนี้เดิมเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนสินค้าและตลาดนัด
ทางน้ำ ตำแหน่งที่ตั้งและเป็นจุดที่มีคลองลัดไปยังชุมชนแห่งอื่น เส้นทางสัญจรในอดีต ที่
สามารถเชื่อมโยงชุมชนโบราณ จากชุมชนในปัจจุบันยังสามารถใช้ในการเดินทางได้ เช่น การ
เดินทางจากชุมชนปากคลองวัดประดูไปยังตลาดอัมพวา จะใช้เส้นทางแม่น้ำแควอ้อมไปออกยัง
แม่น้ำแม่กลองและไปยังคลองอัมพวา(ภาพที่3.47) ส่วนการเดินทางจากชุมชนปากคลองวัดประดู
ไปยังตลาดน้ำบางนกแขวกนั้น ใช้เส้นทางแม่น้ำแควอ้อม ผ่านคลองวัดปราโมทย์ไปออกยังแม่น้ำ
แม่กลอง ด้านหน้าตลาดน้ำบางนกแขวก (ภาพที่3.48)

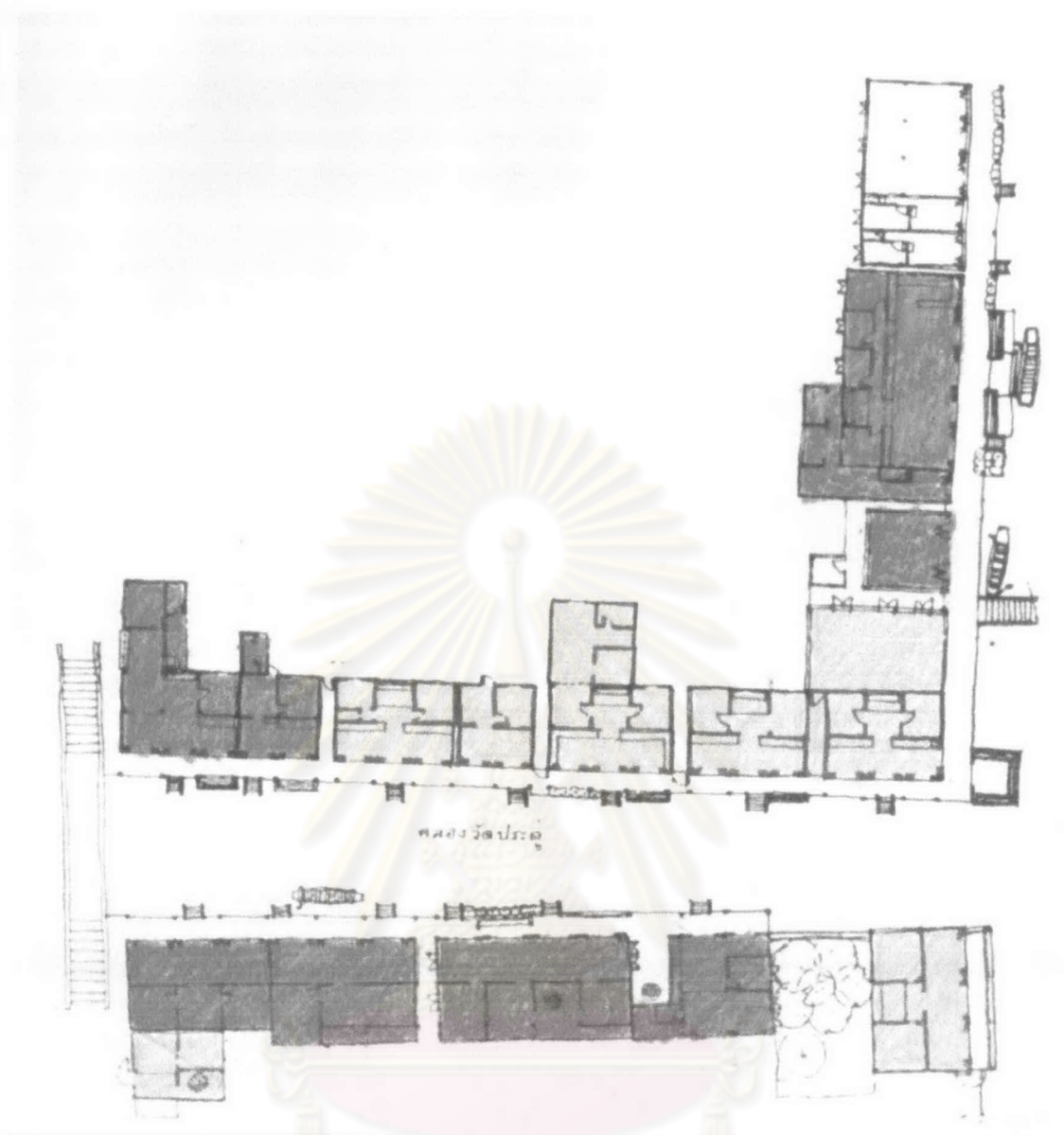

■ ร้านขายยาอ้อหยงจ้วน

■ โรงฝึก

(ภาพที่ 3.45) ภาพแสดงที่ตั้งของร้านขายยาอ้อหยงจ้วน เจ้าของอาคารโรงฝึกและแสดงที่ตั้งโรงฝึกเก่า

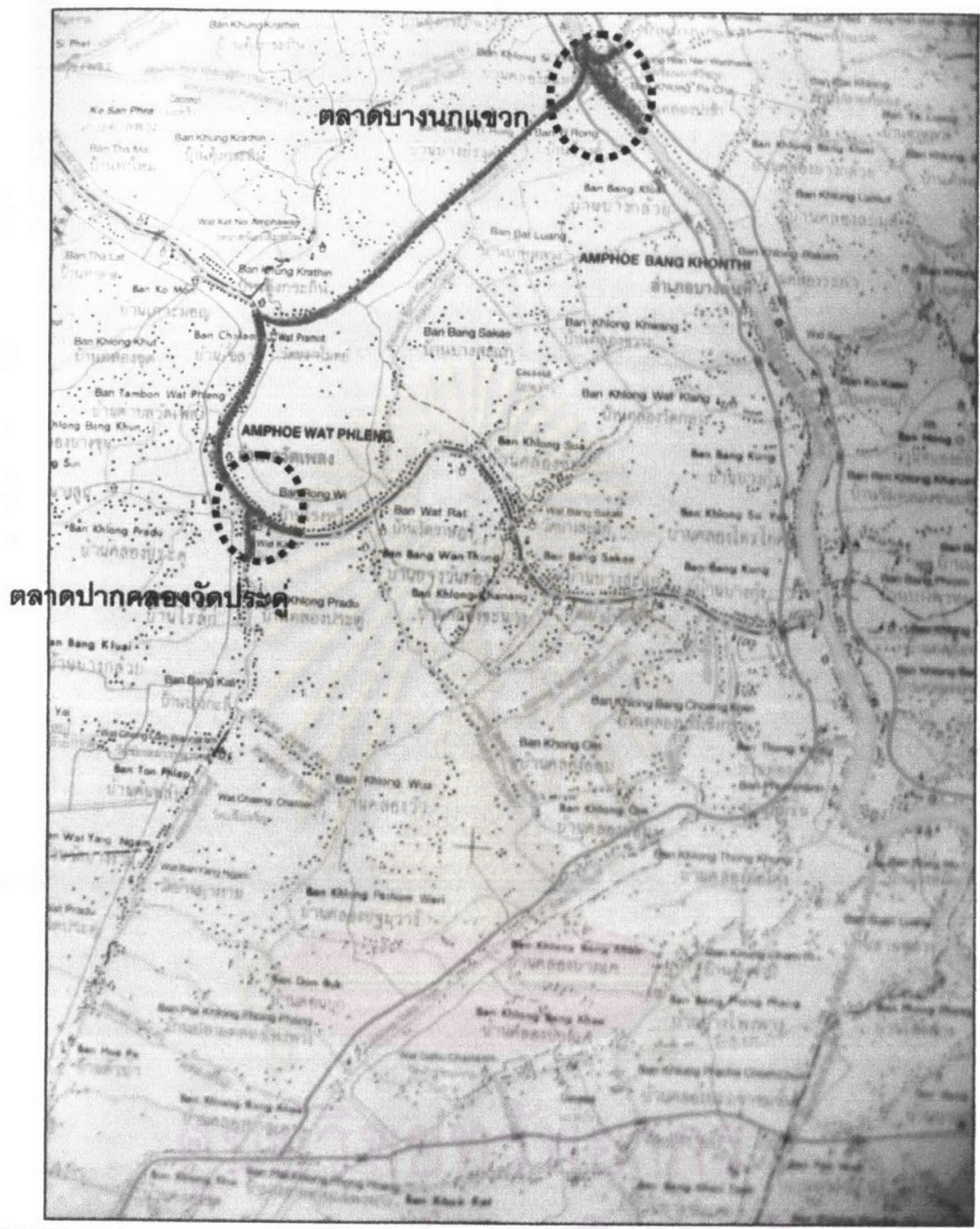

- อาคารที่ผู้อยู่อาศัยทำการค้าขายภายในชุมชน
  - อาคารที่ผู้อยู่อาศัยประกอบอาชีพภายนอกชุมชน
- (ภาพที่ 3.46) ภาพแสดงร้านค้าที่ทำการค้าขายต่อเนื่องจากอดีต

(ภาพที่ 3.47) เส้นทางเชื่อมโยงตลาดปากคลองวัดประดู่กับตลาดอัมพวา

(ภาพที่ 3.48) เส้นทางเชื่อมโยงตลาดปากคลองวัดประดู่และตลาดบางนกแขวก

ปัญหาของการเดินทางทางเรือในพื้นที่ปัจจุบันลดบทบาทความสำคัญลงเป็นอย่างมาก เรือโดยสารประจำทางจากเดิมที่เคยวิ่งจากอัมพวา มาตลาดปากคลองวัดประดู่ นั้นได้หยุดการบริการความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนปากคลองวัดประดู่กับตลาดโบราณแห่งอื่นเป็นผลที่ทำให้ชุมชนสามารถคงทำกิจกรรมการค้าดังในอดีต แต่ในปัจจุบันชุมชนตลาดน้ำการค้านี้ได้ยุติลง เปลี่ยนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การเชื่อมโยงชุมชนเหล่านี้ด้วยการคมนาคมทางน้ำ เป็นการรักษาความหมายดั้งเดิมด้านที่ตั้งของชุมชนแต่ปรับให้สอดคล้องกับความต้องการในปัจจุบัน

2) ความหมายในอดีตของชุมชนในด้านวิถีชีวิต เป็นชุมชนศูนย์การค้าส่งสินค้าทางการเกษตร รวบรวมสินค้าทางการเกษตรจัดส่งไปยังกรุงเทพ และราชบุรีและเป็นที่รวมสินค้าที่ใช้สอยในพื้นที่ชุมชนละแวกนี้ กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับตลาดน้ำภายในพื้นที่ เป็นความสัมพันธ์กับสภาพที่ตั้งตามธรรมชาติที่เป็นแม่น้ำลำคลอง มีความสำคัญทั้งในการเป็นเส้นทางสัญจร จุดเริ่มต้นของกิจกรรมตลาดน้ำ และใช้ในการอุปโภค บริโภค และเป็นศูนย์กลางสำหรับชาวจีนแต่จิวในพื้นที่ที่จะมาทำการค้า โรงเรียนเด็กตัว เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญของชาวจีนแต่จิวในพื้นที่นี้

3.8 แนวคิดและความต้องการของประชาชนในพื้นที่

เนื่องจากสภาพพื้นที่ภายในชุมชนมีการอยู่อาศัยที่ต่อเนื่องมาจากอดีต การพัฒนาและการอนุรักษ์พื้นที่ภายใน จำเป็นต้องได้รับความพึงความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง เช่นกลุ่มคนที่อยู่บริเวณโคนต้นยางที่ได้รับความเสียหายจากการหลุดร่วงของกิ่งยาง กลุ่มคนในพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และ กลุ่มคนที่อยู่อาศัยในพื้นที่อย่างต่อเนื่องจากอดีตตั้งแต่การใช้คลองเป็นเส้นทางสัญจรหลักภายในชุมชน ซึ่งนอกจากจะได้ทราบถึงปัญหาที่ชาวชุมชนอยากแก้ไขแล้วทำให้เข้าใจถึงประวัติความเป็นมาของวิถีชีวิตทั้งในอดีตและปัจจุบันของชุมชน คุณค่าของสถานที่ภายในชุมชนที่อยากให้คนภายนอกได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ ความหมายของพื้นที่ต่อคนในชุมชน และทัศนคติต่อการจัดการและการกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชนจากความต้องการของประชาชนเพื่อเป็นส่วนประกอบสำคัญในการวางแผนการอนุรักษ์และพัฒนาบนความเหมาะสมทางกาย ภาพการใช้งาน คุณค่าความหมายของพื้นที่ โดยสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่

3.8.1 สถานที่ที่ประชาชนต้องการให้ทำการอนุรักษ์และรัฐศึกษาคภูมิใจ

สถาปัตยกรรม กลุ่มเรือนแถวริมน้ำตลอดแนว และกลุ่มเรือนแถวในบริเวณโคนต้นยาง
สภาพที่ตั้งตามธรรมชาติ แม่น้ำแควอ้อมและคลองวัดประดู่ต้องการให้ดูแลในเรื่อง
 คุณภาพน้ำ อนุรักษ์ต้นยางนาทั้งสามต้น ริมคลองวัดประดู่

3.8.2 ปัญหาที่อยากให้เร่งดำเนินการแก้ไข

ปัญหาสภาพธรรมชาติ ของพื้นที่ที่ควรดำเนินการเป็นปัญหาด้านสภาพแวดล้อมของ
 ที่ตั้งคือปัญหาน้ำในแม่น้ำเน่าเสียในบางช่วงเวลา จากการปล่อยน้ำเสียจากโรงเลี้ยงหมูและ
 โรงงานน้ำตาล

ปัญหาด้านสถาปัตยกรรม การทรุดโทรมของอาคารเรือนแถวริมคลองเนื่องจากเป็น
 อาคารไม้ ปัญหาหลังคารั่วเป็นต้น

ปัญหาด้านสังคม การประสานงานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐมีความเห็นไม่
 ตรงกันในด้านการพัฒนาพื้นที่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย